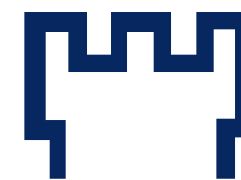

PB-PP|BC 7686
P 002839
BELGIE(N)-BELGIQUE

castellum

VERENIGING VOOR LOKALE GESCHIEDENIS
VAN KALKEN EN LAARNE

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

JAARGANG XXXIV – NRS. 3&4 – SEPTEMBER-DECEMBER 2017

castellum

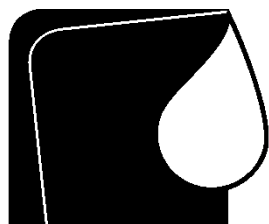
DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VAN DE VERENIGING VOOR LOKALE GESCHIEDENIS VAN KALKEN EN LAARNE

BESTUUR

- Erevoorzitter: **Jonkheer de Pessemier 's Gravendries**
Slot van Laarne, 9270 Laarne
- Voorzitter: **Marcel Meys**
Kruisenstraat 31, 9270 Kalken, 09 367 55 06
marcel.meys2@telenet.be
- Secretaris en
redactiesecretaris: **André Van De Sompel**
Kruisenstraat 70, 9270 Kalken, 0477 39 58 06
andre.van.de.sompel@telenet.be
- Penningmeester: **Lieven Hanselaer**
Koffiestraat 61, 9270 Kalken
- Bibliothecaris: **Antoon Afschrift**
Brandemanstraat 93, 9270 Laarne
- Leden: **Eric Balthau**
Termstraat 80, 9270 Laarne
Dirk Clerick
Nerenweg 72, 9270 Kalken
Luc De Ruyver
Apostelhuizen 8a, 9270 Kalken
Félix Waldack
J. Van De Veldestraat 7, 9270 Kalken
felix.waldack@telenet.be

Verantwoordelijke uitgever:
Marcel Meys, Kruisenstraat 31, 9270 Kalken

JAARGANG XXXIV – NRS. 3 – 4
SEPTEMBER - DECEMBER 2017

erfgoedcel
LAND VAN
DENDERMONDE

Vlaanderen
verbeelding werkt

Website: http://www.bloggen.be/castellum_kalken_laarne

De ERFGOEDBIBLIOTHEEK van de Vereniging voor Lokale Geschiedenis van Kalken en Laarne is gevestigd in de gemeentelijke bibliotheek Laarne, Keistraat 5, 9270 Laarne.

De boekenverzameling kan doorlopend vrij geconsulteerd worden. Voor de raadpleging van de heemkundige tijdschriftenverzameling kan een beroep gedaan worden op het bibliotheekpersoneel tijdens de openingsuren van de gemeentelijke bibliotheek. Natuurlijk kan dat ook met de hulp van een bestuurslid, maar dan wel op afspraak.

AFGEVAARDIGDE bij het Verbond van de Kringen voor Heemkunde in Oost-Vlaanderen:

Félix Waldack, J. Van De Veldestraat 7, 9270 Kalken

CONTACTADRES, ADRESWIJZIGINGEN en DIGITALE RUILDIENST:

André Van De Sompel, Kruisenstraat 70, 9270 Kalken, andre.van.de.sompel@telenet.be

NIEUWE ABONNEMENTEN en LIDMAATSCHAP:

Gewoon lid:	€ 10,00
Steunend lid:	€ 16,00
Erelid:	€ 25,00
Beschermend lid:	€ 50,00

Rekeningnummer: BE18 3930 4308 5065 – BBRUBEBB

Castellum, Koffiestraat 61, 9270 Kalken, 09 367 83 30

De lijst van de beschermheren of -vrouwen, van de ereleden en de steunende leden zal jaarlijks in het laatste Castellumnummer verschijnen.

AUTEURS.

De auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van hun bijdrage. Teksten mogen worden overgenomen mits vermelding van de bron en de auteur, en het toezenden van een exemplaar.

EDITORIAAL.

Wat ooit begon als een verzameling van een honderdtal boeken en tijdschriften, is uitgegroeid tot een volwaardige erfgoedbibliotheek van de Vereniging voor Lokale Geschiedenis van Kalken en Laarne. Alles kwam in een stroomversnelling door de verbouwing van de gemeentelijke bibliotheek in de Keistraat te Laarne tot een echt cultureel ontmoetingscentrum in maart 2017. Een aantal muren verdwenen om de ruimte te vergroten en er kwam plaats om ons boekenbestand te integreren in de openbare bibliotheek en alle werken op te nemen in de bibliotheekcatalogus. Zoekt u een bepaald boek? Ga dan naar www.laarne.be. Klik achtereenvolgens op 'Vrije tijd', 'Bibliotheek', 'Catalogus bibliotheek Laarne' en 'Geschiedenis Kalken-Laarne'. Uiteindelijk vult u dan de zoekterm in.

Op zondag 18 februari 2018 kan u zelf kennismaken met ons patrimonium en werking. Op die dag presenteren wij dan tegelijkertijd onze erfgoedbibliotheek, de schenking van de akte van de Kalkense Sint-Sebastiaansgilde en de schenking van de omvangrijke bidprentjesverzameling met betrekking tot ons werkgebied, zijnde Kalken en Laarne, van Laarnenaar Raymond Bogaert (Laarne, 1955-Gent, 2012). Eric Balthau zal dan tevens een voordracht houden over de oudst gekende gegevens rond de Laarnse Sint-Machariusgilde.

Onze verenigingwerking beperkt zich niet tot een tijdschrift en eigen activiteiten. Jarenlang werken wij samen met het gemeentebestuur van Laarne bij de organisatie van bijvoorbeeld Open Monumentendag.

Op zondag 10 september 2017 was het opnieuw Open Monumentendag. In Laarne kon u de ganse dag kennis maken met het verhaal van de teloorgegane weverijen in Laarne en Kalken in de oude fabrieksgebouwen van Microfibres aan de Steentjestraat. Microfibres is een begrip in Laarne: de site ligt nabij de dorpskern en het bedrijf stond jarenlang garant voor een grote werkgelegenheid. Eén van de voorgangers van Microfibres, Etablissements Textiles Fernand Hanus, is zo mogelijk nog legendarischer in het geheugen van de inwoners en werknemers. Maar ook in Kalken vestigden zich twee weverijen. Alhoewel ze kleinschaliger waren, vervulden Tissage Vanham en Tissage Mécanique de Calcken een belangrijke economische rol. De Dienst Vrije Tijd en Jeugd en de Vereniging voor lokale geschiedenis van Kalken en Laarne sloegen de handen in elkaar. We verzamelden documenten, beeldmateriaal en authentieke verhalen van oudwerknemers om de rijke geschiedenis van de plaatselijke weverijen enigszins te reconstrueren. We verwelkomden 1200 bezoekers. Het

programma bestond uit talrijke rondleidingen, unieke film- en fotoreportages, tentoonstelling en kinderactiviteit. De tekst van de bijbehorende uitgave van “Vruchten van het Platteland” is echter niet veel meer dan een eerste belangrijk overzicht. De tijdens de OMD verzamelde gegevens vragen om een verdere uitwerking van het thema.

In 2018 werken we opnieuw samen met de gemeentelijke dienst Vrije Tijd en Jeugd, en de plaatselijke schoolgemeenschappen, voor een project rond WO I (algemene situatie te Laarne en Kalken in de periode 1914-1918), afgesloten in november 2018 met een voordracht.

Tevens kregen we van Ignace De Baerdemaeker, burgemeester van Laarne, de vraag om tegen 11 november 2018 een volledige inventaris van militairen uit Laarne en Kalken, die betrokken waren bij de Eerste Wereldoorlog, op te maken. Dit project komt tegemoet aan de vraag van veel inwoners en dat vooral naar aanleiding van het al dan niet bewaren van graven van personen die tijdens de Eerste Wereldoorlog in de loopgraven gewroet hebben, krijgsgevangen of geïnterneerd in Nederland waren. Ook aan de opgeëisten zal aandacht besteed worden.

In dit lijvig dubbelnummer wordt u het oorlogsnotitieboek van Victor De Meyer, gewezen directeur van de Tissage Mécanique de Calcken S.A., ter lezing aangeboden. Dit gaat niet over de textielnijverheid, maar over het dagelijkse leven in Kalken tijdens de oorlogsjaren 1914-1917. Het is heel vlot geschreven en de tekst werd aangevuld met duiding door André Van de Sompel.

Namens het bestuur wens ik u veel leesgenot.

Félix Waldack

SCHENKINGEN VAN DE GESCHIED- EN HEEMKUNDIGE KRING JAN BROECKAERT WETTEREN VZW.

Onze vereniging mocht het voorbije jaar van de Geschied- en Heemkundige Kring Jan Broeckaert Wetteren vzw documenten met betrekking tot de Kalkense geschiedenis ontvangen, meer bepaald in verband met de Tissage Mécanique de Calcken S.A. en de familie De Meyer die decennialang dat bedrijf (mede)bestuurd heeft. Die archivalia werden enerzijds vele jaren terug aan de Wetterse kring geschonken door medestichter van de Geschied- en Heemkundige Kring Jan Broeckaert Wetteren vzw en oud-Kalkenaar Jan De Meyer (°Kalken, 1911)¹ - ook wel gekend onder de bijnaam *Fiel Katoen*² - en anderzijds een tiental jaar terug door diens petekind Jan De Meyer (°Kalken, 1946)³. We zijn de Geschied- en Heemkundige Kring Jan Broeckaert Wetteren vzw dan ook heel erkentelijk voor de overdracht van die documenten die we hierna opgelijst hebben.

Uit een aantal van die documenten werd reeds vroeger rijkelijk geput. Ook voor de uitwerking van het lokaal thema van Open Monumentendag 2017, de “Textielfabrieken te Laarne en Kalken”, boden die documenten interessante informatie. Maar wat ons bij een nadere bestudering van die bronnen het meest boeide, was het feit dat bij die documenten ook twee oorlogsdag- of oorlogsnotitieboeken horen, namelijk een over de Eerste Wereldoorlog en een over de Tweede Wereldoorlog. Het oorlogsnotitieboek over de Eerste Wereldoorlog, neergeschreven door Victor De Meyer, wordt in de bijdrage hierna integraal opgenomen en van commentaar voorzien.

1. Schenking van 27 december 2016.

- HULLEBROECK A., *Fouten in de weverij, Eerste deel, De voorbereidende bewerkingen van Keten en Inslag. Praktisch Handboek*, Gent, s.d. en ingesloten documenten mbt Tissage Mécanique de Calcken.
- HULLEBROECK A., *Fouten in de weverij, Tweede deel, Getouwen met binnenexcentrieken. Getouwen met buitenexcentrieken. Praktisch Handboek*, Gent, s.d. en ingesloten documenten mbt uitleen van het boek, 1949.
- HULLEBROECK A., *Fouten in de weverij, Derde deel, Getouwen met draaibakken. Getouwen met hefbakken, Praktisch handboek*, Gent, s.d. en ingesloten betaling besteld werk (1914).

¹ Jan De Meyer (°Kalken, 1911) is de zoon van Victor en Rosalie Esther Matthijs.

² Mededeling Walter De Wolf, medewerker van de Geschied- en Heemkundige Kring Jan Broeckaert Wetteren vzw, 27 december 2016.

³ Gesprek André Van De Sompel met Jan De Meyer, 29 november 2017. Jan De Meyer is een kleinzoon van Victor De Meyer.

- PIPYN G., *Het vaststellen der weversloonen en de algemeene onkosten eener katoenweverij voor effen- platte- en calicotweefsels*, Gent, s.d.
- PIPYN G., VANDERSTEEN A., *Het voorbereiden van het Ketting en Inslaggaren voor de katoenweverij*, Gent, 1923. Uitgegeven door de Socialistische Textielarbeiders Centrale van België.
- VANDE WINCKEL Ch., *Leergang van Electriciteit*, Gent, 1925.
- VAN DER KLOES J.A., RISCH J.Z., *Handleiding (voornamelijk tot zelf-onderricht) voor den metaalbewerker meer in't bijzonder den smid*, Leiden, 1923. Boek met stempel *Katholieke Volksboekerij Calcken*.
- VAN ISEGHEM L., DE MUNNYNCK A., *Modern textielonderzoek*, Antwerpen-Brussel-Gent-Leuven, 1937.
- X, *Revision and supplement to "How to Handle Sakamoto's Automatic Looms"*, Hamamatsu (Japan), 1952.
- Staalboek opgemaakt door Achiël Praet en Leon Neus, *Tissage Mécanique de Calcken S.A.*, 1909.
- Schrift "Weefkunde en Staalontleding", 1925-1926, Charles De Meyer.
- Schrift toneelopleiding Victor De Meyer, periode 1931-1932: *grimeren*.
- Schrift toneelopleiding Victor De Meyer, periode 1931-1932: *stijl en regie*.

2. Schenking van 5 augustus 2017.

- Schriftje "Briefwisseling der Harmonie-maatschappij en d'heer doctor Terneu te Calcken".
- Schriftje "Eeuwig te bewaren. Kronijk vanden tooneelbond *Utile Dulce* van Calcken, door Remi De Gelder".
- Boek "Personnel. Staat van al de werklieden", periode 1902 tot circa 1950, *Tissage Mécanique de Calcken S.A.*, met losse documenten.
- Boek "Livre des inventaires, bilan de l'année écoulée, 1903", met gegevens tot 1913, *Tissage Mécanique de Calcken S.A.*
- "Memento, journalier ou agenda de comptoir 1914 – Journal de guerre 1914", *Tissage Mécanique de Calcken S.A.*
- Schrift "Toneelschool van Gent", 1ste jaar, 1930-1931, opgesteld door Victor De Meyer, Dorp 45, Calcken.
- Schrift "Wehrmacht", WO II.
- Farde "Tarieven 1961 – produkten, *Tissage Mécanique de Calcken S.A.*".
- Twee stempels gebruikt bij *Tissage Mécanique de Calcken S.A.* (in minder goede staat).

Het bestuur

**DE GROOTE OORLOG.
HET OORLOGSNOTITIEBOEK VAN KALKENAAR
VICTOR DE MEYER.**

Tekst oorlogsnotitieboek: Victor De Meyer (†)
Duiding: André Van De Sompel

Wie was Victor De Meyer?

Victor De Meyer (Kalken, 27 april 1881 – 6 augustus 1950) is de enige zoon van Charles De Meyer (Kalken, 1843-1916) en Ursula Van Malderen (°Overmere, 1849) die een handel en een winkel in stoffen hadden in de Vromondstraat te Kalken¹.

Ten tijde van de Eerste Wereldoorlog was Victor De Meyer bestuurder van de fabriek Tissage Mécanique de Calcken S.A., die gevestigd was in de Vromondstraat te Kalken². Victor De Meyer woonde toen met zijn vrouw Rosalie Esther Matthijs (Kalken, 26 juni 1888 – 2 maart 1966) op de rand van Kalkendorp. Victor en Rosalie Esther trouwden op 4 oktober 1908 in Kalken en het gezin had bij het begin van de oorlog vier kinderen, namelijk Charles Victor Antoine Marie (°Kalken, 27 juli 1909), Jan Victor Ursula (°Kalken, 13 januari 1911), Lydie Theophile Marie (°Kalken, 19 april 1912) en Marcus Josephus Theresia (°Kalken, 29 juli 1914). Na de oorlog werden in het gezin nog twee meisjes geboren, namelijk Lucie Charles Anna (°Kalken, 6 mei 1922) en Rebecca Esther Leo (°Kalken, 2 juni 1923).

Volgens de Kalkense kiezerslijst voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers van 2 juni 1912, bewoonde het gezin in het centrum van Kalken de woning Dorp 83, de woning die behoorde tot de site van de brouwerij Cremers, gelegen aan de driesprong Dorp, Koffiestraat, Vromondstraat, op de rand van Kalkendorp (zie illustratie 4)³.

¹ Volgens de Kalkense kiezerslijst voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers van 2 juni 1912 bewoonde het gezin De Meyer-Van Malderen de woning Vromondstraat 57.

² VAN DE SOMPEL A., Enkele gegevens over een Kalkense dorpsweverij eind 19de eeuw-begin 20ste eeuw: van de Tissage Ed. Rassaert tot de Tissage Mécanique de Calcken S.A., in *Castellum*, jg. XVI, 1999, nr. 3-4, p. 86-105.

³ Volgens de registers van de Tienjaarlijkse bevolkingstelling van Kalken voor de periode 1911-1920 droeg het huis bewoond door de familie De Meyer - Matthijs opeenvolgend, na henummering van de woningen, de nummers Dorp 93 en Vromondstraat 1.

Illustratie 1. Het gezin van Victor De Meyer en Esther Matthijs,
met de vier oudste kinderen: Charles, Jean, Lydie en Marc.
Periode tijdens de Grote Oorlog.
Verzameling familie De Meyer.

Illustratie 2. Victor De Meyer en Esther Matthijs.
Verzameling André Van De Sompel.

Het oorlogsnotitieboek geeft een aparte inkijk op de plaatselijke gebeurtenissen.

Het oorlogsnotitieboek van Victor De Meyer is een van de vele dag-, notitieboeken en verslagen op regionaal vlak die werden gepubliceerd⁴. Toch geven de pennevruchten van Victor De Meyer een nieuw inzicht in de lokale oorlogsbeleving van het kanton Wetteren, met uiteraard de meeste gegevens voor Kalken. Het notitieboek behandelt de periode tot midden 1917, met veel aandacht voor de eerste twee oorlogsjaren. Natuurlijk haalt Victor zaken aan waarrond we al het een en ander in andere geschriften hebben vernomen.

We krijgen vooral nieuwe informatie over de gebeurtenissen te Kalken vóór de bezetting door de Duitsers. Vooral de verhalen rond de burgerwachten uit het Brusselse en de vluchtelingen vallen daarbij op. De auteur laat in het document regelmatig zijn (wanhopige) gedachten, en waarschijnlijk ook die van zijn familie, vrienden en kennissen, de vrije loop. We krijgen, met andere woorden, een kijk op de gemoedstoestand van de bevolking, en in elk geval die van de schrijver. De bewoners van het bezette deel van Vlaanderen krijgen te maken met veel roddels, veel gazettepraat, zonder dat ze echt kunnen uitmaken wat echt en wat onjuist is. Komt daar nog bij dat, afgaand op het soms dagenlange geluid van zwaar geschut, de bewoners van de streek ver van het front zich duidelijk vragen stelden en dat gaf niet zelden aanleiding tot verkeerde veronderstellingen en tot valse hoop op een vlugge afloop van de oorlogs- en bezettingssituatie.

Het dagboek lijkt soms een verslag van een plaatselijke spion met het oog op de troepenbewegingen en veel aandacht voor de militaire gebeurtenissen⁵. Victor De Meyer heeft niet alleen aandacht voor wat er op het Westelijk front gebeurt, hetgeen in Oost- en Zuid-Europa gebeurt of staat te gebeuren, interesseert hem blijkbaar heel erg. Wat de oorlog aan financiële inspanningen vergde, zowel bij de Geallieerden als bij de Centrale Mogendheden, laat hem als zakenman, evenmin onverschillig. Naarmate de oorlog vordert, komt Kalken, en dus ook Victor De Meyer, meer en meer in rechtstreeks contact met soldaten van de gehate Duitse bezettingsmacht. Victor is eerder fel teleurgesteld in de militaire prestaties van vooral de Engelsen. De Duitse bezetter kan op geen goed woord

⁴ Voor een overzicht, zie Gepubliceerde bronnen aan het einde van deze bijdrage.

⁵ Een gelijkenis met het oorlogsdagboek van een Gentenaar verwerkt tot het boek DEBAILLIE F., *Bommen op Gent. Het oorlogsdagboek van een Gentenaar in een bewerking van Filip Debaillie*, Sint-Michiels-Brugge, 2016.

Ook gelijkenis met VANDER STRAETEN F., DHANENS P., *Luchtschip ontploft boven Gent*, Gent, 2011.

rekenen, al geldt dat niet of minder voor een aantal van de Duitse soldaten die hij moet herbergen.

Geeft De Meyer af en toe gegevens over de werking van de Tissage Mécanique de Calcken S.A., dan zijn de gegevens over zijn familiaal leven uiterst schaars. Hij rept niet over zijn gezin en maakt zeer kort melding van de begrafenis van zijn schoonvader en de ziekte en het overlijden van zijn vader. Ook vermeldt hij nergens dat zijn vrouw enkele dagen in de gevangenis terechtgekomen was *omdat zij haar boete niet wilde betalen aan den Duitsch*⁶.

Hij geeft anderzijds gegevens weer over vooral zijn bureu en kennissen in de Koffiestraat, Dorp, de Vromondstraat en de wijk Boombos. Ook de beleving van Kalkenkermis 1915 is een nieuw gegeven.

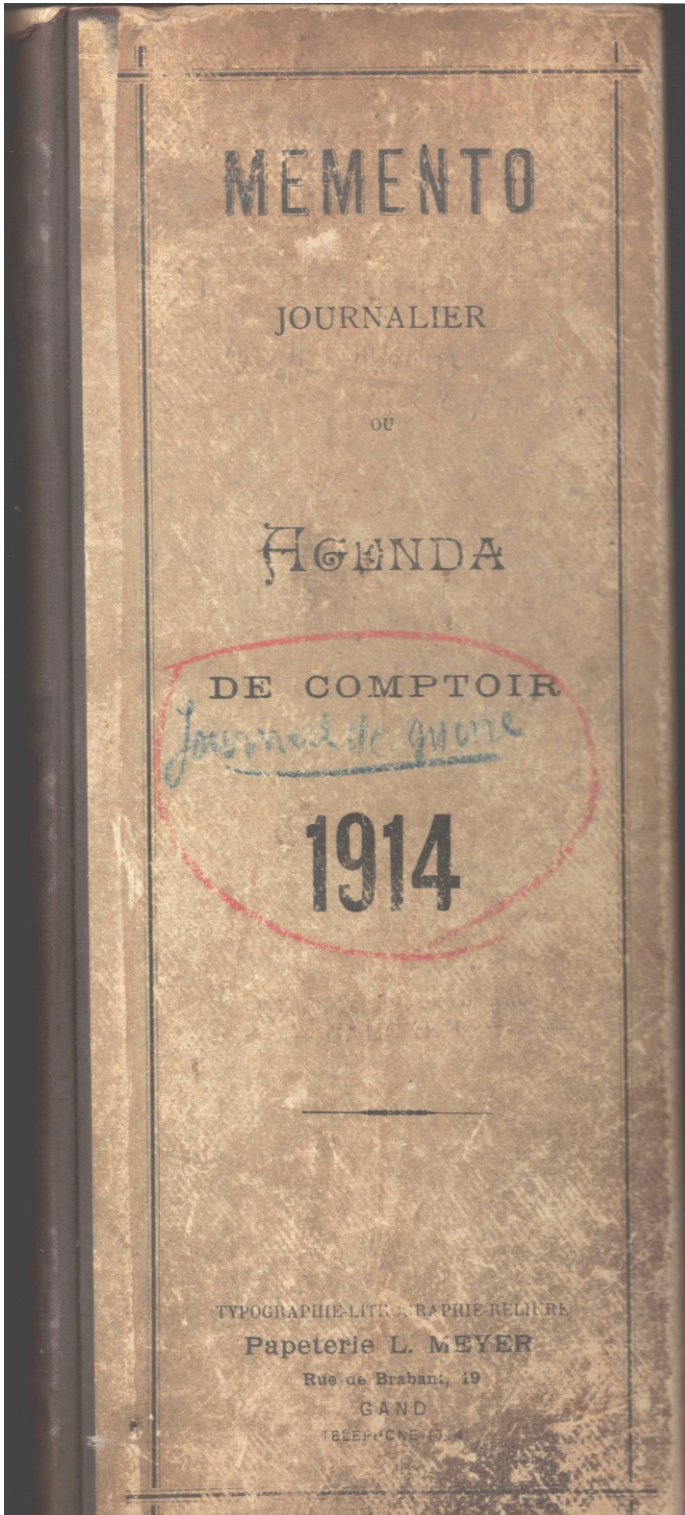
Bemerkingen bij de weergave van de teksten uit het notitieboek.

Victor De Meyer noteerde de gegevens in een *Memento journalier ou Agenda de comptoir 1914* (zie illustratie 3) dat hij als bestuurder van de fabriek gebruikte. Op de bladzijden 30 juli, 31 juli en 1 augustus 1914 noteerde hij pas na 24 oktober 1914 een “Kroniek van den Oorlog” gekopieerd uit de Nieuwe Rotterdamsche Courant van 24 oktober 1914. We hebben die kroniek niet hernomen, maar de gegevens uit die kroniek werden, waar noodzakelijk, in voetnoot bij het oorlogsdagboek ter verduidelijking weergegeven. Het was allerminst de bedoeling elke vermelding van wapenfeiten te duiden.

Het eigenlijke oorlogsverslag begint hij op het blad van zondag 2 augustus 1914. Hij nummerde dat blad ook met het nummer 1. Hij schrijft alle bladzijden vol, tussen de notities over gegevens van productie en verkoop van de Kalkense weverij door. Tot en met bladzijde 74, 25 oktober 1914, werd door Victor genummerd. Nadien volgen nog 36 beschreven bladzijden, tot op de bladzijde van 29 november 1914.

De gegevens voor de periode tot 11 oktober 1914 noteerde Victor in vrij foutloos Frans. Nadien schakelde hij over op het Nederlands. We zorgden voor een vrije vertaling van het Frans naar het Nederlands. Tot 8 oktober 1914 schrijft hij de gebeurtenissen met pen en inkt neer. Nadien gebruikte hij afwisselend potlood met zwarte en blauwe kleur. Afgaand op de aangebrachte verbeteringen en enkele kladblaadjes, daterende uit 1930, is het mogelijk dat (een deel van) het notitieboek gepubliceerd werd.

⁶ VAN DE SOMPEL A., Casimir Vermeiren (Kalken, 1874-Zele, 1956) berichtte over gebeurtenissen te Kalken tijdens WO I, in *Castellum*, jg. XXX, nr. 3, september 2013, p. 5-63, pp. 42-43.

Illustratie 3.
Kaftomslag van de
Agenda de comptoir
1914, met daarop in
blauw potlood
vermeld en
onderstreept: *Journal*
de guerre.

Verzameling
Vereniging voor
Lokale Geschiedenis
van Kalken en
Laarne.

De eerste vermeldingen gebeurden blijkbaar enkele dagen tot enkele weken na de feiten. Vandaar dat voor de periode tot 18 augustus regelmatig verbeteringen werden aangebracht. Victor De Meyer vulde zijn verslagboek inderdaad niet dagelijks aan.

De door Victor De Meyer neergeschreven tekst wordt weergegeven in cursief. Om de tekst leesbaarder te maken, werden leestekens zoals punten en komma's geplaatst. Het door De Meyer veelvuldig gebruikte "&" werd vervangen door "et" of "en", al naargelang de gebruikte taal. Omwille van de eenduidigheid werd de afkorting van frank(en) telkens weergegevens als "frs" en de diverse afkortingsvormen voor kilogram werden telkens als "kilos" weergegeven. De omschrijving "per honderd kilogram" als "%" werd weerhouden.

De gegevens voor wat betreft geboortejaar, woonplaats en beroep van de Kalkense personen waarover in voetnoot uitleg wordt gegeven, werden zowel uit de Registers van de tienjaarlijkse bevolkingstelling uit de periode 1901-1920 als uit meerdere kiezerslijsten uit diezelfde periode gehaald⁷.

De tekst uit het oorlogsnotitieboek.

29 juli 1914⁸

Ultimatum et déclaration de guerre entre Autriche à la Serbie. Ultimatum en oorlogsverklaring tussen Oostenrijk en Servië.

30 juli 1914⁹

Déclaration de guerre. La Russie contre les Serbes. Oorlogsverklaring van Rusland aan Servië.

31 juli 1914

Déclar[ation] l'Allemagne à la Russie. Rassemblement des troupes Belges 1°) 2 ou 3 classes 2°) jusqu'à la 13eme de réserve¹⁰. Oorlogsverklaring van Duitsland aan Rusland. Oproeping van de Belgische soldaten: eerst twee of drie klassen, daarna die tot en met de dertiende reserveklasse.

⁷ Laarne, gemeentehuis, gemeentelijk archief, Kalken vóór de fusie.

⁸ Met potlood werd de datum van 29 juli veranderd in 23 juli.

⁹ Aanduiding van de dag (30) werd pas later met potlood aangevuld.

¹⁰ Bij de mobilisatie in augustus 1914 werden veertien militieklassen (1899 tot en met 1912) onder de wapens geroepen. De militieklasse van 1913 vervulde op dat ogenblik zijn dienstplicht en was reeds onder de wapens. In september 1914 werd de militieklasse van 1914 opgeroepen, alvast voor het grondgebied dat toen nog niet door de Duitse aanvaller bezet is. Daarnaast boden zich tot oktober ongeveer 20.000 vrijwilligers spontaan aan.

1 augustus 1914

*Couché Fr[ancies] en De Schepper Em[iel]*¹¹.

3 augustus 1914

Sans Ultimatum. Mobilisation de la France et de l'Allemagne sur les frontières Belges.

Geen ultimatum. Mobilisatie van het Franse en het Duitse leger gericht naar de grenzen van België.

4 augustus 1914

*Rentrée de 2 années 1899 et 1900. Van de Velde Gustave et Octave*¹².
On craint que les Allemands passeront par la frontière Belges pour attaquer les Français sur territoire Belge.

Aanmelding van de klassen 1899 en 1900, met onder andere Gustaaf en Octaaf Van de Velde. Men vreest dat de Duitsers de Belgische grens zullen oversteken om de Fransen op Belgisch grondgebied aan te vallen.

Stichting van een bond tot onderstand der vrouwen en kinderen, vaderloos door de mobilisatie.

6 augustus 1914

*Anglais guerre contre Allemands. Les Anglais sont arrivés en Belgique en grand nombre par Zeebrugge pour combattre les Allemands s'ils arrivent sur le territoire neutre de la Belgique. En cas de violence de la triple entente*¹³ *et de la neutralité,*

Engelsen in oorlog met Duitsers. De Engelsen zijn in grote getale via Zeebrugge in België aangekomen om de Duitsers te bevechten, mochten die zich op het neutrale grondgebied van België begeven. Ingeval van schending van de Triple

¹¹ Francies Couché (°Kalken, 1883) en Emiel De Schepper (°Kalken, 1882) waren beiden wevers en werknemers van de fabriek. Zij behoorden tot de militieklassen 1902 en 1903. Francies Couché woonde Dorp 65. Emiel De Schepper was getrouwd met kantwerkster Marie Rosalie Couché (°Kalken, 1885) en had twee kindjes. Het gezin woonde in de Vromondstraat.

¹² Wever Gustaaf Van De Velde (°Kalken, 1875) had zich mogelijk als oorlogsvrijwilliger aangemeld, gezien zijn militielichting 1895 niet opgeroepen werd. Hij woonde Koffiestraat 3 en was gehuwd met tapster/winkelierster Marie Coleta De Baere (°Overmere, 1879). Wever Octaaf Van De Velde (°Kalken, 1880) is de zoon van Leopold en Marie Melanie Bracke. Hij behoorde tot de militielichting van het jaar 1900. Hij woonde in 1912 in Vromondstraat 72. Gustaaf werkte sinds januari 1903 en Octaaf sinds oktober 1908 in de Tissage Mécanique de Calcken S.A.

¹³ Twee bondgenootschappen in Europa kwamen in 1914 lijnrecht tegenover elkaar te staan: de *Triple Entente* (met Groot-Brittanië, Frankrijk en Rusland) en de *Centralen* (met Duitsland en Oostenrijk-Hongarije en aanvankelijk ook Italië). Zie onder andere PUTTEMAN P., Bange Septemberdagen. De militaire activiteiten en de wandaden van het Duitse leger tegen de burgerbevolking in Dendermonde in de periode van 4 september tot 8 oktober

les Anglais tireront sur Hamburg (selon l'ultimatum Anglais). Entente en de neutraliteit, zouden de Engelsen Hamburg beschieten (volgens het Engelse ultimatum).

*Vergadering voor de Burgerwacht van Calcken*¹⁴.

L'Allemagne envoi son ultimatum à l'Italie = Helpen of Vechten. Duitsland stuurt Italië een ultimatum = *Helpen of Vechten*.
Les Allemands passent par la Suisse p[ou]r entrer en France. De Duitsers komen via Zwitserland Frankrijk binnen.

augustus 1914 (onbepaald)

Peu après, les journaux ne donnent plus rien. Ils disent que la situation est excellente mais nous constatons que l'ennemi s'avance de plus en plus. Kort daarna is er geen specifieke berichtgeving meer in de kranten. Zij stellen de situatie rooskleurig voor, maar wij stellen vast dat de vijand steeds verder oprukt.

NB. Nous ne travaillons plus que 3 jours par semaine. N.B. We werken nog slechts drie dagen per week [in de fabriek].

18 augustus 1914

Le 18 août nos troupes se sont complètement retirées. Liège, Visé, Aerschot, Diest, Tirlemont, etc sont envahi par l'ennemi. Op 18 augustus hebben onze troepen zich volledig teruggetrokken. Luik, Visé, Aarschot, Diest, Tienen, enz. zijn overrompeld door de vijand.

20 augustus 1914

Le 20 on les voit à Bruxelles en Op 20 augustus ziet men de Duitsers

1914, in *Gedenkschriften van de Oudheidkundige Kring van het Land van Dendermonde*, Vierde reeks, deel 31, jaarboek 2013, p. 7-413, pp. 23-24.

¹⁴ VAN DE SOMPEL A., De eerste oorlogsdagen. Enkele algemene inlichtingen verspreid door de burgemeesters, in *De Nieuwe Scheldegalm, vierde uitgave ter gelegenheid van de Nacht van de Geschiedenis 25 maart 2014*, p. 5. *De niet-werkdadige burgerwachten waren burgerwachten, die in elke gemeente met minder dan 10.000 inwoners, "op papier" bestonden. De Kalkense burgerwacht werd door de burgemeester op 5 augustus 1914 opgeroepen. Het ging om een groep van 270 personen die beperkt bewapend waren. Op 8 augustus 1914 schreef burgemeester Luyckx dat de bescherming van Kalken uitgevoerd werd met patrouilles die de wegen bewaakten en die elkaar om de twee uur aflosten. De burgemeester schreef ook dat de bewapening van de Kalkense patrouilleerders bestond uit enkele geweren, enkele revolvers en boerenalaam. In een latere fase van de bewegingsoorlog, namelijk vanaf eind augustus 1914, werden zowel Kalken als Laarne verdedigd door de burgerwachten van enkele Brusselse gemeenten, namelijk die van Anderlecht, Koekelberg en Molenbeek. Onder andere in Kalken zorgde het verblijf van een duizendtal burgerwachten voor moeilijkheden in de voedselvoorrading.*

grand nombre. On dit 40.000 Allem[ands]. Dans la soirée on dit qu'il s'avancent vers Termonde, Anvers et Gand.

Des milliers d'hommes arrivent à Gand. A Calcken des centaines de Louvain, Heverlee, etc.

Nous apprenons par 2 soldats estafettes Belges que les Allemands sont déjà à Assche, que les forts de Liege sont intacts et que nous pouvons attendre une grande nouvelle pour 2 à 3 jours. Français et Anglais sont à leur poste pour entourrer et combattre l'ennemi dans les environs de Louvain.

Les Uhlans¹⁵ signalés hier à Assche et Lebbeke sont arrivés à Calcken par Wichelen et Overmeire à 18 (ils étaient à cheval). Arrivés ici vers 3 ½ heures, nous apprenons qu'ils étaient au nombre de 300 à 500 à la berlinde kapelle & ~~Roodenhoek~~ ou ils ont campé la nuit le soir du 21 au 22 dans les bois. Ils surveillaient les routes Gand — Termonde envoisinantes. Trois passants à vélo ont été blessés par les Uhlans parce qu'ils ne stoppaient pas de leur velo vu leur commandement¹⁶.

in grote getalle in Brussel, men spreekt van 40.000 Duitsers. Diezelfde avond, zo vertelt men, trekken de Duitsers richting Dendermonde, Antwerpen en Gent. Duizenden mannen komen aan in Gent, in Kalken honderden uit Leuven, Heverlee, enz.

We vernemen van twee Belgische estafettesoldaten dat de Duitsers reeds in Assche zijn, dat de forten rond Luik nog intact zijn en dat we binnen twee tot drie dagen groot nieuws mogen verwachten. Fransen en Engelsen hebben postgevat om de vijand in de omgeving van Leuven te omsingelen en te bevechten.

Uhlanen, die gisteren gesignaleerd waren in Assche en in Lebbeke, zijn via Wichelen en Overmere in Kalken aangekomen, achttien Ulanen te paard. Ze kwamen hier aan omstreeks halfvier. We vernemen dat ongeveer 300 militairen ter hoogte van de Berlindekapel overnacht hebben de nacht van 21 op 22 augustus. Ze hadden als opdracht de wegen in de omgeving te verkennen. Drie fietsers werden door de Ulanen

¹⁵ PUTTEMAN P., o.c., p. 60. *Ulanen zijn Duitse cavalerietroepen die vooral ingezet worden voor verkenningsoopdrachten evenals voor bliksemacties en sabotagedaden achter de vijandelijke linies.*

¹⁶ GOOSSENS P., MEIRESONNE L., *Vlaanderen Niemandslan 1914. Van gendarmen, vrijwilligers en burgerwachten tijdens de eerste oorlogsmaanden*, Leuven, 2009, p. 65-66. In het verslag van Rittmeister von Wedel, patrouilleleider van het 3. Ulanen-Regiment, over de activiteiten van 20 augustus 1914 lezen we: *In Eesveld kwamen we na onze aftocht tot rust. De laatste patrouille kon ondertussen opnieuw aansluiting zoeken. We konden de divisie de melding zenden per radio dat alles goed afgelopen was.*

verwond omdat ze het bevel tot stoppen niet gehoorzaamd hadden.

*(20ste) De garde civique is ontbonden*¹⁷.

(le 21 août) On a fait rentrer les fusils et autres armes. Op 21 augustus werden de geweren en andere wapens binnengeroepen.

28 augustus 1914

Le[s] forts de Namur sont à l'ennemi. Les environs de Malines sont détruits par les batailles. On entend le canon jusqu'ici.

De Naamse forten zijn ingenomen door de vijand. De omgeving van Mechelen is verwoest. Men hoort het kanongebulder tot hier.

29 augustus 1914

*A midi sont venus 1000 gardes civiques des environs de Bruxelles etc avec motos et autos, camions, velos, 3 ou 4 canons, le reste à pieds (cannoniers, guides et lanciers avec les canons, dizaine ensemble)*¹⁸.

Deze middag zijn duizend burgerwachten uit de omgeving van Brussel hier toegekomen met auto's, moto's, kamions, velo's en drie of vier kanons. De rest kwam te voet aan (kanonniërs, gidsen en lansiers met een tiental kanonnen).

2 september 1914

*Les gardes civique d'Anderlecht ont tenu un meeting au "Zwaan"*¹⁹. *Ils refusent d'obéir à leurs maitres. Ils gagnent 2 fr par jour logés et nourries par les habitants de la*

De Anderlechtse burgerwachten beraadden zich in herberg De Zwaan. Ze weigeren hun oversten te gehoorzamen. Ze verdienen twee frank per dag, logies en eten

Zie onder andere ook VAN DE SOMPEL A., AFSCHRIFT A, Hoofdonderwijzer Joseph Plaetinck verhaalt over de gebeurtenissen tijdens de Eerste Wereldoorlog te Laarne, in *Castellum*, jg. XXX, nr. 4, december 2013, p. 15-52, pp. 20-21.

¹⁷ GOOSSENS P., MEIRESONNE L., o.c., p. 86-87 en 375. Waarschijnlijk gaat het hier over de tweede ban (= eenheid) van de Gentse burgerwacht die op 20 augustus 1914 werd ontbonden. De leden van die eenheid leverden op 21 augustus 1914 de wapens in. Korte tijd nadien zou de Gentse burgerwacht heropgericht en herbewapend worden. De Burgerwacht (waartoe verschillende groepen burgerwacht hoorden) zou uiteindelijk helemaal opgedoekt worden te Brugge op 13 oktober 1914.

¹⁸ GOOSSENS P., MEIRESONNE L., o.c., p. 132. Er was op 2 september 1914 sprake van 650 burgerwachten uit Anderlecht te Kalken, aangevuld met een batterij met twee kanonnen 87 mm met negentig burgerwachten.

¹⁹ Herberg in Kalkendorp, tijdens de Eerste Wereldoorlog gehouden door het gezin Joseph Verstraeten (Kalken, 1879-1962) – Marie-Leontina De Landtsheer (Lokeren, 1878- Kalken, 1952), nu kantoor Belfius Scheldeland.

commune, sans travail ni excercises et ne sont pas encore contents. Ils préféreraient ou bien d'être licenciés ou bien mis à la guerre. Pour moi, je les mettrais à la guerre les contentieux, alors la société en serait vite débarrassée de ces marolliens.

Moi, j'ai 3 gardes, tous de Molenbeek St.-Jean, brave garçons et gais compagnons²⁰. Déclamateurs, auteurs, orateurs, chanteurs, comiques etc, etc, toutes en soireés gala chez de Lausnay Benoit²¹, de 8¼ [-] 8½ à 10 heures. La 1[première]re soirée de samedi durait à minuit. Depuis lors on dut fermer à 10 heures. Commandants, lieutenants et tous les gradés et simples font parti du choral de Molenbeek. Nous avons fournies pantalons bleus, chemises, camisoles, etc pour environs 50 frs contre des bons de réquisition. Ces bons de réquisition seront payés par la commune soit par la G[arde] C[ivil] de Molenbeek²².

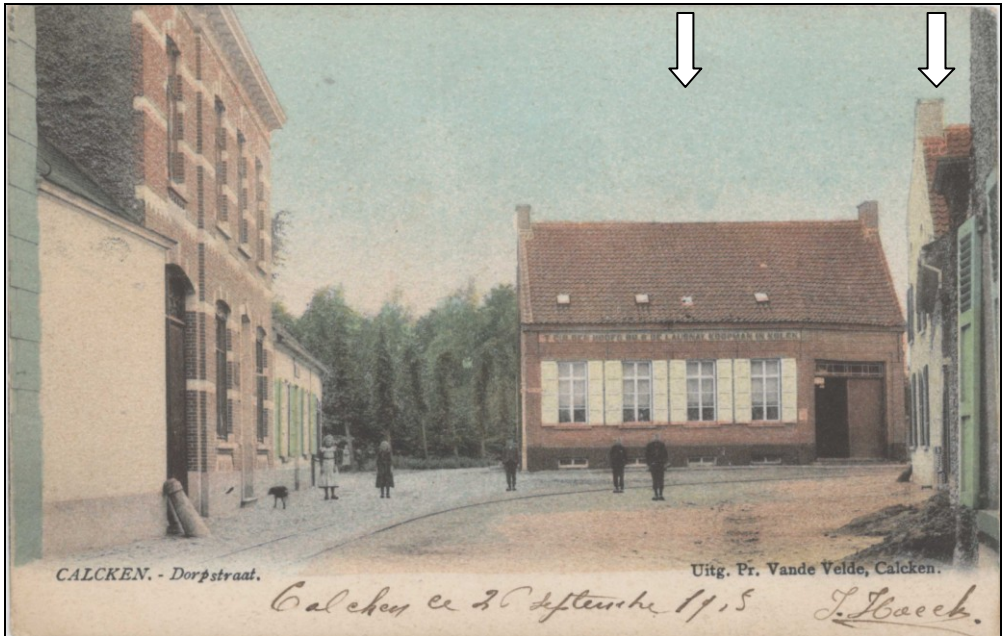
inbegrepen, zonder er voor te werken of te oefenen, en ze zijn nog niet tevreden. Ze willen ontslagen worden ofwel als volwaardige soldaten ten oorlog trekken. Ik zou de gewetensvolle [wachten] ten oorlog sturen, de maatschappij zou dan vlug verlost zijn van die marolliens.

Bij mij zijn drie wachten gelogeed, allen van Sint-Jans-Molenbeek, moedige jongens en plezante gezellen. Tijdens de gala-avonden bij Benoit De Lausnay ontpopten ze zich van kwart na acht-half negen tot 10 uur ('s avonds) als voordrachtgevers, auteurs, sprekers, zangers, komieken enz. De eerste zaterdagavond duurde tot middernacht. Sindsdien werd het sluitingsuur vastgelegd op 10 uur. De commandanten, luitenanten en alle andere gegradueerden en ook de gewone burgerwachten maakten deel uit van het Molenbeekse koor. Wij hebben blauwe broeken, hemden, onderlijfjes, enz. geleverd ter waarde van 50 frank tegen opeisingsbons betaalbaar door de gemeente of de Burgerwacht van Molenbeek.

²⁰ De namen van die drie burgerwachten werden op een aparte bladzijde genoteerd: Van Laethem (rue Hauzoul, bediende bij Van Gendt et Cie), Thibbaut (boekhouder bij de Forces Wallonnes) en Emile Wauters en zijn vrouw.

²¹ Benoit De Lausnay (°Overmere, 1850) hield herberg 't Gulden Hoofd, gelegen in Kalkendorp, tussen de Koffiestraat en de Vromondstraat.

²² MEIRESONNE L., Burgerwacht aan de Schelde, 1914, in *Castellum*, jg. XXXI, nr. 4, december 2014, p. 5-21, pp. 17. In de meeste gevallen zal de vergoeding voor andere benodigdheden dan onderdak en voedsel pas na de oorlog uitbetaald worden.

Illustratie 4. Zicht op het huis bewoond door Victor De Meyer (pijl uiterst rechts, het waarschijnlijk achttiende eeuwse woonhuis dat bij brouwerij *Den Hert* hoort) en de herberg 't Gulden Hoofd gehouden door Benoit De Lausnay (pijl midden, gebouwd in 1855).

Prentkaart verstuurd op 26 september 1903,
verzameling André Van De Sompel.

3 september 1914

Nous recevons la nouvelle que toutes les femmes et enfants peuvent partir sans frais pour l'Angleterre.

Les Allemands se dirigent vers Anvers. Des bombes sont jetées à Anvers, à Gand, Wetteren, etc. On tire sur les zeppelins et aeroplanes en obteignant quelques uns.

La femme d'un garde est arrivé chez nous faire visite à son mari. Tout est calme à Brux[elles]. Des milliers de canons et soldats passent la ville pour Anvers. Des gros canons tirés par 28 à 40 chevaux ont été vus, ils jettent des bombes de 900 kilos à

We vernemen de tijding dat alle vrouwen en kinderen kosteloos naar Engeland mogen vertrekken.

De Duitsers trekken op naar Antwerpen. Bommen werden geworpen op Antwerpen, Gent, Wetteren, enz. Men schiet op zeppelins en vliegtuigen en men raakt er enkele. De vrouw van een burgerwacht bracht bij ons een bezoek aan haar man. In Brussel is alles rustig. Duizenden kanonnen en soldaten passeren de stad op weg naar Antwerpen. Men zag er grote kanonnen, getrokken door 28 à 40

des distances énormes (20 kilomètres). Coute d'une balle 20 à 25.000 frs (420 mm).

Les Allemands tirent des dum-dum balles qui explosent dans la chair, ce qui est défendu. Ils tirent également des schrapnells. Contrairement au règlement ils jettent des bombes à la milénite²³.

On raconte que les Anglais ont tués en 2 fois 200.000 Allemands à l'utile les bombes de Turpin²⁴. [latere toevoeging: Pas officiel.] Ces bombes asphient les soldats ennemis comme des mouches.

Depuis plusieurs jours on n'a plus de journaux de Bruxelles. A Bruxelles on paie un journal anglais 3.00 frs.

N.B. ~~Depuis 3 semaines nous ne travaillons plus que 3 jours par semaine nous ne vendons rien.~~

Une panique a eu lieu il y a 10 jours (Zotte maandag, 24 oogst). Les uhlands etaient signalés faussement. Des individus par milliers s'enfuyaient dans la direction du nord de Wetteren, Massemen,

paarden, die bommen van 900 kilogram afschieten over afstanden tot 20 kilometer ver. Kostprijs van één bal van 420 mm: 20 tot 25.000 frank.

De Duitsers gebruiken dum-dumkogels die in het lichaam ontploffen, wat verboden is. Ze gebruiken ook schrapnells en gooien, tegen de internationale verdragen in, ook bommen à la milénite.

Men vertelt dat de Engelsen in twee keer 200.000 Duitsers gedood hebben met Turpinbommen. (Niet officieel.) Die bommen verstikken de vijandelijke soldaten die vallen als vliegen.

Sinds meerdere dagen zijn er geen Brusselse kranten meer beschikbaar. In Brussel betaalt men een Engelse krant 3 frank.

~~N.B. Sinds drie weken werken we niet meer dan drie dagen per week. We verkopen niets.~~

Tien dagen geleden ontstond er paniek (Zottemaandag, 24 augustus). Verkeerdelijk was de aanwezigheid van Ulanen gemeld. Duizenden namen de vlucht richting het noorden van Wetteren,

²³ *Bombes à la milénite*: vermoedelijk de omschrijving van een chemisch wapen.

²⁴ www.forumeerstewereldoorlog.nl/viewtopic.php?t=8697&highlight=turpin, Friedrich Ernst (23 maart 2007): *According to 'Der Weltkrieg 1914-1918', the German official military history of the First World War, there were constant reports in the early weeks of the war by the foreign press about new inventions and secret weapons which might be used against the German Army. One secret weapon was reportedly invented by French chemist Monsieur Turpin, which could cause injury to a man without making any obvious visible external wound. Similar ideas suggesting the use of an invisible chemical agent had apparently been passed to the Prussian War Ministry at the beginning of the war, but 'Der Weltkrieg' states that they were not taken up.*

Baveghem, Lede, Alost, Ninove, Denderleeuw, Kerksken, Smetlede, Burst, Borsbeke, Herzele, St Lievien Hautem, etc., etc. Toutes les nouvelles que nous recevons sont des mensonges. Les journaux sont soumis à la censure et on enlève la vérité pour toute sécurité.

A mon idee, les Allemands vont achever la Belgique, puis toute la France et après ça, ils se dirigeront sur la Russie qu'ils combattront à leur tour avec l'Autriche à leur côté.

4 september 1914

Termonde est pris. Les ponts ont sautés à Termonde, Schoonaerde, Uytbergen et prochainement celui de Wetteren aussi. La garde civique se dirige vers Seveneeken. Termonde n'a pu résisté. Les troupes Belges se sont retirés de l'autre côté de l'escaut.

5 september 1914

Nous apprenons que les Allemands se trouvent le long de l'escaut. Un grand nombre de gendarmes font la patrouille.

Mes livres de la société sont mis en sécurité.

6 september 1914

Les Allemands se trouvent sur la rive de l'Escaut à Wichelen, Schellebelle, Wetteren, Quatrecht et Melle.

7 september 1914

Environ 3 à 4000 Allemands se sont

Massemem, Bavegem, Lede, Aalst, Ninove, Denderleeuw, Kerksken, Sint-Lievens-Houtem, enz. Zowat alle nieuwsberichten die we te horen krijgen, zijn leugens. De kranten zijn onderworpen aan censuur en men zorgt er voor dat de waarheid niet gepubliceerd wordt.

Volgens mij zullen de Duitsers gans België veroveren, daarna gans Frankrijk en daarna zullen ze zich richten op Rusland om dat land te bevechten met de hulp van de Oostenrijkers.

Dendermonde is ingenomen. De bruggen te Dendermonde, Schoonaerde, Uytbergen werden opgeblazen, en binnenkort volgt die van Wetteren. De burgerwacht vertrekt richting Zeveneken. Dendermonde heeft niet stand kunnen houden. De Belgen hebben zich op de andere Scheldeoever teruggetrokken.

We vernemen dat de Duitsers zich ter hoogte van de Schelde bevinden. Een groot aantal rijkswachters lopen er wacht.

Mijn boeken van de fabriek zijn in veiligheid gebracht.

De Duitsers bevinden zich op de Scheldeoever te Wichelen, Schellebelle, Wetteren, Kwatrecht en Melle.

Drie tot vierduizend Duitsers

battus contre 500 volontaires et gendarmes entre Quatrecht station et le pensionnat de Melle. Un grand nombre d'Allemands ont peris, on dit 600 à 700. Les Belges n'ont perdus que 20 à 30 hommes. Les blessés se trouvaient au pensionnat de Quatrecht ou j'ai vu le lendemain 3 Allemands de la Croix Rouge.

Après la bataille, les Allemands ont mis le feu à environ 45 maisons, ils ont abattu 11 bourgeois à coups de feu, plusieurs vaches, chevaux, porcs, etc. Puisque les Allemands ont enterrés eux mêmes leurs cadavres, on ne connaît pas tout juste le nombre de morts. Un panique horrible sur la chaussée de Bruxelles. Des milliers et des milliers de spectateurs sur le champs de bataille se sont enfuis de tout coté à la vue d'une soixantaine d'Allemands et un 9 à 10 canons qui arrivaient à toute vitesse se dirigeant sur Gand²⁵.

8 september 1914

Sur la porte du jardin du château Roland, également incendié²⁶, se trouvait inscrit par un soldat Allemand "Santiago Van de Putte Germano barbaro, expecti nocte septembri VII (Duitsche barbaar op wacht den VII nacht van september)"²⁷.

hebben gevochten tegen 500 vrijwilligers en rijkswachters tussen Kwatrechtstation en het pensionaat van Melle. 600 tot 700 Duitsers sneuvelen. De Belgen verloren slechts 20 tot 30 manschappen.

De gewonden werden opgevangen in het pensionnaat van Kwatrecht, waar ik 's anderendaags 3 Duitsers van het Rode Kruis heb gezien.

Na het gevecht staken de Duitsers ongeveer 45 woningen in brand. Ze hebben 11 burgers doodgeschoten, ook meerdere koeien, paarden, varkens, enz. Omdat de Duitsers zelf hun gesneuvelden begraven hebben, kent met het exacte aantal doden niet. Op de Brusselsesteenweg ontstond een verschrikkelijke paniek. Duizenden en duizenden nieuwsgierigen vluchtten ten allen kanten bij het zien van een zestigtal Duitsers die, met 9 tot 10 kanons, in volle snelheid aankwamen onderweg naar Gent.

Op de tuinpoort van het kasteel Roland, dat eveneens in brand werd gestoken, had een Duitse soldaat geschreven: "*Santiago Van de Putte Germano barbaro, expecti nocte septembri VII (Duitsche barbaar op wacht den VII nacht van september)*".

²⁵ Zie ook VAN HEDEN R., *De Eerste Wereldoorlog op grondgebied Quatrecht*, Wetteren, 2014, p. 15-36.

²⁶ GOOSSENS P., MEIRESONNE L., *o.c.*, p. 159. Foto afgebrand kasteel van notaris Roland.

²⁷ Rolande Van Heden vermeldt een gelijkaardig opschrift, nl. "*Santiago Van de Putte, hic garmonos expectavit nocte september IV*". VAN HEDEN R., *o.c.*, p. 38.

9 september 1914

Des soldats Belges font des patrouilles dans nos environs. Dans la soirée du 9 nous arrivent 2° et 22° de ligne et lanciers et artillerie, mitrailleurs à chiens, etc. Jules Wierinck²⁸ 2° de ligne, logeait à Overmeire, Ernest Baeten²⁹ logeait à Calcken ainsi que Eli Vandamme³⁰. [toevoeging in potlood: Van Acker³¹, Vromond, etc. Nous apprenons par un soldat que Remi Van Ghent³² est tué à Zempst par une balle ennemie].

Les régiments de ligne logeaient à Overmeire, cavalerie et artillerie à Calcken. Plusieurs des soldats ont logés chez eux. Mêmes [des soldats] de Wetteren sont allés passer la nuit la bas sans permission, leur régiment étant à Overmeire.

Dans la soirée les lanciers ont pris 3 Allemands dont un avec une motocyclette. Les soldats croient à une grande bataille dans 2 à 3 jours dans les environs de Wetteren probablement à l'autre côté de l'escaut. Ils disent qu'on ne battera plus en retraite, il faut que nous vaincons et que nous chassons le dernier Allemand sur la frontière.

Belgische soldaten lopen wacht in onze omgeving. In de avond van de negende kwamen het 2de en het 22ste Liniereregiment, Lanciers en Artilleristen aan, met mitrailleurseu getrokken door honden, enz.

Jules Wierinck, van het 2de Linie, logeerde in Overmere, Ernest Baeten logeerde in Kalken, zo ook Eli Vandamme. Van Acker uit de Vromondstraat, enz. We vernemen van een soldaat dat Remi Van Ghent te Zemst gedood is door een vijandelijke kogel.

De Liniereregimenten logeerden te Overmere, de cavalerie en de artillerie te Kalken. Meerdere soldaten logeerden bij hen thuis. Zelfs Wetterse soldaten gingen zonder toelating bij hen thuis overnachten terwijl hun regiment in Overmere verbleef.

's Avonds namen lanciers drie Duitsers, waarvan een met een motorvoertuig, krijgsgevangen. Die (Belgische) soldaten verwachtten binnen 2 tot 3 dagen een groot gevecht in de omgeving van Wetteren, mogelijk aan de andere kant van de Schelde. Ze wilden niet meer terugtrekkend vechten, maar de Duitsers over de grens jagen.

²⁸ De genaamde Jules Wierinck (bijnaam?) is waarschijnlijk of mogelijk geen Kalkenaar.

²⁹ Ernest Baeten (°Overmere, 1890) was knecht bij brouwer Maurice Cremers.

³⁰ Eli Van Damme (°Kalken, 1884) is de zoon van landbouwer Alfons Van Damme uit de Boombos, die verder in het verhaal ook nog vermeld wordt.

³¹ De ongehuwde Achilles Camiel Van Acker (°Kalken, 1888) woonde Vromondstraat 31. Hij overleed te Armentières op 5 september 1915.

³² Landbouwerszoon Petrus Remigius Van Ghent (°Kalken, 1889) woonde met het ouderlijke gezin in een woning Vromondstraat 55.

On parle que quelques milliers de Russes seraient débarqués en Belgique pour aider nos soldats. On dit que l'Autriche est à peu près battu. Les Russes avancent surement von Bulow³³. Ils n'épargnent personnes pour la revanche aux Allemands qui ont violés les femmes à Louvain, St.-Gilles, Aerschot, etc. L'idée de plusieurs personnes est que les Allemands mettent tant au feu dans nos contrées parce qu'ils sont sûrs de ne pas avoir la Belgique.

10 september 1914

Les pertes sont considerable des Allemands en France. La Russie met à notre disposition plusieurs armées.

Nous entendons depuis 6 heures du matin jusqu'à 5 heures de l'après-midi un canonade enorme dans la direction nord-nord-est. Nous apprenons le lendemain la nouvelle d'une grande bataille dans les environs de Willebrouck. 5000 Allemands auraient trouvés la mort.

11 september 1914

St Gilles lez Termonde est en feu ainsi que Willebrouck. A minuit le pont de Wetteren qui avait été restauré, a sauté de nouveau. Les ponts à Hamme ont sautés également. Selon les journaux les Allemands reculent vers le sud.

Men vertelt dat enkele duizenden Russen in België ontscheept zouden zijn om onze soldaten te helpen. Men zegt dat Oostenrijk bijna overwonnen is. De Russen naderen [de troepen van] von Bülow. Zij sparen niemand uit weerwraak voor de Duitsers die in Leuven, Sint-Gillis, Aarschot, enz. vrouwen verkracht hebben.

Meerdere personen denken dat de Duitsers in onze contreien zoveel in brand steken omdat ze zeker zijn dat ze België niet kunnen klein krijgen.

De Duitse verliezen in Frankrijk zijn aanzienlijk. Rusland stelt verschillende legers ter onzer beschikking.

We horen sinds zes uur deze morgen tot vijf uur in de namiddag enorm kanongebulder in de richting noord-noordwest. 's Anderendaags vernemen we dat er in de omgeving van Willebroek een groot gevecht plaats gevonden heeft. Vijfduizend Duitsers zouden er de dood gevonden hebben.

Sint-Gillis-Dendermonde en Willebroek staan in brand. Om middernacht is de nog maar net herstelde brug van Wetteren opnieuw opgeblazen. Ook de bruggen te Hamme zijn opgeblazen. Volgens de kranten trekken de Duitsters zich richting zuiden terug.

³³ Wikipedia. Karl Wilhelm Paul von Bülow (Berlijn, 1846-1921) was een Pruisisch officier die in de Eerste Wereldoorlog als veldmaarschalk leiding gaf aan het Westfront.

Maurice Goethals est pris comme espion et dirigé vers Anvers³⁴. On a pris des espions et des Allemands aux environs de Wetteren et Melle. On mande dans les journaux que le 4 sept[embre] le gouvernement a réorganisé l'état-major, on craint des trahisons. Plusieurs généraux, officiers sont accusés de haute trahison.

12 september 1914

On dit dans les journaux qu'en France une bataille est engagée qui durera probablement 8 jours. 2.500.000 d'hommes se battent. On déclare que la perte finale est certaine pour les Allemands.

La bataille dont nous entendions jusqu'ici la cononnade, aura eu lieu à Puers tres probablement. Les journaux n'en parlent pas. Ce jour là, le 10 courant, il y avait une grande bataille entre Aerschot et Diest, mais les journaux n'en disent pas grand chose. Les Allemands y ont eu des pertes considérables.

Dans la France les Allemands sont jetés en arrière de 60 kilomètres. Si cela continue, nous craignons qu'ils se battront sur territoire Belge. Quoique une grand partie du Pays est désastrée, il serait quand même préférable que le grand coup entre le Anglo Franco contre les Allemands se fasse sur territoire Française ou Allemande.

Maurice Goethals is als spion gepakt en overgebracht naar Antwerpen. Men heeft spionnen en Duitsers in de omgeving van Wetteren en Melle aangehouden. Volgens de kranten reorganiseerde de regering op 4 september de staf (van het leger), men vreesde voor verraad. Meerdere generaals en officieren zijn beschuldigd van hoogverraad.

Volgens de kranten is in Frankrijk een slag aan de gang die waarschijnlijk acht dagen zou duren. 2.500.000 soldaten zijn erbij betrokken. Voor de Duitsers wenkt de eindnederlaag.

Het gevecht waarvan we het kanongeschut hoorden tot hier, had zeer waarschijnlijk plaats in Puurs. De kranten vermelden er echter niets van. De tiende september had er een groot gevecht plaats tussen Aarschot en Dienst, maar daarover be-richtten de kranten nauwelijks. De Duitsers leden er aanmerkelijk verliezen.

In Frankrijk zijn de Duitsers zestig kilometer teruggedreven. Mocht dat blijven voortduren, dan vrezen we dat ze op Belgisch grondgebied verder zullen vechten. Alhoewel een groot deel van ons land verwoest is, zou het toch beter zijn dat de grote veldslag van de Engelsen en de Fransen tegen de Duitsers zich zou afspelen in Frankrijk of Duitsland.

³⁴ De zoon van pasteibakker Charles Louis Goethals uit Kalkendorp, Maurice (°Gent, 1888), was in september 1911 te Kalken in het huwelijk getreden met Anna Leontine Rooseparck (°Kalken, 1893). Hij trok in februari 1913 naar Duitsland. We weten niet wanneer hij terugkwam, maar dat verblijf in Duitsland maakte hem verdacht.

On vient de prendre un Allemand au “Ouden Bosch”, probablement encore un des 60 de dimanche. On dit qu’il y en a encore partout qui se réfugent dans les champs.

Men heeft een Duitse soldaat gevat op de wijk Oudenbos, waarschijnlijk een van de zestig van zondag. Men beweert dat er nog anderen zich her en der in de velden verschuilen.

Het schijnt dat er hoogverraad gepleegd is door generaals, officieren, enz. Elkeen verwacht grote byzonderheden welke aan het licht zullen komen na den oorlog. De soldaten hopen dat er binnen 10 dagen geene Duitschers meer in België zullen te vinden zijn. Wat ik niet verwacht. Vrouwen van Berlin komen zich in Brussel vestigen voor de zekerheid. Berlin is erg beschadigd door de Russen en zoo komt het dat Duitse huisgezinnen naar Brussel vluchten.

A titre de curiosité: Un train Anglais blindé à canons etc etc mitrailleuses sur la locomotive se dirigait Ostende-Gand etc inconnu, probablement dans la direction d’Alost³⁵. On lisait dans le journal Flamand “Het Volk” ni plus ni moins: Wij hebben den geblindeerden trein gezien; hij was prachtig. Celui qui n’en savait rien n’en pouvait certainement rien comprendre non plus.

Bij wijze van curiositeit: Een Engelse bepantserde trein geladen met kanonnen en mitrailleurs op de lokomotief, reed vanuit de richting Oostende-Gent naar een onbekende bestemming, mogelijk richting Aalst. Men las in de Vlaamse krant Het Volk noch min noch meer: Wij hebben den geblindeerden trein gezien; hij was prachtig. Wie van die ganse zaak niets afwist, zou van die mededeling niets verstaan.

Un soldat du 2me de ligne me racontait une bataille.

Een soldaat van het 2de Linieregiment vertelde me het verloop van een gevecht.

Ik kan u geen [sic] veldslag vertellen. Benauwd met ingekropen hart begint men te vechten. Eens voorgoed in gang betert dit en men is gauw razend. De reuk van het poeder verandert geheel den soldaat. Men hoort de ballen fluiten, soldaten zingen, bidden, schuifelen, vloeken, tieren, weenen aldooreen met het geschuifel der ballen en schrapnels. Na den slag is men afgemat van vechten, honger, slaaploosheid, men kan niet meer rusten, nauwelijks in slaap hoort men in zijn droom bommenwerpers, kogels fluiten,

³⁵ GOOSSENS P., MEIRESONNE L., o.c., p. 202-212: het verhaal van de gepantserde trein (eigenlijk blijken het er twee geweest te zijn) en een foto van een van de gepantserde treinen die bij de sabotageopdracht, namelijk het opblazen van spoorwegbruggen over de Dender in Aalst en Denderleeuw, gebruikt werden.

men springt, richt, roept, weent, bidt, enz. geene rust meer. Velen zullen later zinneloos worden door den uitgestane schrik. Er zijn er al die zot geworden zijn door de vrees en ontbering.

13 september 1914

Dimanche dernier, la garde civique Reine Elisabeth est venu loger à Calcken au nombre de 280 à 300, 3 C[ompagn]ies. Nous avons un sergent fourrier, élu le 15 comme 1er sergent et nommé le même jour sergent major, nommé Willemsen, une potagère marié, St.-Josse.

Verleden zondag kwam de burgerwacht Koningin Elisabeth in Kalken logeren, omtrent 280 tot 300 man, ofwel 3 compagnies³⁶. Wij kregen een sergeant-bevoorrader toegewezen. Hij was de 15de gekozen tot eerste sergeant en nog diezelfde dag tot sergeant-majoor. De genaamde Willemsen was een getrouwde hovenier uit St.-Joosten-Node.

15 september 1914

Grande perte des Autrichiens contre les Russes. Il semble que les Autrichiens sont complètement aniantis.

Nous apprenons par Ernest Baetens qu'il a été dans une grande bataille de 3 jours par une pluie et dormi à la belle étoile à Rumpst (entre Boom et Malines).

De Oostenrijkers leden grote verliezen tegen de Russen. Het lijkt erop dat de Oostenrijkers volledig van de kaart geveegd zijn.

We vernemen van Ernest Baetens dat hij deelgenomen heeft aan een groot, drie dagen durende gevecht, in de regen en dat hij geslapen heeft in La Belle Etoile te Rumst (tussen Boom en Mechelen).

³⁶ De Burgerwacht omvatte in 1914 naast infanterie-eenheden ook een aantal 'speciale eenheden'. Een voorbeeld hiervan zijn de jagers te voet. Bij de Brusselse burgerwacht zijn deze jagers te voet samengesteld uit twee halfregimenten: de jagers verkenneren en het regiment 'Reine Elisabeth' (oorspronkelijk bekend als jagers-vrijwilligers). Het is ongeveer 500 man sterk en is een halfregiment van de Brusselse burgerwacht. Koning Albert gaf in 1911 toestemming om de naam van koningin Elisabeth te gebruiken. De manschappen staan bekend als echte patriotten en genieten een goede reputatie (in tegenstelling tot sommige eenheden infanteristen van de burgerwacht). Ze zijn ook beter bewapend. De jagers-verkenneren hebben een groen uniform (vandaar hun bijnaam *les verts*). De jagers-vrijwilligers hadden een zwart uniform (dus ook het regiment koningin Elisabeth) versierd met plat vlechtwerk. De infanteristen werden *les Bleus* genoemd naar hun uniformkleur. Met dank aan Patrick Goossens en Lieve Meiresonne, e-mail van 11 december 2017. Zie ook MARCHANT H., *Historique des Troupes Territoriales en Belgique en 1914, Groupement Clooten (Gardes civiles, Gendarmerie, Corps de Volontaires*, Elsene, s.d., p. 25-32.

20 september 1914

Les Autrichiens sont à Bruxelles en grand nombre 30 à 40.000? Avec les Allemands ils achètent les tonneaux des brasseurs. Ils les remplissent de terre pour fortifier la ville. Il paraît qu'ils vont fortifier Bruxelles, ils pratiquent des tranchées et font des mines.

Les Allemands, surtout le corps d'armée du Kronprinz et de von Beiern, sont jetés en arrière de 60 km. Ils se trouvent à présent sur la frontière Belge à Longwy. Nous craignons que la grande bataille ne se fasse sur territoire belge, les Alliés contre l'Allemagne et l'Autriche. Je ne comprends pas que les Autrichiens, battus par la Serbie et surtout par les Russes, arrivent en si grand nombre en Belgique.

Une grande bataille a eu lieu dans les environs de Ath. Nous ne connaissons pas encore le résultat, mais il paraît qu'il y a partout des fuyards de l'armée Allemande.

De Oostenrijkers zijn in groten getale (30 à 40.000) in Brussel gesignaleerd. Samen met de Duitsers kopen ze tonnen op bij de brouwers. Die tonnen vullen ze met aarde om de stadsverdediging van Brussel te versterken. Ze maken ook loopgraven en mijnevelden.

De Duitser, zeker de legerkorpsen van de Kroonprins en von Beieren, zijn zestig kilometer teruggedreven. Ze bevinden zich voor het ogenblik dichtbij de Belgische grens te Longwy. We vrezen dat een grote slag tussen de geallieerden en de Duitsers en Oostenrijkers zich op Belgisch grondgebied zal afspelen. Ik begrijp niet dat de Oostenrijkers, die door de Serviërs en de Russen verslagen werden, in zulke grote aantallen in België aankomen.

Een grote veldslag had plaats in de omgeving van Ath. We kennen de afloop daarvan nog niet, maar blijkbaar zijn er overal gevluchte Duitsers opgemerkt.

24 september 1914

Une nouvelle bataille est en train à Schoonaerde. Nous apprenons qu'il y a une armée Belge d'environ 60.000 hommes en garde. Les Allemands veulent passer l'Escaut à Schoonaerde?? Les on dit?? A Melle il y a des militaires en assez grand nombre. Ils craignent un passage d'Allemands de ce côté là. En France, ils font les mêmes atrocités comme en Belgique: incendies, meurtres de bourgeois,

Een nieuw gevecht te Schoonaarde is aan de gang. We vernemen dat ongeveer zestigduizend Belgische soldaten klaar staan. Willen de Duitsers de Schelde oversteken te Schoonaarde? Zegt men dat? In Melle zijn er voldoende militairen. Ze vrezen daar een oversteek [van de Schelde] door de Duitsers.

De Duitsers begaan in Frankrijk dezelfde wrede daden als in België: brandstichtingen, moorden op

bombardement de la cathédrale de Reims!

A Uytbergen il y a une vingtaine de lanciers et 1 C[ompagn]ie des gardes civique R[eine] E[lisabeth]. A Berlare des bleus. A Overmeire 350 bleus de Ixelles. A Calcken il ne reste plus aujourd'hui q'une C[ompagn]ie de la garde Reine Elisabeth. A Wetteren il y en a aussi, comme à Laerne également.

Une garde, nommé Slinckx, peintre, rue de la poudrière, logé chez mon père, a volé celui-ci [une paire de] ciseaux et etc?? Probablement à suivre.

N.B. Un garde de la R[eine] E[lisabeth] me raconte qu'au commencement de la guerre, pendant que le ministre de la guerre avait des entretiens téléphonique avec les alliés, étant de garde cette soirée là, ils constataient sur les toits du ministère un espion Allemand qui, à l'aide d'un appareil téléphonique, interceptait les ordres donnés. Un fil était appliqué au fil téléphonique du ministère. Heureusement on le découvrait et on l'a fusillé de suite.

Un autre garde de Molenbeek me raconte l'histoire de l'état-major étant à Termonde au commencement de l'invasion Allemande. A 2 heures de midi les Allemands étaient signalés à Assche. Les gardes se trouvaient dans l'hangar de la fabrique Vertongen. L'état-major, pour les raisons inconnus, se

burgers, bombardement van de kathedraal van Reims!

Te Uytbergen zijn er een twintigtal lansiers en een compagnie van de burgerwacht Reine Elisabeth gelogeerd. Te Berlare des bleus. Te Overmere 350 bleus uit Elsene. Te Kalken verblijft er vandaag nog slechts één compagnie van de burgerwacht Reine Elisabeth. Te Wetteren en te Laerne verblijven er ook nog. Een burgerwacht, de genaamde Slinckx, schilder, wonende rue de la poudrière, gelogeerd bij mijn vader, heeft daar een schaar gestolen, misschien nog ander materiaal. Wordt vermoedelijk vervolgd.

N.B. Een burgerwacht van de Reine Elisabeth heeft me verteld dat bij het begin van de oorlog, terwijl de minister van oorlog telefonisch contact had met de geallieerden, - hij was van wacht die avond -, een Duitse spion op het dak van het ministerie werd ontdekt die, met behulp van een telefoontoestel, de gegeven orders onderschept had. Een draad was immers verbonden met de ministeriële telefoonlijn. Die persoon werd ontdekt en onmiddellijk gefusilleerd.

Een andere burgerwacht van Molenbeek, vertelde me een verhaal over de militaire staf te Dendermonde bij het begin van de Duitse invasie. Om twee uur 's namiddags werden de Duitsers te Assche gesignaleerd. De wachten bevonden zich in de hangar van de fabriek Vertongen. De militaire staf

retiraient soit disant pour aller chercher des ordres; ils ne revenaient pas. A 6 heures télégramme que les Allemands sont déjà à Lebbeke. Les gardes se trouvent là sans commandement ni cartouches et l'ennemi va venir. A 9 heures du soir, encore sans ordres ni cartouches ni l'état-major réapparut. A 9¼ on apporte des cartouches et on dit que le télégramme de Lebbeke était un malentendu et qu'il avait été question d'un autre nom de commune y ressemblant. [in marge: (Il fallait Lembeek sur Hal au lieu de Lebbeke).] Anderlecht s'était enfuit au premier alarme mais une compagnie de Molenbeek était restée sur place³⁷.

trok zich terug, zo gezegd om orders op te halen; de staf kwam echter niet terug. Om zes uur kwam er een telegram dat de Duitsers reeds in Lebbeke waren. De burgerwachten waren zonder bevelhebbers en zonder patronen en de vijand was op komst. Om 9 uur 's avonds waren ze nog steeds zonder orders, patronen of bevelhebbers. Om kwart na negen werden patronen gebracht en kreeg men de melding dat de telegram over Lebbeke een misverstand was, het zou gaan om een gemeente met een gelijkaardige naam. Het moest Lembeek bij Halle zijn in plaats van Lebbeke. De burgerwacht van Anderlecht was gevlucht bij het eerste alarm, maar een compagnie van Molenbeek was ter plaatse gebleven.

25 september 1914

Dans l'après-midi nous avons entendu un canonade. Il paraît que c'était à Lede.

Deze namiddag hoorden we kanongeschut. Het was blijkbaar te Lede.

26 september 1914

On a entendu des coups de canon dans la nuit. Et de 9 à 11½ heures du midi il y a eu des coups constants: de canons et de mitrailleurs. Dans les prairies on entend les coups de feu des fusils. On dit que la bataille a été livrée entre Lede, Oudegem et Gijzeghem, ou bien entre Massemen et Wetteren. Les fuyards arrivent de tout côté: Lede, Erpe, Wichelen

Vannacht kanonscheuten gehoord. En van 9 tot 11.30 uur was er onophoudend kanongeschut en mitrailleurvuur te horen. In de meersen hoorde men geweervuur. Men zegt dat het gevecht plaats had tussen Lede, Oudegem en Gijzegem ofwel tussen Massemen en Wetteren. Vluchtelingen komen van alle kanten: Lede, Erpe, Wichelen, Wetteren, enz. De derde compagnie

³⁷ Najver tussen de burgerwachten van naburige gemeenten is hier niet vreemd.

Wetteren, etc. Le 1 bataillon 3me compagnie a été toute la journée à Wetteren. Ils ont pris un prisonnier et ont tués 4 Allemands à la station. La faute est aux bourgeois de Wetteren que toute la patrouille du nombre de 18 n'a pas été prise ou tuée.

On craint que les Allemands passeront l'Escaut. Le pont de Wetteren est rétabli par le genie pour donner passage à une armée se dirigeant vers le pays d'Alost.

27 september 1914

Le canonade continue. Les gardes de la Reine Elisabeth sont partis. On paye le logement des premiers gardes et 9 jours du Régiment R[eine] E[lisabeth] à raison de 1,50 frs per homme par jour.

Dans la soirée il arrive des guides. Des centaines passent la commune se dirigeant sur Overmeire. Dans notre commune il en reste environs 600 peut être plus encore. Ces soldats sont restés jusqu'au jeudi matin. J'ai eu à loger 2 guides se nommant Gaston [naam niet vermeld] de Bruxelles et Jean Van Uytbergen de Grammont travaillant à Liège. Une soirée ils ont démontré le fonctionnement d'une mitrailleuse. On peut tirer 360 coups par minute. Une chargeur contient 30 cartouches. On peut mettre l'instrument à repé[ti]tion ou bien à un seul coup manoeuvrant la détente.

van het eerste bataljon was de ganse dag in Wetteren gebleven. Zij hebben een gevangene genomen en vier Duitsers gedood aan het station. Het is de schuld van de Wetterse burgers dat niet de ganse patrouille van 18 Duitsers gevangengenomen of gedood werd.

Men vreest dat de Duitsers de Schelde zullen oversteken. De brug te Wetteren werd hersteld door de genie om zo de doortocht van een leger richting Land van Aalst mogelijk te maken.

De kanonnade blijft voortduren. De wachten van Koningin Elisabeth zijn vertrokken. Het logement van de eerste burgerwachten en de negen dagen van het regiment Koningin Elisabeth wordt betaald aan 1,50 frank per man per dag.

's Avonds komen Gidsen aan. Honderden passeren door de gemeente op weg naar Overmere. In ons dorp zijn er minstens 600 gebleven. Die soldaten zijn gebleven tot donderdagmorgen. Ik kreeg twee gidsen te logeren, ene Gaston [naam niet vermeld] uit Brussel en Jean Van Uytbergen uit Geraardsbergen die te Luik werkte. Op een avond hebben ze me de werking van een mitrailleur getoond. Men kan er 360 kogels per minuut mee afschieten. Een lader bevat 30 cartouches. Het toestel kan op herhaling dan wel op schot per schot ingesteld worden.

28, 29 en 30 september 1914

Des centaines et des centaines fuyards arrivent à Calcken. Sur 30 personnes reconstrées en rue, il n'y a qu'un seul homme de la commune. Pendant toute la nuit du 30 au 1 octobre on a entendu à petite distance les coups de canons. Il paraît que les gros canons qui ont bombardé Malines, sont entrain de bombarder les forts de Waelhem et de Wavre St. Cathérine. Le matin du 1 oct[obre] tous les hommes seront levés de 3 à 4 heures tellement le canon grondait, les portes vivraient, les fenêtres tremblaient. Dans la soirée du 30 septembre on voyait de nouveau un incendie dans le direction de Grembergen ou Schoonaerde.

Burgemeester Max van [de stad] Brussel is gevangen genomen door de Duitschers. Groote ontwaardiging der Brusselaars. Het schijnt dat de Hoogstraat nooit door Duitschers bezocht wordt. Dat de Brusselaers op de verdiepen zitten met kasseien en flesschen vitriol.

1 oktober 1914

Pour le ravitaillement, il passe environs cent automobiles par jour (aller et retour).

2 oktober 1914

Tous les jours on entend un bombardement de plusieurs heures, parfois nuit et jour continuellement avec de petites intervalles. Il paraît que les guides ne sont pas beaucoup mieux pour la guerre que le régiment Elisabeth. Les mitrailleurs, presque tous des volontaires, sont les plus courageux.

A midi, 2 à 300 lansieurs sont

Honderden en honderden vluchtelingen komen te Kalken aan. Op 30 personen die men op straat tegenkomt, is er geen enkele Kalkenaar. Tijdens de nacht van 30 september op 1 oktober hebben we op korte afstand kanonschoten gehoord. 't Schijnt dat de grote kanons, die Mechelen beschoten hebben, nu de forten van Waelhem en Sint-Kathelijne-Waver beschieten. De ochtend van 1 oktober werd iedereen tussen drie en vier uur wakker van het kanongeschut, de deuren sloegen dicht, de vensters trilden. In de avond van 30 september zag men opnieuw een vuurgloed in de richting van Grembergen of Schoonaerde.

Met het oog op de bevoorrading rijden ongeveer honderd auto's per dag voorbij (heen en terug).

Elke dag hoort men gedurende meerdere uren een bombardement, soms aan een stuk door, dag en nacht, en met korte tussenperiodes. Het schijnt dat de gidsen niet veel beter geschikt zijn voor de oorlog dan het Elisabethregiment. De mitrailleurs, bijna allen vrijwilligers, zijn de moedigsten.

's Middag zijn 2 tot 300 lansiers

*passés dans la direction de Wetteren. Cesar Rogiers, dit “Zaar Pré”, y était également*³⁸.

*Les mitrailleurs ont fait des tranchés à Wetteren du matin jusqu’à 4 heures de l’après diner. Tous les jours les trains venant en allant sur la ligne Gand – Wetteren – Hamme sont remplis de fuyards. On voit passer continuellement des charrettes, vélos, brouettes, piétons etc, tous fuyard. Toutes les maisons et étables sont pleins. Chez Van Damme, Boombosch*³⁹, *il y a environ 100 étrangers. Mes parents en logent 25* [later gecorrigeerd naar: 49].

Nous avons vu passer une patrouille d’une vingtaine de soldats, probablement des volontaires en reconnaissance, ligne, chasseurs, carabiniers, à pied et à vélo.

*Gustaaf De Cock*⁴⁰ *a été pris aujourd’hui comme espion!? Il était porteur d’une liste portant des communes du pays d’Alost et de nos environs, marquées de signes divers – , x, =, s, o, +, etc.* [toegevoegd in potlood: *(finalement il est lâché)*].

voorbijgekomen richting Wetteren. Cesar Rogiers, bijgenaamd “Zaar Pré”, was er eveneens bij.

De mitrailleurs hebben in Wetteren loopgraven aangelegd van ‘s morgens tot vier uur in de namiddag. Alle dagen zitten de trams op de lijn Gent-Wetteren-Hamme overvol met vluchtelingen. Onophoudelijk ziet men vluchtelingen passeren, met karren, fietsen, kruiwagens, te voet, enz. Alle huizen en stallen zitten vol. Bij Van Damme in de Boombos verblijven er ongeveer 100 vreemdelingen. Mijn ouders logeren er 25 (later gecorrigeerd naar 49).

We hebben een patrouille van een twintigtal soldaten zien passeren, waarschijnlijk vrijwilligers op verkenning, liniesoldaten, jagers en carabiniers, te voet en per fiets.

Gustaaf De Cock is vandaag aangehouden als spion!? Hij had een lijst bij zich van de gemeenten van het Land van Aalst en onze omstreken, met daarop verschillende tekens zoals –, x, =, s, o, +, enz. Hij werd uiteindelijk vrijgelaten. Het

³⁸ Wever Cesar Edmond Rogiers (°Overmere, 1890) werkte vermoedelijk niet als vaste werkracht in de Tissage Mécanique de Calcken S.A., dat zou pas na de oorlog het geval zijn. Hij woonde in Kalken en hij is de zoon van Francies en van Prudentia Marie De Clercq. Misschien verwijst zijn bijnaam wel naar het vragen om zijn *pré*, het loon: *Zaar* (afkomstig van Cesar) *Pré*.

³⁹ Het gaat hier om landbouwer Alfons Van Damme (°Kalken, 1860), die volgens de kiezerslijst van 1912 in *Boombosch* 7 woonde.

⁴⁰ Gustaaf De Cock was waarschijnlijk een vroegere bewoner van het Dorp. Zo woonde er tijdens het laatste decennium van de negentiende eeuw in Dorp 53 ene Gustaaf De Cock, (°Kalken, 1867), metsers, gehuwd met Maria Heirman. Tijdens het eerste decennium van de twintigste eeuw woonden in Dorp 37 de broers Basiel Gustaaf De Cock (°Kalken, 1882) en Joseph Gustaaf De Cock (°Kalken, 1888). Zij verhuisden naar Sint-Gillis-Dendermonde in april 1905.

Les canonades que nous avons entendu ces 3 derniers jours étaient au forts de Liezele, Puers, Willebrouck qui sont restés intacts. Des milliers d'alboches⁴¹ ont périés. Encore deux espions sont arrêtés à Calcken Kruissen.

kanongeschut dat we de voorbije drie dagen hebben gehoord, was rond de intact gebleven forten van Liezele, Puurs en Willebroek. Duizenden Duitsers sneuvelden er. Op de wijk De Kruisen werden nog eens twee spionnen aangehouden.

5 en 6 oktober 1914

Le canon tourne à Uytbergen, Berlaere, Wichelen, etc. La terre tremble.

Kanongeschut in Uitbergen, Berlare, Wichelen, enz. De aarde beeft.

7 oktober 1914

On entend siffler le shrapnelles. On entend les fusils et les mitrailleuses. Il parait que les Allemands ont passé l'Escaut⁴².

Men hoort de schrapnells fluiten. Men hoort geweer- en mitrailleurvuur. Het schijnt dat de Duitsers de Schelde overgestoken zijn.

8 oktober 1914

Le pont de Wetteren saute et tous les soldats, guides, lanciers, gendarmes, artillerie, se dirige vers Anvers venant des environs de Wetteren. Les troupes de ligne sont à Lokeren.

De brug te Wetteren wordt opgeblazen en alle soldaten, gidsen, lansiers, rijkswachters, artilleristen, komende vanuit Wetteren, trekken naar Antwerpen. De linietroepen bevinden zich te Lokeren.

La fabrique arrêtée ce jeudi 8 oct[obre] à 8 heures du matin.

De fabriek werd vandaag om acht uur stilgelegd.

Les Allemands vont prendre Anvers⁴³. Après que la Belgique sera Allemande. Nous autres devons nous battre contre nos Alliés. Le bruit court que les Allemands ont passé l'Escaut près Anvers et que la Belgique est à l'Allemagne, que les hommes belges

De Duitsers zullen Antwerpen innemen. Daarna zal België Duits zijn. We zullen moeten vechten tegen onze geallieerden. Er zijn geruchten dat de Duitsers in de omgeving van Antwerpen de Schelde overgetrokken zijn, dat België bij Duitsland gevoegd zal

⁴¹ *Alboches*, en het verkorte woord *Boches* – vertaalbaar als *Moffen* -, dat verder in de tekst van Victor De Meyer wordt gebruikt: pejoratieve benoeming voor Duitse soldaten.

⁴² Kalken werd bezet op 8 oktober 1914, maar Victor De Meyer vermeldde dat feit niet.

⁴³ Dendermonde werd ingenomen op 1 oktober 1914, Antwerpen op 10 oktober 1914 en Gent op 12 oktober 1914.

seront réquisitionnés pour se battre contre les Russes.

Il y a une panique surtout entre les fuyards réfugiés à Calcken.

9 oktober 1914

Il y avait ici des guides et des chasseurs éclaireurs, peut être une centaine qui faisaient la patrouille. A Overmeire il y avait des Allemands à 't huis ten halve⁴⁴. Ils se sont rencontrés au Gaver et Berrink ou on a tué 3 Allemands, un ou 2 guides sont blessés sur la Heirweg⁴⁵.

10 oktober 1914 - zaterdag

Une patrouille Allemande est venue vers 11 heures du midi au nombre de 7 à 10. L'après diner 2 sont venue chercher des bas chez moi: "haben sie keine socken, madam?" Mie Duim et Hort Verlot ont bien reçu les Allemands. Chez den duim ils ont bu du vin. Ils les ont dit que les patrons étaient partis et que les anciens se cachaient dans les buissons. Ils les informaient même sur les armées belges et sur le contenu de la cave de la malterie⁴⁶.

worden en dat de Belgische mannen zullen opgeëist worden om tegen de Russen te vechten.

Er ontstaat vooral paniek bij de vluchtelingen die in Kalken zijn.

Er waren hier gidsen en jagers-verkenners, misschien wel een honderdtal, op verkenning. Op de grens met Overmere, aan 't Huis ten Halven, waren er Duitsers. Er volgde een treffen op de wijk Gaver en Berring, waar drie Duitsers werden gedood. Een of twee Gidsen werden gewond op de Heirweg.

Een Duitse patrouille van 7 tot 10 soldaten is hier aangekomen omstreeks 11 uur 's middags. 's Namiddags kwamen twee ervan bij mij om kousen vragen.

Mie Duim en Hort Verlot ontvingen de Duitsers goed, ze schonken hen wijn. Zij hebben verteld dat de bazen vertrokken waren en dat de werklieden zich in het struikgewas verstopten. Zij gaven zelfs inlichtingen over ons leger en over de inhoud van de mouterijkelder.

⁴⁴ 't Huis ten Halven, waar ook een gelijknamige herberg stond, bevindt zich langs de Dendermondssesteenweg, op de grens van Overmere met Kalken.

⁴⁵ Vermoedelijk de huidige Dendermondssesteenweg ter hoogte van de wijk Gaver.

⁴⁶ Bakker Emiel Verlot (°Zeveneken, 1856) bewoonde de woning Koffiestraat 9, ongeveer rechtover de mouterij. Zijn vrouw Marie Hortense Drieghe (°Laarne, 1868) was er winkelierster en tapster. Dat ze vertelden wat er in de kelders van de mouterij (van drank) verstopt was, staat in contrast met de wijnvoorraad van de gevluchte dokter Terneu die door diens bureu beschermd werd. (zie: DE LANDTSHEER C., Van een wijnkelder, voedselschaarste en Duitse soldaten, in *De Nieuwe Scheldegalm, vierde uitgave ter gelegenheid van de Nacht van de Geschiedenis*, 25 maart 2014, p. 2-3 en VAN DE SOMPEL

Le docteur V[an] d[er] Sloten⁴⁷ a été appelé par les Allemands à Overmeire à 7 heures du matin et n'est pas encore revenu ce soir à 4½ h[eu]res. Hier, les Allemands ont tués Alfons Drieghe de Overmeire en face de Abel Bracke⁴⁸. Probablement il aura couru sur l'appel des Allem[ands]. Il est mort dans la soirée.

Presque toutes les personnes ont disparu et ont quitté le village pour se diriger plus vers le nord. Nous craignons qu'après le prise d'Anvers, les Allemands nous mettrons sous la loi Allemande et qu'on requisitionnera les personne de 18 à 40/50 ans pour nous diriger sur les Russes.

Les Anglais et les Français sont enfin arrivés pour nous défendre dans la Flandre. Je crains qu'il sera trop tard. Nous craignons un bataille dans nos environs et après les incendies et les meurtres si nous ne serons pas défendu ici par les Alliés.

Nous n'entendions pas tirer les forts ce jour ce qui nous fait craindre qu'Anvers ne soit pris. Ou bien on prépare une grande bataille. Après la venue des premiers Allemands (en patrouille), tous les hommes se

Dokter Van der Sloten werd door de Duitsers naar Overmere geroepen om 7 uur 's morgens. Hij is vanavond 4.30 uur nog niet terug.

Gisteren hebben de Duitsers Alfons Drieghe uit Overmere gedood rechtover de woning van Abel Bracke. Waarschijnlijk is hij weggelopen wanneer de Duitsers hem sommeerden stil te staan. Hij is 's avonds overleden.

Bijna iedereen is verdwenen en heeft het dorp verlaten richting noorden. Wij vrezen dat na de val van Antwerpen, de Duitsers ons zullen onderwerpen aan de Duitse wet en dat men iedereen tussen 18 en 40/50 jaar zal opeisen om op te trekken tegen de Russen.

De Engelsen en de Fransen zijn eindelijk in Vlaanderen aangekomen om ons te verdedigen. Ik vrees dat het echter te laat zal zijn. We vrezen een grote veldslag in onze omgeving en daarna brandstichtingen en moordpartijen indien de geallieerden ons niet verdedigen.

We horen vandaag geen geschut meer in de omgeving van de forten, wat ons doet vrezen dat Antwerpen gevallen is. Ofwel bereidt men zich voor op een grote veldslag. Na de komst van de eerste Duitse

A., Kalkense dokter vlucht naar Nice, in *De Oorlogskrant, een uitgave van de Erfgoedcel Land van Dendermonde*, editie 10, juli 2017, p. 5.

Mogelijk was inderdaad ook de familie Cremers tijdelijk op de vlucht geslagen, lag de brouwerij/mouterij stil en hadden de werknemers zich inderdaad verstoep.

⁴⁷ De ongehuwde dokter Joseph Van der Sloten (°Sint-Martens-Latem, 1880) woonde Dorp 39.

⁴⁸ Het gaat hier om landbouwer Abel Bracke (°Kalken, 1881), gehuwd met Amelia Lucie Van Durme (°Serskamp, 1884), die volgens de kiezerslijst voor 1914 woonde Gaver 8.

sont enfuis, en revenant et en racontant leurs histoires. Nous avons ri follement. Presque tous les hommes se sont enfuis, surtout les jeunes gens. Je suis certain que je suis le seul qui soit resté sur place. J'étais même à la rue quand ils sont retournés vers Overmeire.

patrouilles zijn alle mannen gevlucht. Ze zijn daarna teruggekomen en hebben hun verhalen verteld. We hebben eens flink gelachen. Bijna alle mannen zijn gevlucht, zeker de jongere. Ik ben er zeker van dat ik de enige ben die ter plaatse is gebleven. Ik was zelfs op straat toen de Duitsers terugkwamen van Overmere.

[ingevoegd op p. 31: *Het heeft den 10 oct[obre] geweest op kleinen St.-Denijs dat de tweede slag in Melle Quatrecht plaats gehad heeft.*]

11 oktober 1914

Le docteur V.d. Sloten est revenu à 3½ heurs de l'après midi le lendemain de son arrestation.

Dokter Van der Sloten is terug om halfvier in de middag, de dag na zijn arrestatie.

Men zegt dat al de Belgische soldaten vrij gelaten zijn en dat er niet meer vecht dan Franschen, Engelschen tegen Duitschers; alsook Russen tegen Duitschers natuurlijk.

Het schijnt dat de Engelsche vlag in Antwerpen wappert alhoewel de Duitschers ons hier wijsmaken dat Antwerpen aan hun is en dat wij nu zuster en broeder zijn, maar dat het nog niet zeker is dat België aan Duitschland zal blijven.

Men vecht nu in de verte waarschijnlijk langs Audenaerde. In Overmeire ledigen de Duitschers al de welgevolde kelders van den burgemeester, Verviers, pastoor, [E]miel Tibbaut, enz. De wijn wordt uitgedeeld aan de soldaten en aan de [later toegevoegd: weinige] burgers die er gebleven zijn en [ook later toegevoegd: de wijven!].

Langs het noorden hooren wij ook schieten, maar ook ver en geen zwaar kanongeschut. Aan het geschut van het zuiden veronderstel ik dat de Franschen vooruit komen. Ik hoop dat de Duitschers langs Antwerpen gelokt onder water zullen getrokken worden. Men zegt dat de Engelsche vloot door Holland naar Antwerpen gekomen is en dat Duitschland de oorlog gedeklareert [heeft] aan Holland?!

12 oktober 1914

Gisterenavond om 7¼ uren hebben wij eene verschrikkelijke ontploffing gehoord, die heel waarschijnlijk hier dicht tegen was. Gedurende den nacht nog wat geschut in de verte.

Dagelijks patrouillen Duitschers passeren hier. Ze gaan achter eiers, boter, melk, vleesch, enz, enz. Ze koken nu in het huis van Uytendaele⁴⁹. Wij vreesen binnenkort een leger Duitschers te moeten logeren. In de Assels van Calcken wonen verscheidene huisgezinnen. Ik ga ze vandaag eens bezichtigen.

13 oktober 1914

Van gisteren maandag morgen zijn we beginnen brouwen⁵⁰.

Eenige soldaten der forten zijn naar huis gekomen op bevel der officiers, zoo zeggen ze. Vandaag lezen we in de gazet van Gent dat ze onverwijld hun legerkorps moeten vervoegen op gevaar van als deserteur beschouwd te worden.

De forten zijn verlaten waarschijnlijk den donderdag laatst en vervangen door 58.000 Engelsche. Duitschers zeggen dat Antwerpen aan hun is, maar wij vernemen dat de Engelsche vlag in Antwerpen wappert. Den zingenden Belgische soldaten hebben gevlucht uit 3 forten en redouten op bevel van den officier alhoewel slechts een redoute getaakt was maar niet buiten werking was gesteld. Hazenvloed of verraad!

Men heeft gevochten langs Gent, Mariakerke en Vinderhout. In den avond heeft men zien branden in de richting van Jabbeke, daar heeft men ook gedurende aan spervuur gehoord.

Men hoort opnieuw schieten, maar meer naar het noorden, langs Selsaete misschien.

Gisterenavond zijn 45 à 48 wagens met fourrage naar Wetteren en terug gekeerd. We vernemen door Th[eofiel] De Maesschalck⁵¹ dat paard en veulen van Pol Ongena⁵² gekwetst zijn.

14 oktober 1914 (notities in ander kleur potlood)

Men hoort niet meer schieten, maar zien vliegmachien passeren.

Om vier uren komen er 1000 voetgangers, [onleesbaar woord], cavaliers en een groot getal wagens en keukens der Duitsche. Ze blijven slapen en zijn

⁴⁹ Het gaat hier om de landbouwersfamilie Camiel Uyttendaele (°Kalken, 1857) – Stephanie Van Ruyteghem (°Overmere, 1861), volgens kiezerslijst voor 1914 wonende Gaver 14.

⁵⁰ Dit zinnetje verwijst eens te meer naar het feit dat Victor De Meyer in het woonhuis palende aan de brouwerij van de familie Cremers woonde. Vanuit dat woonhuis was er rechtstreeks toegang tot de brouwerijgebouwen van de familie Cremers.

⁵¹ Theofiel De Maesschalck (°Lokeren, 1885) was volgens de kiezerslijst 1933-1935 dienstknecht van (textiel)fabrikant Achilles Luyckx (°Kalken, 1881) en er inwonend (Molenstraat 1). Achilles Luyckx had ook aandelen in de Tissage Mécanique de Calcken S.A.

⁵² Polydore Ongena (1871-1932) was gehuwd met Honorine Cremers (1869-1947) en stond samen met zijn twee schoonbroers aan het hoofd van de brouwerij AMH Cremers.

heel braaf. Des anderendaas morgens eischen ze op van de gemeente drie wagens, 1 kar en 7 paarden mits terug te brengen.

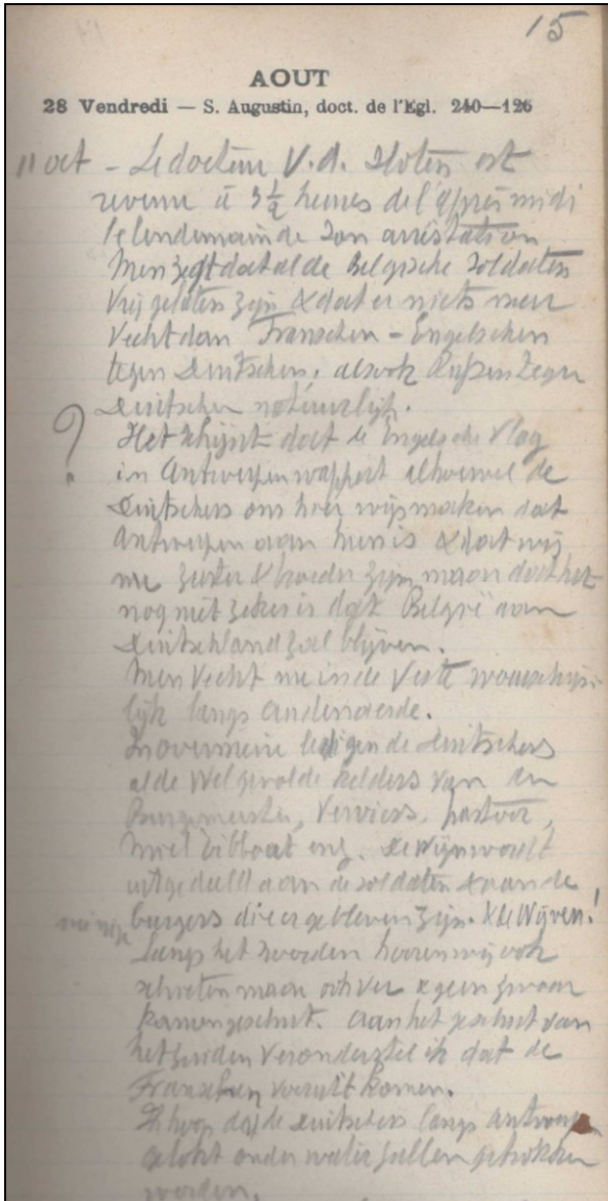
Ik heb ook 2 Duitschers te logeeren gehad, een officier en een onderofficier. Het waren nogal brave menschen en van de politiedienst in Bielfeld. Den eenen heeft ons uitgenoodigd hem na den oorlog te gaan bezoeken om te samen met zijn broeder de groote weverijen te gaan bezichtigen (ein somerkür nach Bielfeld)?? Den anderen was een onverdraaglijke persoon die ik menigmaal heb moeten tegenspreken, wat hem zeer vergramde en hem telkenmale deed opspringen. Ik kon met dien persoon niet over de baan, het was al zoo ver gegaan dat hij mij vreesde en aan mijn vrouw zegde toen hij ging slapen: madam, ik ga al mijn wapens mede nemen op mijn kamer, want ik betrouwe uw man niet. Hij zou mij van den nacht den kop afsnijden.

[Later toegevoegd: *Ik geloof dat rond einde sept[ember] de post hier gesloten is.*] *Met Brussel moet de correspondentie al lang onderbroken zijn. Met Gent moet het rond ende sept[ember] geweest hebbben. Dit zal ik nader onderzoeken. Den 3 oct[ober] heb ik nog eene kaart in de post bestelt, waar geen gevolg aan gegeven is. Waarschijnlijk blijven liggen of niet meer ter bestemming gekomen. Dan moest op dien datum de post nog open zijn. [Nog later toegevoegd: (Calcken post is den 7-8 oct[ober] geschorst).]*

15 oktober 1914.

Een nieuw leger wordt gemeld. Er is nog eens opgeëist een stier en nog 2 sterke paarden. Ik vrees dat hoe langer er komen, hoe brutaler zij zullen wezen. Naar we gehoord hebben, waren ze in Overmeire gisteren zoo zacht niet als hier.

De Duitsche zeggen dat België moet Duitsch worden, op 4 weken zijn ze langs oosten en in Parijs, daarna naar Londen en dan naar Rusland. Zoo gaan ze volgens hun meening rap heel de wereld hebben. Engeland is valsch tegen over ons geweest van niet vroeger te komen helpen, zeggen ze. De Franschen gaan lopen als zij ze zien en de Russen ingelijks. De Engelschen gaan ze allen gevangen nemen. Ze zijn zeer kwaad op Engeland en zeer verveert!

Illustratie 5.
 Fragment van de laatste
 bladzijde van het
 oorlogsnotitieboek met
 een tekst in het Frans, met
 vooral de notities van 11
 oktober 1914.
 Handschrift in zwart
 potlood.

Verzameling Vereniging
 voor Lokale Geschiedenis
 van Kalken en Laarne.

16 oktober 1914

Dagelijks passeeren er troepen over den heirweg: kanonnen, wagens, infanterie, enz. Verschillige personen hebben bemerkt dat het altijd dezelfde troepen zijn die passeeren.

Een Duitsch soldaat heeft gezegd dat ze moeten gaan vluchten zijn omdat de Rus voor Be[r]lin ligt. Ze vreezen dat ze zullen sneuvelen hier in België en dat wij honger zullen lijden gedurende den winter.

17, 18 en 19 oktober 1914

We hooren kanongeschut, maar zeer, zeer ver. We weten niets meer. Men zegt ons, komende uit vluchtelingen der streek van Kortrijk, dat er daar erg gevochten is. Men vertelt dat de Duitschers te veel lijken hadden om ze te begraven, ze opgeladen hebben en geboeid met een reep gelijk een voer stroi, ze naar Schoonaerde bracht, daer opstapelde gemengd met hout en besmeert met pek en daarna de lijken zoo verbrandde?!

Of het waar is? Daar twijfel ik aan. Men vertelt ons vandaag dat er gisteren een groot banket in Gent moest plaats hebben onder de officieren. Nauwelijks aan tafel ontving de generaal een telegram waarop hij zich onmiddellijk een bal in het hoofd zondt⁵³. Waarschijnlijk slecht nieuws dat ze moesten gaan helpen vechten en sneuvelen. In Overmeire heeft er zich op den doortocht ook een officier gezelfmoord. In Gent waren er zelfs 2 of 3 zelfmoorden onder de officieren der Pruisen.

We ontvangen den eersten brief uit Brussel sedert den zeer slechten toestand en de post onderbroken is.

Mr. Steenhaut⁵⁴ heeft een bezoek afgelegd. Hij heeft in Engeland gevluht met zijn vrouw.

20 oktober 1914 - dinsdag

We hooren geschut in de verte, maar zeer, zeer ver. Niets bijzonders dan dat er vluchtelingen komen van tusschen Brugge en Kortrijk. Men vecht er.

21 oktober 1914 – woensdag

Joseph Roels⁵⁵ is thuis gekomen met wagen en 2 paarden na eene moeilijke reis van 4 of 5 dagen. Hij heeft gezien te Lichtervelde personen en priesters aan de boomen gebonden langs de straat. Hij zegt dat de Duitse soldaten de brutaalste menschen der wereld zijn. Zij zetten hem verscheidene malen de revolver op zijn hert.

22 oktober 1914 - donderdag

Ver kanongeschut, men zegt in de streek van Deynze.

23 oktober 1914

Ver kanongeschut. Men zegt dat de Duitschers groote verliezen hebben ondergaan rond Oostende. Ze beginnen benauwd te worden, ze trekken

⁵³ DEBAILLIE F., o.c., p. 18: *Maandag 19 oktober. In het Hotel de la Poste heeft een officier van den état-major zich voor den kop geschoten.*

⁵⁴ De familie Steenhaut was een belangrijke aandeelhouder van de Tissage Mécanique de Calcken S.A.

⁵⁵ Olieslager Joseph Roels (°Hamme, 1874) woonde naast zijn bedrijf in de Vaartstraat, ongeveer ter hoogte van het huidige Vaartplein.

regelmatig af achteruit, langs Loochristy, langs het Land van Aelst en bereiken Dendermonde die ze versterkt hebben tegen den aftocht. De zieken en gekwetsten hebben ze uit Gent weggehaald en verderop in verzekering gebracht. Dit is een bewijs dat ze ook den aftocht voorzien.

24 oktober 1914

De eerste kolen komen vandaag toe met den tram voor de inwoners der gemeente.

24, 25 en 26 oktober 1914

Ver kanongeschut in de zelfde richting. Niets te hooren. We hebben naar Gent geweest, Maurice Cremers en ik, voor het geldig maken van den bon van den opgeëischten wagen.

27, 28, 29 en 30 oktober 1914

Weinig verandering in den oorlog. Ik heb erg ziek geweest die dagen: eene overlaste maag en wat van de gal. De Duitschers komen nog eens zien of er geen revolvers zijn. Wie er mede bevonden wordt, zal gedood worden.

Het schijnt dat de Duitschers erg vies loopen in Gent alsook in Wetteren. Dit is zeker om hun slechten vooruitgang naar Parijs en Londen???

Men vertelt ons dat er gedurende deze dagen niet gevochten is dan met het geweer en de bajonet alsook met de mitrailleuse. Wat moet er kiekenvleesch onder de Pruisen zitten als wanneer zij de bajonet van ons Belgen op hem ziet afkomen of de Engelsche mitrailleuse.

31 oktober en 1, 2 en 3 november 1914

Kanongeschut zonder oponthoud in dezelfde richting. Naar men ons vertelt, moet het in de richting van Dixmude zijne. Dagelijks komen er verscheidene treins met dooden en gekwetsten naar Aalst, Lede, Bruxelles. Wat de Duitschers met de lijken daar doen, weet men niet juist. We vernemen dat de Kaiser per force Calais moet hebben. Dan brengt hij per trein zijne sousmarins naar Calais. Plaatst er onderzeemijnen zoodat de zee slechts door Duitse loodsen meer kan bevaren worden, dan zal het gauw gedaan zijn met de Engelsche marine?! Engeland houd ze vast, Duitschland komt naar uw garen?! Zoo komt het dat er dagelijks op dezelfde plaats gevochten wordt dan eens wat verder, dan wat onverder rond de IJzer. Wat zeker is, dat is dat de Duitschers al hunnen moed kwijt zijn en bitter beginnen te weenen. De weinigen die zondag in Gent liepen, hadden hun een ferm stuk in de kraag gedronken om wat moet te krijgen voor den "Krieg" (oorlog). Men vertelt ons dat er twee dagen gevochten is met de bajonet. Franschen en Belgen kunnen dat zeer goed op bevel van "Louvain, Visé, Aerschot,

Termonde". De Alliés vochten als wilden en de Duitschers scheten in hun broek.

4, 5, 6, 7 en 8 november 1914

Geschut in de verte. Den eenen dag wat meer dan den anderen.

9, 10 en 11 november 1914

Niets te hooren.

12 november 1914

Beginnen te werken opnieuw in de fabriek voor 3 dagen per week.

13, 14 en volgende dagen, november 1914

Niets te hooren.

18 november 1914

De boeken zijn uit de grond gehaald⁵⁶.

Brood is er bijna niet meer te krijgen. De kolen gelden van 5.00 tot 6.00 frs. Petrolie kost nu 0,50 frs de liter en is er zeer schaars. Het zout kost 0,25 frs à 0,40 frs. De bakkers kunnen geen bloem krijgen noch tarwemeel. Als er geen verandering komt, zullen we vast en zeker binnen 8 dagen geen brood meer te eten hebben. Men zegt ons dat de Duitschers in de forten van Antwerpen zich versteken en dat de Engelschen langs Holland zullen binnenvallen in België om de Duitschers te verdrijven.

20 november 1914

Nu is het oprecht oorlogsleven. De petrolie aan 0,50 frs en slecht verkrijgbaar zoodat velen om 7 uren 's avonds te bed gaan. Bijna geen kolen te krijgen. Alle dagen geen brood te vinden. Geen bloem meer te krijgen. De bakkers kunnen geen tarwemeel vinden. De rogge krimpt ook zeer.

21 en 22 november 1914

Niets bijzonders.

23 november 1914

In den vooravond hooren we in de richting van Selsaete-Wachtebeke zeer zwaar kanongeschut, welke omtrent ½ uur geduurd heeft.

24 november 1914

Niets bijzonders.

⁵⁶ Het gaat hier waarschijnlijk om de boeken van de Tissage Mécanique de Calcken S.A. die Victor De Meyer op 5 september 1914 in veiligheid had gebracht.

25 november 1914

Kanongeschut maar ver, zeer verre. Eenige Duitschers zijn langs de Rivierstraat gepasseerd en een nacht ingekwartierd.

Illustratie 6. *Les Alliés*⁵⁷ (De geallieerden).

Zakdoek, in zwart-wit, naar een ontwerp van Raoul Dufy, 1915.
Uit STERCKSHOF, PROVINCIAAL MUSEUM VOOR KUNSTAMBACHTEN,
DEURNE, *Textieldruk. Evolutie en techniek, catalogus tenoonstelling*
24 juni – 1 oktober 1978, Schoten, 1978, plaat 35.

⁵⁷ In het oorlogsnotitieboek noteerde Victor De Meyer gegevens over de getalsterkte van de legers van de geallieerden én die van de aanvallers anno 1909 en 1914. Als geallieerden zag hij Frankrijk, Engeland, Rusland, Servië, Italië, Portugal en België en als de Centrale Mogendheden Duitsland, Oostenrijk-Hongarije, Bulgarije en Turkije.

26 november 1914

Niets.

27 november 1914

Kanongeschut in de verte.

28 november 1914

Niets bijzonders.

29 november 1914 - zondag

Naar Quatrecht en Melle het slagveld weest bezichtigen.

30 november 1914

Wij vernemen dat er 's avonds Landweer en Landsturm morgen naer den slag moeten.

1 december 1914

Zwaar kanongeschut galmende heel de nacht, den dag en volgenden nacht.

2 december 1914

Wij vernemen dat 40.000 Duitschers over den IJzer geraakt zijn, waarvan er maar 500 zijn teruggekeerd. Kanongeschut in de verte.

Zaterdag laatst hadden de Duitschers de telephoondraden in Schellebelle afgesneden. Zij zegden dat het door de inwoners gedaan der gemeente gedaan was en reklameerden 50.000 frs. Burgemeester en schepenen maar 25.000 tezamen krijgende, vluchten. Zoo de gevraagde som tegen woensdagmorgend niet gereed was, besloten zij de gemeente in asch te leggen. Woensdag morgend om 7 uren kwamen ze reeds om de gestelde som. Zij hebben dan de 25.000 frs medegenomen en verdere inlichtingen ontbreken nog.

3, 4 en 5 december 1914

Men hoort niets of verneemt niets. Duitse troepen trekken op naar den slag en andere zakken af naar Antwerpen, waarschijnlijk om zich uit te rusten⁵⁸.

De petrolie geldt al 1,00 tot 1,10 frs de liter en er is bijna geene te krijgen. We hebben bijna niets meer dan roggebrood. De tarwe geldt van 35 à 40,00 frs % kilos of per zak??

⁵⁸ Bij DEBAILLIE F., o.c., p. 31 luidt het als volgt: 4 dec 1914. De Duitschers zeggen dat zij noch eenen laatsten aanval zullen doen aan den IJzer en dan terugtrekken op Antwerpen.

6 december 1914 - zondag

Niets bijzonders.

7 december 1914

Eenige troepen trekken af langs Lokeren en Wetteren (men zegt dat er veel langs Sotteghem gegaan zijn). De gekwetste van Gent zijn naar Lokeren overgebracht. In Wetteren waren er 1200 soldaten artillerie met canons, caissons en wagens.

8 en 9 december 1914

Kanongeschut in de verte zonder oponthoud. Woensdag 9sten werd er geschoten in de richting van den IJzer alsook in de richting van Brussel. We weten niet wat er gaande is. Men spreekt van aftrekken der Duitsche troepen, wat niet aanneembaar is aangezien het getal aftrekkende te klein is en dat er nog te fel geschoten wordt aan den IJzer.

10 december 1914

Niets gehoord.

11 december 1914

Zwaar kanongeschut (maar verre).

12 december 1914

Niets te hooren. De bakkers kunnen alle dagen niet meer bakken. De tarwe staat van 53 tot 60 frs % kilos, de rogge aan 31 frs. De brouwers kunnen geen gerst meer koopen en zullen weldra moeten hun bedrijf stil leggen.

13, 14 en 15 december 1914

Niets bijzonders.

16 december 1914

Zwaar geschut.

17 december 1914

Den nacht door geschoten maar niet zoo ver meer. In den voormiddag zwaar geschut in dezelfde richting nog altijd van den IJzer, maar dichterbij.

18 en 19 december 1914

We hooren zwaar kanon in de verte, maar dichterbij dan naar gewoonte. Schepper heeft geschreven van 23 oct[ober]⁵⁹.

⁵⁹ Over Emiel De Schepper had Victor De Meyer het al op 1 augustus 1914.

20 december 1914

We hooren het kanon den ganschen dag. 's Avonds zien we den rook van een verschikkelijk brand in den zin van Schoonaerde, maar in de richting van het westen.

21 en 22 december 1914

Kanongeschut, maar zachter. Men zegt ons dat de Aliés goeden vooruitgang doen en Roeselaere en Brugge bezitten.

23 en 24 december 1914

Kanongeschut.

25, 26 en 27 december 1914 - Kerstdag

Naar Brussel geweest. Te voet om 6 uren naar Oordegem; van daar per tram direct Alost – Assche. Dan per camion naar Berchem, dan per électrique naar de nord. Dus van 6 uren 's morgens tot 1 uur in den middaags gereisd voor Brussel.

In het afkomen: électrique 0,20 frs, camion 1,00 frs, er moesten geen vijzen gezet worden aan de paarden, 1,30 frs tram, 0,40 frs tot aan Wetteren dries.

28, 29, 30 en 31 december 1914

Niets bijzonders.

1 januari 1915

Kanongeschut.

2 en 3 januari 1915

Idem.

4 januari 1915

Opeisching in de winkels (Art[ur] De Reu en Pol De Landsheere), ook in de drukkerij, bij Th[eofiel] Blancquaert, enz.⁶⁰. De Duitschers moeten van Calcken 100.000 kilos hooi hebben. Zij vragen paarden in.

⁶⁰ Koperslager Arthur De Reu (°Kalken, 1869), gehuwd met winkelierster Marie Livina Berthina Van Goethem (°Eksaarde, 1875), woonde Dorp 47.

Leopold De Landtsheer (°Kalken, 1854) huwde in 1911 met Maria Martha De Bruycker (°Kalken, 1880). Samen met hun twee zoontjes Joseph Basiel (°Kalken, 1912) en Marcellus Philippus (°Kalken, 1913) kwamen Leopold en Maria Martha waarschijnlijk kort na de aankoop van een woning in Kalkendorp (op 22 juli 1914 werd die woning, een van de eigendommen van dokter Terneu, aangekocht - Gent, FOD Financiën, Archief van het kadaster, Kalken, staten 207, 209, 219 en 223) vanuit de Koffiestraat in Kalkendorp wonen. Maria was er winkelierster.

De drukkerij van de broers Emiel en Prudent Van de Velde was gevestigd rechtover de woning van Victor De Meyer, op een boogscheut van de Koffiestraat, Dorp 26.

Men zegt dat Holland ook den oorlog verklaard heeft aan den Duitsch? Er wordt gerekend dat er nu geen vooruitgang zal gemaakt worden gedurende de winter uit oorzake der slechten toestand der wegen en dat het nog vier maand zal duren vooralleer wij hier in Vlaanderen zullen verlost zijn. Moet het nog zoolang duren. Ik voorzie dat hier alles moet verhongeren.

5, 6, 7 en 8 januari 1915

Niets gehoord. Men kan hier geen paspoort bekomen in Calcken daar de burgemeester voor iederen persoon zou moeten verantwoordelijk zijn. Men mag zonder paspoort der Duitschers geteekend noch per rijtuig noch tram, trein of velo gaan. Dus te voet gaan of thuis blijven.

9 januari 1915 - zaterdag

Kanongeschut. Men verteld dat Oostende en Metz door de Aliés genomen is, dat de Hollanders den oorlog verklaren aan Duitschland? Als 't maar waar is??

10, 11 en 12 januari 1915

Zwaar kanongeschut dieper naar het zuid-westen en dichterbij. Wij vernemen het nieuws van den aartsbisschop Mercier (omzending van het bisdom Mechelen)⁶¹.

14, 15, 16, 17 en 18 januari 1915

Geschut in de verte. Opeisiging van strooi, hooi en wijn in Calcken.

19 en 20 januari 1915

Zwaar kanongeschut. In den nacht van 18-19 is er een Zeppelin overgevlogen om kwart voor 2 uren en om 4 uren terug gekeerd. Hij was naar Wetteren toe komende van het oosten langs de Schelde. Volgens het zeggen van Isidoor De Rijcke⁶² heeft hij boven het water der meerschen geweest, zeer laag??

21, 22 en 23 januari 1915

Zwaar kanongeschut. Gisteren den 22sten hebben we om 8 uren 's morgens eenige zware slagen gehoord. Men vertelt dat een Engelsch vlieg machien in Gontrode en Lembergen bommen heeft geworpen op de Duitse instelling. Dat zijn een groote hangaar van rond de 200 m[eter]s lang, 30m[eter]s hoog

Winkelier Theofiel Blancquaert (°Kalken, 1842) woonde volgens de Kalkense kiezerslijst van 1913 in Dorp 51.

⁶¹ Begin 1915 werd in alle kerken de herderlijke kerstbrief *Vaderlandsliefde en Standvastige Lijdzaamheid* van kardinaal Mercier (1851-1926) voorgelezen.

⁶² Isidoor De Rycke (°Kalken, 1871), wonende Boombosstraat 7, was waarschijnlijk een inwonende knecht bij de reeds vermelde landbouwer Alfons Van Damme.

en breed waarschijnlijk voor zeppelins geschikt en een *télégraphie inrichting*⁶³. Men zegt dat de uitslagen der bommen goed gewerkt hebben.

24 tot 31 januari 1915

Niets bijzonders. Gedurende 4 dagen is er niet geschoten. Van den 31sten tot 2 febr(uari) naar Brussel geweest. Men plaatste zoeklichten (phares) in Assche op de akkers. Op een molen stond een kanon en mitrailleurs om naar de vliegers te schieten.

3 tot 12 februari 1915

Alle dagen kanon in de verte. Den 8sten ben ik naar Dendermonde gereden per velo om mijn paspoort te doen vernieuwen. Het kost nu 1,50 frs en moet persoonlijk afgehaald worden. Nog nooit hebben we zooveel en zoo rap hooren schieten dan den 12 febr[uari]. Het was veel meer naar het zuiden. Het was west zuid westen. Den Engelschman Fielt⁶⁴ is naar Holland overgetrokken met René Hanselaer⁶⁵ voor 15 frs na bij mij 3 dagen in gezelschap van Louis De Weirt⁶⁶ gebleven te zijn.

⁶³ Begin 1915 hadden de Duitsers op de uitgestrekte kouters van Grontrode en Lemberge een vliegveld aangelegd en een loods gebouwd om hun toestellen in onder te brengen. VAN HEDEN R., *o.c.*, p. 104. Volgens Debaillie was de hal waar de zeppelins in ondergebracht werden, 180 meter lang, 50 meter breed en 25 meter hoog. DEBAILLIE F., *o.c.*, p. 36.

⁶⁴ Was Fielt een Engelse piloot die achter de Duitse linies terechtgekomen was?

⁶⁵ Irené (meestal vermeld als René) Hanselaer (Uitbergen, 1887-Heusden, 1966), was een spion/koerier die woonde Vromondstraat 47. In het naburige huis (Vromondstraat 49) woonde zijn vader Remi Charles Louis Hanselaer (°Kalken, 1862) en moeder Ida Benedicte De Groeve. Zie ook VAN DE SOMPEL A., *o.c.*, september 1993, p. 14-15 en voetnoot 15.

In het onlangs verschenen boek D'HAENE J.F., *Gesmokkelde brieven werden oorlogskroniek. De oorlogsbelevissen van Arthur Ladon-Julia Leirens en Jean Baptise Impens – Irène Ladon, Wetteren, 1914-1918*, Wetteren, 2017, werd enkele keren naar hem verwezen. In een brief van Julia Leirens aan haar man Arthur Ladon op 1 februari 1915: *Tuurken, schrijf mij een grote brief tegen binnen 10 dagen en schrijf naar het adres mme. wwe. Van Damme – Zeeland – Zuiddorp – Holland, voor mijnheer René Hanselaer. Dat is ene van Kalken en komt alle veertien dagen naar Holland en die man zal mij dan uw brief naar huis brengen.* (p. 47). In een brief van Julia aan Arthur op 20 april 1915 luidt het: *Tuurke, schrijf maar wederom naar Mme. Wwe. Van Damme – Zeeland – Zuiddorp – Holland, voor Mr. René Hanselaer, dat is nog de beste waar wij mogen op rekenen.* (p. 53). En een laatste keer in een brief van Julia aan Arthur van 18 november 1915: *Als het ne mens kan gevonden krijgen om met 2 te schrijven, Tuurken, schrijf nu naar het adres van mijnheer Desiré De Coen Overslag – Zeeland – Holland. Dat is het beste, want met Kalken is het gedaan, ge weet het spel misschien al.* (p. 88). Zie verder in het notitieboek van Victor De Meyer onder 28 oktober 1915.

⁶⁶ Louis of Ludovicus De Weirt (°Kalken, 1879) is de zoon van Petrus (°Kalken, 1835) en Francisca De Bruycker (°Kalken, 1839). Het gezin woonde in het begin van de twintigste eeuw Vromondstraat 38. In het voorjaar van 1902 verhuisde het ganse gezin De Weirt – De

13 februari 1915

Louis De Weirt is vertrokken. Veel Duitschers gaan af en komen op langs Seveneicken langs Beirvelde en langs den Heirweg vandaag omtrent 800 naar Gent toe. Holland heeft reeds zijn kanonnen geprobeerd en de loopgrachten zijn van deze week gemaakt. Hij zal waarschijnlijk aan den slag zijn aangezien den Duits 2 van [hun] koopvaardijsheren in den grond geboord heeft. Men eischt notelaars op en opnieuw de wijn. Er zijn reeds van over 14 dagen eenige notelaars uitgedaan of afgezaagd. Wat men er mede van zin is, weet men niet.

20 februari 1915

Het schijnt dat de notelaars toch moeten dienen voor de kolven van geweren van te vervaardigen.

26 februari 1915

Voor de tweede maal zijn de paarden der gemeente naar Dendermonde moeten gaan, opdat de Duitschers er hun gerief zouden kunnen van nemen. Deze maal zijn er 17 genomen. Maurice Cremers dacht dat ze dit maal van zijn paarden zouden genomen hebben. Had ze wat gingambre opgestoken. Den officier, die wel veterinaire was, kende dat ook en maakte er hem de bemerking over op zijn Pruissens. Na veel lawijdt gemaakt te hebben, klapte hij van hem 1000 fr per paard af te trekken op de twee die van kant gezet waren en van hem naar de kommandantur te volgen. Daar zoude hij vast en zeker een dag of twee straf moeten doen hebben zonder de tusschenkomst van een andere officier die hem liet vertrekken met zijn paarden toen al de andere reeds weg waren.

27 februari 1915

Van dezen nacht hebben we twee zeppelins gezien komende van west naar oost eenen om 3.50 uren in den morgen en eenen rond 4.45 uren. We hooren bijna niet meer schieten.

6 maart 1915

De gazetten schrijven dat de fabrieken maar 24 uren per week meer mogen werken. We hebben juist eene kommande in den gang van 2000 paar lakens [callicot] 10/4 5V⁶⁷ waar veel aan te weven is en niet bijtijds zal afgemaakt zijn. We hebben ook een kommande van 325 stukken die nog moeten

Bruycker naar Sint-Jans-Molenbeek. Zie o.a. DUQUET F., *Zo was Kalken*, Schellebelle, 1984, foto van taxichauffeur Louis De Weirt op pagina 315.

⁶⁷ 10/4 5V = textielcode voor een bepaald stuk stof.

geverwd worden. Zoo er maar 24 uren per week mag gewerkt worden, zullen wij op den bestemden tijd de stukken niet geleverd hebben. Men zegt dat de [onleesbaar] die minstens 2,00 frs per kilo geldt.

8 maart 1915

Men spreekt van aftrekken der Duitsche troepen. Volgens het zeggen, zouden wij binnen kort van het ongedierte verlost zijn, maar ... er wordt van tegenwoordig zoo veel verteld!!!

Gisteren hebben we hooren schieten, hetgeen van tegenwoordig niet veel meer gebeurd. Het schijnt dat we hier niets hooren dan het bombardement der oorlogschepen. De menschen loopen allen met bekrompen hart voor de toekomst. Wat gaat er gebeuren in het aftrekken der Duitschers? Moet dit nog lang duren, zullen we geen honger hebben? Zullen ze niet alles medenemen wat ons overblijft? Zullen ze langs hier passeren? En gaan ze hier niet alles plat leggen vooralleer ons te verlaten? Al die vragen stelt men zich zelve en wordt door anderen gesteld. Tot hiertoe zijn we er nog al goedkoop vanaf geweest maar het zoude nog kunnen slechter worden. We leven tusschen de hoop en de vrees.

10 maart 1915

Zwaar kanongeschut van gisteren avond reeds tot dezen namiddag.

11 maart 1915

In den namiddag kanongeschut. Voor de tweede maal hebben we maïs gehad door het comiteit (nu hebben we hem 2,40 frs de kilo betaald). Het comiteit levert ook bloem aan de burgers en zal alle winkelwaren verkoopen binnenkort onder de Amerikaansche vlag.

De tarwe bij de boeren staat 62 frs % [kilos]. De rogge 35 frs de % kilos.

15 maart 1915

Huiszoeking gedaan bij René en Remi Hanselaer door twee Duitschers te paard, 2 per velo, een auto en de commissaris van Politie van Calcken⁶⁸. Niets verdachts gevonden. De zoon Janssens van Overmeire is gepakt zoo het schijnt voor den "vader ons der Duitschers te bezitten of te overhandigen"⁶⁹. Huiszoeking bij Louz⁷⁰ voor het zelfde feit.

⁶⁸ Politiecommissaris Alfons Vergaelen (Kalken, 1874-1930), gehuwd met Marie De Landsheer, woonde Vaartstraat 3.

⁶⁹ Geen verdere informatie gevonden.

⁷⁰ Mogelijk gaat het over ene Loufs. De enige familie Loufs in Kalken is de landbouwersfamilie Loufs waarvan leden in de Heistraat en in de Eethoek woonden.

16 maart 1915

Eenig honderden met twee wagens en een officier te paard en eenige per velos hebben een wandelingsken gemaakt in onze gemeente rond 10 uren. Na wat gezeten te hebben, zijn ze al zingende terug gekeerd naar Lokeren, zegt men.

20 maart 1915

Er worden koebeesten opgeëischt door de Duitschers aan 1,40 frs.

31 maart 1915

Er worden opnieuw beesten gevraagd te betalen aan den prijs in Dendermonde vastgesteld. Nadien vernemen de boeren dat het nu maar van 0,90 tot 1,00 frs de kilo is. Boeren hadden eenige dagen te voren kunnen verkoopen aan koopmans aan 1,30 fr comptant te betalen zonder aftrok. (De Duitschers trekken 5% af van het gewicht). Er zijn ook 4 verkens genomen bij Cremers en 3 bij Peter Pieters⁷¹ des anderdaags te leveren in Lokeren. Maur[ice] Cremers heeft in de fabriek Isaby meer dan 800 hoornvee gezien (Daar is lijnpoer, beetten, enz in overvloed). Die koeien brengen meer dan 800 liters melk op per dag. Wat zij aan de armen van Lokeren [onleesbaar woord]⁷²? Zoo zeggen ze ten minsten!!

1 april 1915

Met noordoosterschen wind hooren we vandaag fel schieten in de richting van het zuiden. Van tijd tot tijd zijn er vliegmachienen te zien, maar oneindig hoog.

2 april 1915

We vernemen dat er in Gent zich hooggeplaatste personen gevestigd hebben in de huizen van bijzonderen, [twee woorden onleesbaar] hebben hunne woningen moeten verlaten. Het schijnt dat het den koning van Beieren, graaf van Winterbergh, enz. zouden zijn. Wij vernemen ook dat von der Goltz-Pascha⁷³ Turkije verlaten heeft en naar Duitschland zoude teruggekeerd zijn. Nooit hooren wij meer van den kroonprins noch van de andere zonen des Keizers meer spreken.

⁷¹ Landbouwer Petrus Pieters (°Kalken, 1830) woonde Vromondstraat 16.

⁷² Onleesbaar woord, maar volgens de teneur van de tekst moet het betekenen dat de melk afgestaan werd aan de armen van Lokeren.

⁷³ Wikipedia. Colmar *Freiherr* von der Goltz, ook bekend als *Goltz Pasja* (Adlig Bielkenfeld 1843-Bagdad, 1916), was een Pruisisch officier en militair historicus, met de rang van Generaal-veldmaarschalk van het Duitse Keizerrijk.

Vandaag komen er twee Duitschers naar de fabriek zien of wij geen lijnwaad hebben of maken. Het schijnt dat ze gezonden waren door Steenhaut – Poppe (sic), aangezien ze in het bezit waren van zijn kaartje.

4 april 1915 – 1° paaschdag

In den avond vliegt er een Taube⁷⁴ van Gent naar Antwerpen. Wij zien in de richting van Lokeren een blinkend voorwerp uitwerpen dat eenige meters verder zich open spreidt. Eenigen spreken van een pak briefjes, anderen zeggen dat het een soort van vuurwerk was ~~dat~~ waarop de Duitschers zich onmiddellijk gereed maakten en optrokken? Waar weet men niet. In Uytbergen waren ze bezig met de brug te repareeren. Ze hebben onmiddellijk de koort afgesneden waar ze zich mede overzetten en zijn opgetrokken. We hooren zwaar geschut.

6 april 1915

Men zegt weeral dat ze gaan aftrekken en dat ze vast en zeker vóór den 15sten weg zullen zijn??

Er is beslag gelegd op al de eetwaren niet oorspronkelijk van het Amerikaansch comiteit.

14 april 1915

Calcken moet nu 10.000 flesschen wijn leveren, 30.000 kilos haver en 43.000 kilos hooi. Wat volstrekt onmogelijk is. De burgemeester heeft zich naar Dendermonde begeven om verzachting te bekomen, maar is zo bot en stuursch behandeld dat hij erg ziek te bed ligt.

Nog nooit hebben we zoo geweldig en zoo rap hooren schieten dan van avond van 8 tot 8½ uren, het was in de richting van den IJzer.

De burgemeester ontvangt bericht dat zoo het gevraagde niet in Zele geleverd is donderdag, de soldaten een onderzoek zullen komen doen op de gemeente en terzelvertijd alles zullen medenemen wat kan dienen. Wat smeerl[appen]!!!

29 april 1915

Alles hierboven vermeld, is niet ~~geleverd~~ kunnen afgeleverd worden. Slechts den wijn dien de gemeente gekocht heeft is geleverd, het overige is gedeeltelijk besteld en tot nu toe hebben ze van zich niets laten hooren.

30 april 1915

Gisterenavond om 9 uren is er een zeppelin gevlogen komende van west naar noord-oost. Hij was zeer hoog en zeer ver, ik schat hem boven

⁷⁴ Wikipedia. De Taube was het eerste Duitse vooroorlogse militaire vliegtuig dat massaal gebouwd werd.

Zeveneecken. Zeker hooren we fel schieten in zuidelijke richting. Dezen middag hooren we het geronk van het kanon in alle richtingen zonder onderbreking van zuid naar noord-oosten langs Oostende. Men vertelt ons dat er verscheidene treins voorbij Wetteren gereden zijn deze laatste dagen. Het waren treins van 36 wagons allen met gekwetsten geladen die geschat zijn op 10 à 12.000.

Het schijnt dat er fel gevochten wordt van tegenwoordig. Zoude onze verlossing van dat gespuis nu eindelijk naderen?

Ten allen kante worden er opeischingen gedaan van voeder en beesten. We rekenen dat er binnen twee maand geene runddieren meer te vinden zullen zijn. Ook het beestenvoeder en menscheneten wordt van langs om schaarscher. Verleden week, zoo vertelt men, zou de vijand vuren aangestoken hebben op het front met een Westerwind zoodat de verpestende rook over de bondgenoten kwam en door den eigenaardigen reuk die hij bevatte de verbondenen deed stikken of bedwelmden waardoor er een groot getal krijgsgevangenen zoude genomen zijn⁷⁵. We zijn nu benieuwd wat uitslag we gaan hebben door het zwaar bombardement dat aan gang is.

Ik vrees dat we hier met de Duitschers gaan blijven zitten tot zoolang den oorlog zal duren, dat ze ons ten einde uit gaan uithongeren en moest er iets aan tegen gaan van den kant van America, 't was hier seffens te verhongeren.

4 mei 1915

Kanongeschut naar het westen gedurende minstens 10 dagen dag en nacht. Er moet een onverwoed gevecht plaats gehad hebben aan den IJzer. Men begint opnieuw de brug te repareeren te Uytbergen. Te Melle is de brug gemaakt sedert 8 dagen.

5 mei 1915

Er komt bevel dat al de duiven moeten gedood worden.

Alle overblijfsels van gevechten voortkomende van Duitsche of Belgische wapens of andere, moet ingeleverd worden bij de Duitschers. Zij eischen vandaag al de schaaapwol op bij de schapers.

7 mei 1915

De duiven zouden maar den slager moeten afgesneden worden.

Nieuw bevel: de duiven moeten morgen om 8 uren 's avonds allen gedood zijn. Duiven van eene waarde van 100 frs en meer zullen ingediend worden.

⁷⁵ Dit is een verwijzing naar de eerste aanval met chloorgas, april 1915.

8 mei 1915

Men vertelt dat de Russen 150 kilometer zouden achteruit geslagen zijn. Veurne is beschoten of gebombardeerd. Als het waar is??

10 mei 1915

Het bevel wordt bevestigd dat de duiven allen dood moeten zoowel in Gent als hier. Om 8 uren in den voormiddag komt er een zeppelin van het noorden naar het zuid-zuid-west, van Seveneicken naar Wetteren toe.

Een bevel komt dat al de varkens boven de 65 kilos aangeslagen zijn.

Ik heb zaterdag 8 mei hooren zeggen dat het niets gescholen heeft of de Duitschers waren over den IJzer rond Veurne. Als dat verschil maar zoo groot was, zullen ze er wel eens overgeraken ook. Waar zijn nu die felle Engelschen waar wij alle betrouw op hadden. Als ze dat klein hoekje van België niet kunnen vrijwaren, mogen ze mij gerust gestolen worden en dan wensch ik van harte dat gansch Engeland kapot geschoten wordt en wel zoo gauw mogelijk.

Of zijn ze misschien nu nog niet gereed tot den slag? Wat zoude er dan van Engeland geworden zijn moest België geen 2½ maand alleen kunnen vechten hebben. Wat zoude er dan heden van Engeland en Frankrijk geworden zijn? Nu zijn we overtuigd dat het Engelsch leger niets waard is en dat ze nooit zullen vooruit rukken en ons in onze ellende zullen overlaten, ten ware men vooruitgang zoude maken in het zuiden: Metz [en] Verdun. Maar wij vernemen dat het ginder ook nog altijd hetzelfde front is. Den Duitsch is allen overmachtig. We zitten er mede op den nek en voor lang.

We staan nu op rantsoen en mogen kiezen tusschen meel of brood. Voor mijn huishouden: 7 personen⁷⁶: 7.350 gr meel en 2,450 gr bloem of 13,300 gr. brood. Voor 1 persoon = 1,050 [kilo] meel en 350 gr bloem per week.

We vernemen dat de slag van Verdun 150.000 man kostte aan Duitschland en 90.000 aan Frankrijk. Al de Fransche gazetten zouden met een rouwband verschenen zijn ten teeken van rouw voor het groot getal slachtoffers. Het heeft de grootste slag geweest die ooit plaats had.

11 mei 1915

Van in den vroegen morgend 4½ uren gaan we op het geschut zien en bemerken een vliegmachien dat beschoten wordt in Gent of Gontrode⁷⁷. Honderden schrapnells ontploffen in de lucht.

⁷⁶ Blijkbaar was er nog een extra inwonende in het gezin van vader, moeder en vier kinderen.

⁷⁷ Korte geschiedenis van de Duitse militaire WO I luchthavens in de directe omgeving van Gent, op www.bunkergordel.be. Het vliegveld van Sint-Denijs-Westrem ging eind 1914 officieel in gebruik als Duits WO I vliegveld. (...) In 1914 bouwden de Duitsers ook op het

15 mei 1915

Den eenen dag hooren we schieten, den anderen niet. Gisteren avond waren er weer veel zoeklichten. Van den nacht en van den morgenvroeg hooren we zwaar geschut, maar zeer verre.

16 mei 1915

Van dezen zondagavond hebben we om 8½ uren 's avonds een zeppelin zien vliegen van oost naar noord-west, komende van Berlaere af en gaande naar Gent. Hij was tamelijk laag. In Wetteren hebben ze er drie zien vliegen van 8½ tot 10 uren.

17 mei 1915

Des anderendaags morgens om 1 - 4½ hebben ze bij ons een zeppelin zien terugkeren naar Brussel toe.

18 mei 1915

Er wordt verteld dan een vliegmachien in Gent briefkens zouden uitgezwierd hebben om de bevolking tot kalmte te houden en belovende van ons binnen kort te komen verlossen? Als 't maar waar is! Men zegt dat de Duitschers al de personen van 18 tot 35 jaar naar de kommandantuur roepen om zich te laten inschrijven... Waarom weet ik niet? Zoude dat waar zijn??? Het schijnt dat Italië aan den oorlog gaat beginnen. 't Zou er dan rapper kunnen van door gaan. Als het maar waar is?

20 mei 1915

Zekere personen in onze gemeente alsook in andere gemeenten en te Gent maken zakskens voor de Duitschers⁷⁸. Dit werk wordt uitgegeven door een zekeren fabrikant D'Havé De Mulder van Gent wiens twee zonen in het Belgisch leger dienen. Zijn dochter gaat volgens zeggen met een Duitse officier trouwen. De zonen zouden moeten naar huis geschreven hebben dat ze ten minste 2 kogels zouden trachten over te houden voor de ouders bestemd. Wat ze verdienen!

Een vlieger heeft over eenige dagen briefkens boven Gent uitgeworpen waarop gedrukt stond kalmte aan het volk aan te raden, nog wat geduld te hebben en dat ze binnenkort de Vlaanderen gingen vrij maken en terzelfder

grondgebied van Gontrode en Lemberge een volledig uitgebouwde militaire luchthaven. Het vliegveld was een aanvulling van het hoofdvliegveld van Sint-Denijs-Westrem.

⁷⁸ DEBAILLIE F., o.c., p. 50. Een man en een vrouw zijn aangehouden om smeerlappen uitgescholden te hebben die voor de Duitschers werkten. Zakskensmakers zeker? In voetnoot verduidelijkte de schrijver: *De Duitsers betaalden lokale naaisters om zandzakjes te maken.*

tijd de zakskenmannen zouden gestraft hebben. Ze mogen zich dus aan eene verrasching verwachten, wat ik hem uit ter harte jon.

Dezen avond hebben we hooren schieten.

21 mei 1915

Op andere gemeenten zijn de personen van 18 tot 35 jaren zich al moeten doen gaan opschrijven op den bureau. We verwachten dus in Calcken ook tijding. Ik ben van zins van me niet te laten inschrijven.

24 mei 1915 (2de sinxendag)

De personen van ten volle 17 jaar tot ten volle 35 jaar moeten in Calcken ingeschreven worden. Alles overwoogen en nagezien heb ik me ook laten inschrijven. Elkeen denkt er wat van: den eenen zegt 't is om ze naer Duitschland of verder op te sturen als de Aliés komen, anderen zeggen 't zal zijn om ze te doen vechten en ik denk dat het zal zijn om ons in tijd van nood te bezigen tot militaire werken zooals loopgraven maken of doden begraven, enz., enz. Het kan ook nog zijn om zoo al de gevluchte soldaten van het Belgisch leger te vinden of ook nog om te beletten dat de mannen van 17 à 35 jaar zich bij het leger vervoegen, dan zouden ze [hen] onmiddellijk kennen en niet te dicht [bij] de grenzen laten komen.

Wat er van is of niet, ik zou liever in het leger gegaan hebben dan mij te laten inschrijven. Want hadde het niet geweest door het aandringen mijner vrouw, ik had me toch niet doen opteekenen. Ik hadde gemakkelijk een jaar kunnen liegen en zeggen hebben dat ik geboren was den 27 april 1880 dus 3 dagen te oud.

Ik ben vandaag naar de brug van Uytbergen gaan zien. Ze is nog op verre na niet gemaakt.

26 mei 1915

Dezen nacht hebben we verscheidene groote slagen gehoord, 6 omtrent. 't Waren groote doffe slagen zooals ontploffingen van bommen op zeer kleinen afstand.

Vandaag hebben we 10 automobielen zien passeeren in de richting van Wetteren. Er waren er 7 bij van het Rood Kruis (misschien om de slachtoffers van die bommen op te nemen). Ze zijn gedeeltelijk terug gekeerd met den middag.

Zondag laatst 1^osinxen las ik in den Kölnischen Volkszeitung: De oorlog verklaring van Italië, in groote letters stond van boven: Viel Feind Viel Ehr! Dus hoe meer vijanden, hoe grooter de eer voor Duitschland?! Als 't maar

niet anders uitvalt. Cyriel Haentjens⁷⁹ vertelt mij vandaag dat hij op de markt 100 kilos bloem gekocht heeft aan 140 frs. Dat is een schoon prijsken. [schuin doorstreept over de ganse alinea: Sedert maanden en maanden hooren we van geen kroonprins noch andere prinsen meer spreken. Die zullen waarschijnlijk verbrand zijn in Dendermonde, Leuven of Aerschot??]

29 mei 1915

Woensdagavond rond 8 uren hebben we een zeppelin zien vertrekken komende van de richting van Brussel naar Gent. Gisteren zijn rond de 10 wagens met 2 paarden en verscheidene Duitschers opgereden naar Wetteren om de brug te maken. Zij hadden groote ijzeren boiten en ander materieel bij zich zooals lange pilotten, hout, enz.

31 mei 1915

Men zegt dat Engeland den oorlog verklaart aan Holland en Amerika aan Duitschland. Ik ben nieuwsgierig wat daar waar zal van zijn. Gisteren heb ik in den Rotterdamschen Courant gelezen van het witboek van Duitschland. 't Is wraakroepend hoe zij de Belgen beschuldigen van hunne eigen wreedheden. Ze spreken er in van burgers die geschoten hebben (franktilleurs), van des nachts de soldaten te overvallen met kokend water, pek, enz.

1 juni 1915

Dezen morgen om 3½ uren komt de zeppelin of Parsival⁸⁰ terug die gisteren avond vertrokken was. Hij was juist boven ons huis, kwam van de richting Loochristy naar Brussel. Hij was eerst rond Gent, maar op hetzelfde ogenblik ¾ was er boven Gontrode een of meer vliegmaschinen die beschoten werden en zoo richtte hij zich meer oostwaarts.

Deze morgen heeft Fred Meuleman⁸¹ een os verkocht aan een koopman aan 1,45 of 1,46 misschien wel wegende 785 kilos met 4% aftrok na geëten te hebben. Daar zal een schoonen stuiver van komen. Het schijnt dat de slachters geen runders meer kunnen vinden en binnenkort niet meer zullen kunnen slaan.

Alhoewel Italië nu al reeds in gang is, blijft den toestand nog altijd onveranderd. Men zegt dat den Duitsch zijn front gaat verkleinen? Konden wij maar zoo gelukkig zijn op die manier uit de klauwen te geraken.

⁷⁹ Cyriel Haentjens was mogelijk geen Kalkenaar.

⁸⁰ Wikipedia. Tussen 1909 en 1919 werden 22 luchtschepen van het type Parsival, genoemd naar de ontwerper August von Parseval, door de firma Luft-Fahrzeug-Gesellschaft (LFG) gebouwd.

⁸¹ Landbouwer Frederic Meuleman (°Kalken, 1854) woonde Vromondstraat 26.

4 juni 1915

Het is zeer lang geleden dat wij horen schieten hebben zoals gisterenavond. De grond daverde, het geschut kwam uit de richting van Heyst of Oostende. Men zegt dat Premysl terug in de handen gevallen is der Oostenrijkers⁸². Op het front der San⁸³ zouden de Oostenrijkers grote verliezen ondergaan hebben en 100.000 man versterking gevraagd hebben aan de Duitschers die geen mannen meer te beschikken hebben.

Het schijnt dat Holland nog met ons zal vallen. Men zegt nu dat Japan aan Holland laten weten heeft dat ze de Verbondene moeten helpen of dat ze Hollandsch Indië nemen. Wat zal er nu gebeuren? Rond Gent zouden moeten 5000 Uhlanen aangekomen zijn. Ik ben eens nieuwsgierig of den Duitsch nu zijn front zal verkleinen zooals er al lang gezegd is en of wij buiten het front zullen vallen.

Er wordt nu van geen weder gesproken, altijd maar van den oorlog, maar er hangt toch oneindig veel van af. De menschen loopen met een benepen hart en denken altijd aan de toekomst en aan wat er nog zal gebeuren en aan wat ons nog te wachten staat, vooraleer alles zal geëindigd zijn. 't Is geen wonder dat al de menschen zoo zeer vermageren. het komt bij het eten nog niet, want er is voor het oogenblik geen gebrek, maar wel bij de bekommernissen die ons niet meer verlaten.

Als Rusland Premysl terug afgenomen is, moeten het toch maar flauwe gasten zijn, waar we niet veel moeten van verwachten en waarop er geen hoop mag gekoesterd worden.

6 juni 1915

Desen zondagavond zijn er twee of drie zeppelins ~~overgestoken~~ over onze streek getrokken naar Engeland om bommen te gaan werpen. Des nachts om 3¼ uren werden we gewekt door het geschut der kanonnen rond Gent en Gontrode. We konden niet bemerken door den mist. Om 6 uren hooren we van de visschers dat er den ganschen nacht van rond 12 uren reeds vliegmaschinen vlogen. Zij hadden iets zien branden in de lucht. Om 7 uren vernemen we door reizigers der trams komende van Gent dat een zeppelin van 170 m[eter]s lang beneden geschoten ligt door vliegmaschinen en nevens

⁸² Wikipedia. Przemyśl is een stad in het Poolse woiwodschap Subkarpaten. Aan het begin van de Eerste Wereldoorlog waren er 140.000 soldaten gelegerd. Na de door de Russen gewonnen Slag bij Lemberg (Lwow) werd de stad meer dan 100 dagen belegerd en uiteindelijk door het Russische leger ingenomen. Tijdens de bezetting vonden verscheidene pogroms plaats onder de joodse bevolking tot de stad in 1915 werd heroverd door Oostenrijk-Hongaarse en Duitse troepen.

⁸³ Wikipedia. De San is een rivier in het zuidoosten van Polen en het noordwesten van Oekraïne.

het kerkhof van St.-Amandsberg gedeeltelijk op het klooster, waarbij brand ontstoken heeft. Al de ingezetenen ten getalle van 29 zijn dood. Amen! Er zijn ook een meisje van 9 jaar, een zusterken uit het pensionnaat dood en twee of meer burgers gekwetst. Des avonds vertelt men dat er nog twee zouden neergeschoten zijn. Des te beter! Van gansch het stelsel blijft er niets over dan een hoop ijzerdraad en wat aluminium staafjes⁸⁴.

In den voormiddag, des middags en des avonds om 8¾ uren waren er telkenmale vliegmachienen te bespeuren die fel beschoten werden, natuurlijk zonder gevolg want die mannen weten ook hoe hoog ze moeten gaan. Het schijnt dat er een zeppelin rond Brussel verbrand is die achtervolgd werd door 2 vliegers en ook nog eenen te Afsné tegen Drongen. Als dat waar is, bravo voor de moedige vliegers en de goeie reis voor d'andere!

Des avonds horen we fel kanongeschut en dezen keer is het vast en zeker geen zeegeschut maar wel een gevecht dichterbij naar het schijnt aan het geluid. In Gent zijn al de troepen vertrokken. In Wetteren geeft men nu paspoorten. Wij hebben hier nu meer passagie van Duitschers, met paarden, wagens, velos en motocycles van tijd, alsook meer autos.

8 juni 1915

Het schijnt dat er nu zooveel paardevolk op de grens van Holland ligt; wat zou dat mogen betekenen.

10 juni 1915

Ik verneem door een persoon van Calcken die van Brussel terug gekeerd is dat er in Evere twee zeppelins gebombardeerd zijn en verbrand door vliegers alsook de "Rouse" (den ballon op het observatoir). Het zou moeten den zelfden morgend gebeurd zijn van het geval van St.-Amandsberg. Ik ben aan stukken geraakt van den zeppelin in Gent verbrand, die ik zal bewaren als relikwiën.

16 juni 1915

Dezen morgend kvaart voor 3 uren werd er fel geschoten naar vliegmachienen rond Gent, niets gezien.

Van tegenwoordig hooren we weinig of geen geschut uit den oorlog. Men zegt dat den staf uit Thielt naar Bottelaere overgebracht is en de rijke zonen die vroeger in Balgerhoeke waren, zijn nu naar Saffelare afgezakt. Men zegt dat het prinsen en graven zijn die in het vuur niet mogen komen en daar

⁸⁴ Dat verhaal verscheen ook in DEBAILLIE F., *o.c.*, p. 53-55 en dit oorlogsfeit werd uiteraard uitvoerig beschreven in VANDERSTRAETEN F., DHANENS P., *o.c.*, 2011.

hunne vacantie overbrengen op het kasteel van mr. De Keyser⁸⁵. Dezen heer heeft maar een klein deel van zijn huis mogen behouden, het overige is ter hunner beschikking alsook de meiden en de weide waarop ze football spelen. Volgens men in de dagbladen verneemt zullen Romenië en Bulgarije ook in den oorlog komen tegen Oostenrijk. Van Holland wordt veel gesproken doch in de gazetten wordt er geen woord over gerept. Ik denk dat die mannen den gepasten oogenblik afwachten waarop ze zullen moeten bijspringen.

17 juni 1915

Dezen morgen om 4 uren kwam er een vliegmachien van Brussel en vloog in de richting van Holland (Selsaete). Het was geen Duitsch model alhoewel ik het voor geen der verbondene aanzag. Het maakte ook meer gedruis dan de gewone vliegmachienen en ronkte zoals de tauben.

18 juni 1915

Dezen morgen om 5 uren is er een vliegmachien gevlogen doch ik heb het niet gezien. Men zegt dat er gisteren geschoten is, maar ik heb persoonlijk niets gehoord.

19 juni 1915

Gisterenavond om 9½ uren heb ik hooren schieten in de richting van den IJzer. Dezen morgen hebben er vliegmachienen gevlogen. Niets gezien, maar telkenmale rond 6 en 7 uren hoorden we schooten rond Gent of Gontrode.

21 juni 1915

Gisteren zondag heb ik fel hooren schieten in noordwestelijke richting. Het geschut was zo zwaar en met tusschenpoozen. Rond 7 uren des avonds was het geweldig gedurende 5 à 10 minuten. Wij vernemen dat 19 [juni], zaterdagmorgen, een vlieger bommen geworpen heeft te Gent op de Snepbrug, ongelukkiglijk was hij er 10 m[eter]s af. Een Duitse vlieger ging op van het St.-Denijsplein, maar nauwelijks boven de boomen daalde hij onmiddellijk neer onder het geroep en getier der Gentenaren en tot groote misnoegdheid der Duitschers. Dezen morgen om 6 uren juist was er weer een vlieger boven Gent. Men hoorde en zag de schrapnells in de lucht.

⁸⁵ Wikipedia. Waarschijnlijk eigendom van de brouwersfamilie De Keyser te Zaffelare.

23 juni 1915

Een Duitsch soldaat der politie is in den Amerikaanschen winkel⁸⁶ buiten gezegd. Hij was zeer vergramd en sprak van terug te keeren.

Men zegt dat men met het rijwiel niet meer naar Brussel mag rijden. Ik was juist van zin die reis eens te maken. De nationale kleuren zijn verboden te dragen, zelfs de brochen en spelden met onzen koning. Al het hooi is aangeslagen door de Duitsche overheid. Wat zal er van de oogst geworden? Die zal waarschijnlijk ook aangeslagen worden. Wat zal er dan ons te wachten staan? Men zegt dat de Duitschers den tram zelf gaan berijden.

Ik verneem vandaag dat burgemeester en schepenen van Antwerpen ten tijde van het beleg de stad overgegeven hebben aan de Duitschers op het ogenblik dat er nog 167.000 Belgische soldaten in de forten waren. Ik ben benieuwd om te weten hoe die zaak in een zit en wat er daar zal uit voortspruiten.

28 juni 1915

Ik lees in La Belgique (journal des réfugiés) dat het bombardement van 21 en 22 juni rond Arras geweest is.

2 juli 1915

Gisteren is een soldaat der politie van Wetteren de lijst komen halen van al de geweefsels en al de grondstoffen der fabriek. Niets mag nog verzonden worden zonder toelating der Duitsche overheid.

We hooren niet meer schieten, we zien geen vliegmachienen meer of geene zeppelins meer. Ik denk dat ze er allen aan zijn en geene meer bestaan. Ofwel durven ze er geen gebruik meer van maken na al de anderen kapot geslagen te zijn door bommen en vuurpijlen. Misschien ook ontbreken er de piloten of mecaniciens.

Men mag al over de brug in Wetteren.

De Russen gaan zeer achteruit. Als ze het maar niet doen gelijk ten tijde van Napoléon. Dan trokken ze ook zodanig achteruit alles vernielende wat ze verlieten, zoodat Napoléon in eene woestijn kwam waar niets meer te vinden was. Hoe verder hij trok, hoe kouder het wierd tot dat bijna gansch het leger bevroos en hem verplichtte af te trekken.

We vernemen vandaag dat de Duitschers ook onze stukken in de verwerij van Quatrecht in beslag genomen hebben.

⁸⁶ *Den Amerikaanschen winkel* verwijst naar de plaats waar de internationale hulpgoederen (onder andere uit Amerika) via of door het plaatselijk Hulp- en Voedingscomité te koop werden aangeboden. Die winkel bevond zich ongetwijfeld in het Dorp van Kalken, maar waar exact, kon nog niet uitgemaakt worden.

3 juli 1915

Men heeft gisteren avond geschoten, doch verre. Vandaag heeft men hooren schieten in noordwestelijke richting.

Wat zijn we dat spel moede. Gansche dagen onder dien dwang waar onze natie niet tegen kan. Gansche dagen die vijandelijke wezens in uwe omgeving zien. Gedurig zien voorbij trekken per velo, te paard, met wagens, met auto's, ja zelfs met schoone voitures (die ze gekocht ? hebben). En nooit zijn hart mogen rechthout zeggen zoo vlak in hun aangezicht, of er niet mogen op slaan, alles verduuldig verdragen met somber vooruitzichten. Want ik voorzie dat ze van den winter nog niet zullen weg zijn, want sedert maanden en maanden is er nog geen voet verandering. Wat zal er dan gebeuren, moeten we van den winter nog met die ongenoodigde gasten op ons lijf zitten? 't Is om van te sterven als men er aan denkt. Wat zal er te eten zijn van den winter? Zullen ze het van voor onzen neus niet komen nemen? Met wat zullen we eten koopen? Van waar zal het geld blijven komen, nu dat alles gaat stil vallen? En zullen ze ook ons geld niet komen afnemen? Ze zullen wel ons velos nemen. Ze nemen wel de stukken en de grondstof in groote fabrieken, dat zijn ook private inrichtingen. Ze kunnen daarna zoowel zeggen: "opent uwen coffre fort, opent uwe kast, opent uwe schapraai, opent uwe kleerkast enz., enz.". Waar is de opperbaas om dat alles te verbieden en te straffen. Dat hij kome! 't Is tijd!

5 juli 1915

Gisteren zondag hebben de weerbare mannen van 17 tot 35 jaar zich moeten gaan vertoonen aan de Duische. De kaart werdt gestempeld op het gemeentehuis. We waren ten getalle van 586 weerbare mannen van Calcken alleen, een schoon getal voor onze gemeente⁸⁷. 't Is spijtig dat die allemaal in den slag niet zijn, het zou voorzeker wat rapper gaan.

Een vliegmachien is boven Gent komen vliegen rond 9 uren in de voormiddag. Er is fel op geschoten gedurende ruim ½ tot ¾ uurs.

De nieuwe gest geldt 72 frs % kilos. Versch gepikt en gedorschen. Ze zal bijgevolg nog zeer verlichten.

8 juli 1915 [met pen aangepast tot 9 juli en "vandaag" ipv "Vrijdag avond"]
Vrijdag avond rond 7¼ uren heb ik fel hooren schieten in de verte.

⁸⁷ VAN DE SOMPEL A., Kontrolvergaderingen voor de Kalkense weerbare mannen tijdens Wereldoorlog I, in *Castellum*, jg. XXXII, nr. 4, december 2015, p. 40-44. Door een betere inrichting en opvolging van de weerbare mannen van 17 tot 35 dienden er zich begin 1916 niet minder dan 629 Kalkenaren – of personen die in Kalken verbleven – aan te melden.

11 juli 1915

Dezen zondag morgend kanongeschut, den middag nog van tijd tot tijd. Sedert eenige dagen moeten al de personen boven de 15 jaar een eenzelvigheidsbewijs hebben voorzien van portret. Al de personen jong en oud, man en vrouw.

Van heden te beginnen gaat de fabriek maar 3 dagen per week meer werken.

12 juli 1915

De paarden moeten naar Dendermonde. Van Calcken zijn ze terug gezonden. Van rond Hamme zijn er 60 genomen en kontant betaald. Er is fel geschoten langs den IJzer.

13 juli 1915

Geschut in de verte.

14 juli 1915

Ik ben naar het werk van de Vaart gaan zien. Het gaat zeer krank vooruit. Het zijn de werklozen die er aan werken onder het gemeentebestuur. Ze zullen zich niet bezeren met werken want ze zijn zeer voorzichtig⁸⁸.

15 juli 1915

Vandaag hebben de Bochen een circulair gebracht welke moet ingevuld worden en behelzen al de katoenen die we voor handen hadden en die niet verweven is. Joseph Roels is gehaald, naar het schijnt omdat zijn velo de kleuren droeg van Italië.

19 juli 1915

Gisteren een vliegmachien boven Gent (Duitsch of der Verbundene = onbekend, er werd niet naar geschoten, maar 't was zeer hoog).

Vandaag nog een vliegmachien gezien, fel op geschoten. Kanongeschut in den namiddag.

Het schijnt dat eenige velos opgeëischt zijn in Calcken. Joseph Roels is nog niet teruggekeerd.

⁸⁸ VAN ACKER M., Overmeire in den grooten Oorlog, in *HK Overmere*, jg. 34, nr. 4, okt-nov-dec 2016, p. 117-134, pp. 123. *Al sinds mei 1915 is het nationaal werklozenfonds in België opgericht. Vanaf augustus 1915 werkt dit fonds goed en krijgt iedereen vanaf 16 jaar 3 fr per week, later wordt dat verminderd tot 2 fr per week. De mannen tussen 16 en 50 moeten hiervoor 2 dagen per week werken voor de gemeente, de andere dagen moeten ze in het lokaal een register gaan tekenen. Vrouwen zijn verplicht om zich alle dagen aan te melden in het lokaal. In mei 1916 verbiedt von Bissing deze openbare tewerkstelling van de gemeenten.*

21 juli 1915

Nationale feest. Er werd in Calcken niet gewerkt onder de burgerij. 't Was bijna een zondag, te meer dat er 66 personen naar Dendermonde moesten met hun opgeëischte velos. Er zijn er maar 11 van gehouden. De andere waren te slecht. Morgen moeten er 14 andere goede komen.

We hebben met eenige mannen in habit naar de donck geweest; met de nationale kleuren op de borst. En de kinderen droegen de driekleur. Men heeft fel hooren schieten den ganschen dag.

Er wordt verteld dat de Hamburg-Amerikalijn failliet gemaakt heeft waarvan de keizer de voornaamste actionaris is. Alsook de Bank van Bremen zou moeten teniet zijn. Men zegt dat de val der Dardanellen⁸⁹ nakend is en dat op de gansche lijn een zekeren dag de Verbondene het offensief zullen nemen en vooruit trachten te rukken op het geheele front. Van oost naar west. We zullen later zien of er iets van waar is?!!!!

22 juli 1915

Joseph Roels is vandaag nog niet thuis.

23 juli 1915

Gisterenavond hebben we nog eens een verschrikkelijk kanongeschut gehoord zonder ophouden in de gewone westelijke richting. Er moet een vreeselijke strijd plaats hebben.

Het schijnt dat de nationale feesten in Gent goed gelukt waren, ook in Aelst naar men verteld. De Duitschers waren zeer kwaad maar ook ... verlegen. Des avonds moesten al de soldaten binnen zijn om 8 uren Belgische tijd. Slechts de politie goed gewapend en met troepen van 6 à 8 deden patrouille. In den avond trokken ze al de driekleuren niet meer af. Ze vermeden dus al de moeilijkheden die ze overdag tegengekomen waren. Ze dragen nu in de steden een klimopblad (lière) dat wilt zeggen "vaincre ou mourir" of "vastblijven of sterven"⁹⁰, hetgeen de Duitschers ook verstaan en ten zeerste ergerd.

⁸⁹ DE VOS L., *De Eerste Wereldoorlog*, Leuven, 1996, p. 69-70. *In 1915 beslisten de geallieerden, Fransen en Britten, (...), om Rusland te hulp te komen door een operatie in de Dardanellen. (...) In december 1915 en januari 1916 werden de operaties in de Dardanellen afgeblazen. (...) De verliezen liepen dan ook indrukwekkend hoog op: 214.000 Britten en 27.000 Fransen werden uitgeschakeld. Maar ook het Turkse leger kwam erg verzwakt uit de strijd. De Dardanellen: smalle doorgang van de Middellandse Zee naar de Zwarte Zee.*

⁹⁰ Moet uiteraard zijn: "winnen of sterven".

25 juli 1915

Den ganschen dag zwaar kanongeschut in de zelfde richting, van tijd tot tijd onophoudend geschut zooals dat het onbeschrijflijk is. Er moet een grooten slag in gang zijn.

Van den nacht is er een bestuurbare ballon over Gent geweest. Was het een Duitsch of een Fransch? Dat weten we nog niet. Men vertelt dat hij bommen geworpen heeft op Gent, doch moest het een van de onzen zijn, hij zoude moeten achtervolgd geweest zijn door twee Duitsche vliegers?

26 juli 1915

Kanongeschut in dezelfde richting van den IJzer. Gisterenavond om 7½ uren zou men gezegd hebben dat het iets meer naar het zuiden was. Joseph Roels is zaterdag naar huis gekomen [in inkt bijgevoegd: 24 juli].

27 juli 1915

Geweldig kanongeschut in dezelfde richting. Van tijd tot tijd komen er vliegers naar Gent om het sas aan de Muide te doen springen. Dit sluis houdt het water op om toe te laten de onderzeeërs te kunnen varen.

28 juli 1915

Niets gehoord.

29 juli 1915

Dezen morgen hebben er twee vliegers elkaar beschoten in de lucht. Niets bijzonders gehoord.

Men zegt dat er een geheime Kamerzitting plaats gehad heeft in Holland waarvan de reden zou zijn dat zij den 15 oogst in oorlog treden tegen Duitschland. Amerika zou insgelijks den oorlog uitspreken tegen Duitschland. De nota aan Duitschland is toch zeer streng naar het schijnt.

Bijzondere personen zeggen dat den oorlog binnen twee maanden ver zal gezet zijn. Er is zelfs al straf op gewed. Te zien wat er al waar zal van zijn?! Mij dunkt dat er toch verandering is aan het front. Nog nooit hebben wij zoo lang hooren schieten, er wordt gezegd dat er nu op eene andere manier gevochten wordt. Misschien vechten ze nu met groote machten op het gansche front, want anders op 3 dagen kan den Duitsch groote legermachten verplaatsen van het oosten naar het westen en omgekeerd, zoodat hij versterking kan brengen op 3 dagen daar waar het nood doet, als men op het gansche front met geweld vecht kan hij geene legers meer verplaatsen. We zullen later zien wat er zooal gebeurd. Het is in alle geval hoog tijd dat men ons verlosse. We mogen nu geene Belgische kleuren zelfs niet meer dragen, noch koning, zelfs niet in huis ten toon stellen. Men mag

geene vaderlandsche liederen zingen op straf van 5000 mark of 5 jaar Duitschland.

Al de granen zijn aangeslagen en mogen zonder toelating niet verkocht worden ter uitzondering der gerst die aan een maximumprijs van 45 frs % kilos gesteld is en er is er al verkocht aan 125 frs de 100 kilos. Hetzelfde voor hooi en strooi. De velos den 19sten opgeëischt, zijn geleverd. Het waren 26 oude stukken, zoo het schijnt zal er vervolg op zijn van wege de Duitse overheid en diegene welke zich niet aangeboden hebben in Dendermonde zullen ook gestraft worden.

31 juli 1915

Vandaag is er vreeselijk geschoten gedurende den ganschen dag tot om 12 à 1 uur in den nacht.

1 augustus 1915

Ik ben naar Brussel gereden per velo langs Dendermonde. Verscheidene keeren den pas moeten laten zien (6 à 7 keeren).

4 augustus 1915

Vandaag ben ik van Brussel gekomen. Ginder was ook geen nieuws over den oorlog. Weinig soldaten en geen autos te zien, daar hoort men nooit schieten. In Calcken hebben ze van deze dagen niet meer hooren schieten. Ik heb aan personen gesproken van Lebbeke en Dendermonde. St.-Gillis en Lebbeke is het vreeselijk om te zien.

8 augustus 1915

Zondagavond. Van in den achtermiddag kanongebulder in de richting van Kortrijk, Wervick. Des avonds zwaarder geschut, des nachts nog geschut en om 2½ à 3 uren in den maandag morgen is onze bevolking opgestaan op het vreeselijk gegrol der kanonnen. Den ganschen dag door heeft het vreeselijk om hooren geweest, nog nooit hebben we dat gehoord zoo een geweldig gegrol zonder ophouden. Men zou zeggen dat het dichterbij is.

De Russen zijn zeer achteruit geslagen. Het schijnt dat er reeds oneenigheid bestaat tusschen de verbondene: de Russen zijn miskontent omdat er in België en Frankrijk niet geweldig genoeg gevochten wordt en zoo de Duitschers hunne macht te veel naar de Russen zenden. Zoo komt het dat dezen verslagen werden, wat goed te verstaan is. Men mag dus nu een zwaar Duitsch offensief verwachten in het westen, dat maakt dat wij nu een zware slag te verwachten hebben die waarschijnlijk nu aan gang is. In alle geval zitten we er slecht voor. Al de menschen verliezen hun moed, wat vast en zeker ook het geval moet zijn met onze mannen aan het front. Dat duurt te lang. Wij lijden hier te veel en is niet meer om uit te staan. Nu zitten we

met de ongemakken geen licht te hebben. Wel is waar is er nu kwestie van electriek licht, maar zal het er komen en dan nog in welke voorwaarden. Een of twee lampen van 5 uur 's morgens en slechts des avonds tot 9 of 9½ uren.

10 augustus 1915

Weinig kanongeschut en veel flauwer. Gisteren heeft men een vliegmachien (biplan) gezien (waarschijnlijk Duitsch).

11 augustus 1915

Weinig licht en ver geschut.

14 augustus 1915

Alfons Bauwens⁹¹, "cherus", is overgedragen door zijn geburen en door de Duitsche politie in het bezit gevonden van 5 duiven. Hij wordt aangehouden en medegedaan.

15 augustus 1915

Zondag niets bijzonders (geen geschut).

Men zegt dat er 7 officieren in Gent en 1 in Lokeren zich zelfmoord hebben. Een Hollandsche schipper in Wetteren had altijd gezegd dat Holland maar zou beginnen vechten hebben als wanneer hij binnen moest. Nu is hij binnen geroepen. Men zegt nog uit Duitsche soldaten dat wij dinsdag zullen weten of we Duitsch zijn of Belg blijven. Men spreekt van België aan Duitschland te annexeren.

Wij verstaan uit de Landwacht "agence Wolf" dat de val der Dardanellen nabij is en binnenkort Konstantinopel beschoten word. Engelsche onderzeeërs zijn tot in der zee van Marmarra⁹².

16 augustus 1915

Om 10 uren voormiddag hooren wij kanongeschut, lichtelijk geschut komende uit het noorden.

18 augustus 1915

Den ingenieur heeft nog eens geweest om de plans op te maken der ligging van Calcken dienende voor de verlichting. Het is nu te zien of er abonnés genoeg zullen te vinden zijn.

⁹¹ Werkman Alfons Bauwens (°Kalken, 1862) woonde Vromondstraat 41.

⁹² Wikipedia. De Zee van Marmara is een binnenzee tussen Europa en Azië, die deel uitmaakt van de verbinding tussen de Zwarte Zee en de Middellandse Zee. In het noorden vormt de Bosporus de verbinding met de Zwarte Zee en in het zuidwesten de Dardanellen die met de Egeïsche Zee. De zee ligt geheel op Turks grondgebied. De voornaamste stad eraan is Istanboel (of Konstantinopel).

19 augustus 1915

Verleden week hebben verscheidene fabrieken in Gent gestaakt omdat ze voor den Duitsch moesten weven. Dinsdag was het bij Beernaerts en bij Pipijn in Wetteren⁹³.

21 augustus 1915

Gisteren hebben we een vliegmachien gezien. Het was naar alle waarschijnlijkheid een Duitsch.

Van gansch de week hebben we niet hooren schieten. Ik geloof waarachtig dat zij het vechten moede zijn. Men spreekt van niets meer dan dat de Balkans beginnen te vechten, dat Griekenland zal vechten allemaal tegen den Turk, dat Holland gansch gemobiliseerd is met meer dan een miljoen man ook met ons. Maar van al die prullen klappen ze nu al maanden en maanden en al wat we zien verwezenlijken dat is dat de Engelschen (onze hoop van vroeger) met hunne groote macht blijven zitten waar ze zijn, dat al die machten te zamen nog niet bij machte zijn om den vijand uit België te verwijderen en in zijn land te slaan en wat we nog meer zien tot ons groot spijt en verwondering dat dien grooten machtigen Rus oneindig veel slagen krijgt van langs om verder in zijn land terug geslagen is en dat hij van dag tot dag met groote schreden moet achteruit trekken en dat hij zeere zal moeten loopen, wil hij niet met een groot leger omsingeld worden, want in het noorden en zuiden is het front zeere vanuyt en rond Warschau verre achteruit waar het gevaar is van gevangen te worden.

Na al die punten overwogen te hebben, voorzien we dat we van dezen winter en misschien nog in geen twee jaar van dat gebroed zullen verlost zijn, misschien nooit. Engeland wil den Duitsch verslijten, zegt men, maar ... hij verslijt ons arm België terzelfdertijd.

Wat kan dat Engeland schillen of België verhongert en dat zal het, daarvan [is] iedereen overtuigd. België heeft zijn plicht gedaan en Engeland gered en daarmee is het uit. Engeland wint nu meer geld dan in vreedestijd aangezien daar den handel beter moet gaan dan ooit en al de andere landen van Europa gansch stil liggen. Engeland mag wat miljarden verspelen door den oorlog, het wint ze dubbel in door zijnen tegenwoordigen handel. En als nu gansch België zal verwoest en verhongerd zijn, dan zal Engeland zeggen: ik heb de Belgen gezegd dat ik gansch het land wilde opnemen en ik heb er zelfs op aangedrongen van al de Belgen hun land te verlaten om naar Engeland in veiligheid over te brengen. Zij zijn bijgevolg niet te belagen.

⁹³ De door Felix Beernaerts (Gent 1845-1912) in 1884 opgerichte weverij in Wetteren-Overbeke was eens de grootste in België. De weverij Pepyn et Cie was vanaf 1880 werkzaam op Vennemansdries te Wetteren.

Maar als wanneer al de Belgen hun land zouden verlaten hebben, ze zouden er wel werk gevonden hebben, dan zou Engeland nog meer geld verdiend hebben en den handel nog bloeiender kunnen maken hebben. Ze zouden weeral een miljoen uitsteken om achter onzen arbeid 2 miljoen te winnen.

Hoe langer den oorlog duurt, hoe beter dus voor Engeland en hij zal niet gauw gedaan zijn. In Frankrijk en België en Italië en al de andere landen moeten met die gedachten van Engeland maar overeenkomen. Al de landen zullen geruineerd zijn en Engeland nog rijker dan vroeger. Het is nu te zien of dat spel zal overeen blijven komen tot dat ze allemaal uitgeput zullen zijn. Duitschland zal misschien nog wel de vrede moeten vragen bij uitputting, maar hij zal nog triomphantelijk uit den slag komen en geen enkele strijder zal zijn land kunnen indringen hebben.

Deze gedachten zijn natuurlijk met moedeloosheid neergeschreven, maar niets doet iets voorzien van overwinning voor ons. We zien niets dan overwinningen der Duitschers op de Russen en hier aan het front zijn ze nog even sterk. Als de Rus zal geklopt zijn, zullen ze met hun overmacht langs hier komen en wat zal er dan gebeuren??...! Zouden dan de Engelsche misschien beginnen als al de andere dood zijn??... Die fameuze Engelsche strijders, waar we zoo hooren op stoeffen hebben, hebben tot nu toe nog niets gedaan ten lande en op zee is het ook waarachtig zoo heldhaftig niet. Morgen is het zondag, dan zal er misschien wel geschoten worden. 't Is meest altijd den zondag dat ze beginnen.

Men vertelt dat Duitschland België kan annexeren, waarom doet het het niet? En als België geannexeerd zal zijn, dan zijn we Duitsch en zullen we zeker de wapens moeten opnemen tegen ons eigen volk? Als het zooverre komt, dan vervloek ik geheel de wereld.

23 augustus 1915

Ziehier eenige prijzen vastgesteld door de Duitse overheid en aan wat prijs het te koop gesteld word⁹⁴:

	<i>Duitse prijs</i>	<i>Inkoopprijs</i>	<i>Te koop aan</i>
<i>Varkenvleesch</i>	2,80	3,30	3,50
<i>Tarwe</i>	36 %	-	85 %
<i>Rogge</i>	30 %	-	50 %
<i>Gerst</i>	45 %	-	80 %

⁹⁴ DEBAILLIE F., *o.c.*, p. 62. De prijzen van de granen werden gehaald uit een verordening van de Etappen-Kommandant, Gent, 18 augustus 1915, voor het Etappe- en Operatiegebied met maximaprijzen voor graanvruchten (*Duitse prijs*).

24 augustus 1915

Kanongeschut (Overmeire jaarmarkt).

25 augustus 1915

Kanongeschut.

26 augustus 1915

Kanongeschut, licht en verre.

27 augustus 1915

's Avonds kanongeschut, zwaar en verre. Gisteren nacht zijn er bommen rond Gent geworpen door onze vliegers.

28 augustus 1915

Van den nacht rond 2 uren heb ik hooren schieten op vliegers over Gent. Zwaar kanongeschut gedurende den ganschen dag maar flauwer aangezien de wind in het oosten zit.

Er waren verscheidene treins opgereden met hout om verschansingen te maken, zegde men. Nu moesten zij over den IJzer. Men zegt dat Engelsche troepen 4 of 40.000 Duitschers krijgsgevangen genomen hebben aan het ijzerfront. Zou dat waar zijn en hoe zou men dat reeds hier kunnen weten??? Men vertelt in Brussel dat de Dardanellen zouden gevallen zijn.

30 augustus 1915

Er wordt verteld als officieel dat de Dardanellen zouden gevallen zijn. Wij hebben vandaag uit noordelijke richting 4 vreeselijke groote ontploffingen gehoord. We konden niet bestatigen of het kanongeschut was of bommen, maar het kwam toch recht uit het noorden.

De gemeente Calcken moet leveren aan den Duitsche in 5 keeren 999.980 kilos rogge, 63.000 kilos tarwe en 60.000 kilos hooi.

2 september 1915

Men eischt in Calcken varkens op, 2 melkkoeien versch gekipt en 2 koeien op het kippen.

De pasporten staan nu 4,00 frs sedert gisteren en 6,00 frs voor Brussel.

De gemeenteraad van Calcken heeft de electriche verlichting verworpen bij afwezigheid des burgemeesters.

Het schijnt dat de Dardanellen niet zullen gevallen zijn, want we vinden niets betrekkelijk in de gazetten.

3 september 1915

Wij vernemen dat er oneindig veel versterking naar hier gekomen is om naar den IJzer te gaan vechten. Niets te hooren of niets te zien.

4 september 1915

Paarden en poneys zijn naar Wetteren moeten gaan om opgenomen te worden tot welken dienst ze moeten dienen: kanon, mitrailleur of onder den man.

7 september 1915

Geschut in de verte.

Deze avond rond 8 uren is er een zepelin gekomen van Brussel naar Gent toe. Eenigen zeggen dat hij niet terug gekomen is, anderen zeggen dat hij om 3½ uren in den morgen over Wetteren is gezien.

8 september 1915

Zwaar geschut in de verte den ganschen dag maar dieper naar het zuiden. Men verzekert ons dat de onzen het offensief gaan nemen en ons bevrijden van het ongedierte.

De Balkan zullen in den slag gaan, zoo wij verstaan wat de gazetten geven. Van dees avond zijn er standvastig treinen gereden naar Gent toe.

Men vertelt dat er een groote slag geslagen is in St. Mihiel⁹⁵: 100.000 verliezen der Duitschers, 40.000 verliezen der Franschen.

Men zegt dat Joffre, die den guerre d'usure verlangde⁹⁶, zijn demissie gegeven heeft. Een ander generaal heeft het bestuur in handen en moet Frankrijk en België ontruimen of er zou revolutie in Parijs zijn? Ik heb ook 100 kilos rogge gekocht aan 45 frs. Ze wordt nu al 55 frs verkocht en zal maar 30 frs betaald worden als ze door de Duitschers opgeëischt is.

10 september 1915

Mijn paspoort is uit. Ze kosten nu 4,00 frs per maand en binnen het etappengebied. Voor Brussel is het 6,00 frs. Vroeger aan 1,50 frs per maand kon het er nog over, maar nu aan 4,00 frs kan het niet meer zijn om paspoorten aan te vragen. Men zegt dat ze toekomstige maand 10,00 frs zullen kosten.

11 september 1915

Dezen avond rond 8 uren is er een zepelin gevlogen in dezelfde richting Brussel Gent.

⁹⁵ Wikipedia. Saint-Mihiel is een gemeente in het Franse departement Meuse.

⁹⁶ Wikipedia. In het begin van de Eerste Wereldoorlog was Joseph Jacques Césaire Joffre (Rivesaltes, 12 januari 1852 - Parijs, 3 januari 1931) opperbevelhebber van het Franse leger. In augustus en september 1914 behoorde hij Frankrijk voor een militaire nederlaag. In samenwerking met Galliéni, de militaire commandant van Parijs, wist Joffre vervolgens op 7 september in de Slag bij de Marne de Duitse opmars te stoppen. Na de bloedige Slag om Verdun werd Joffre in 1916 vervangen door generaal Robert Nivelle.

12 september 1915

Dezen avond is er een zeppelin gevlogen in dezelfde richting. Ze vliegen altijd in het doorgaan over Calckenkerk en in het terugkeeren over Wetteren. Ik denk dat ze hunne richting nemen op de gaslichten Aalst bezijden Wetteren en zoo naar Gent⁹⁷.

Er wordt gevreesd dat België zal geannexeerd worden en dat ze de banken zullen verplichten oorlogskredieten te starten, het ware geraadzaamt zijn geld van de bank te halen. Alfons Bauwens, "Cherus", is vrijdagavond 10 sept[ember] thuis gekomen na 4 weken gevang uitgedaan te hebben en 250 frs boet. In Wetteren zijn er ook bevonden met duiven en maar 30 frs boet gehad. Die geld of beesten heeft en voor rijk aanzien wordt, moet betalen, hoe rijker hoe grootere boet.

16 en 17 september 1915

Des nachts in de fabriek gebroken en 9 stukken minstens gestolen.

Men vertelt dat de Aliés het offensief gaan nemen en dat de Dardanellen zoo goed als gevallen zijn. Mij dunkt dat wij dat op voorhand niet zullen weten wat de onzen gaan verrichten. Eerst offensief nemen en dan later vernemen wat er gebeurt, dat is meer waarschijnlijk.

18 september 1915

Kermisavond. Zwaar geschut.

19 september 1915

Zwaar geschut dag en nacht.

20 september 1915

Dezen nacht is er een zeppelin over Gent geweest achtervolgd door een Engelsch vlieg machien. Den zeppelin uit vrees voor ontploffingen, heeft zijn bommen over Gent laten vallen, met veel schade aangericht.

21 september 1915

Geschut van den nacht.

22 en 23 september 1915

Geschut dag en nacht.

⁹⁷ De navigatiemethode werd beschreven in VANDERSTRAETEN F., DHANENS P., o.c., p. 19-20. *Voor de zeppelins die vanuit het Brusselse opereerden was de vliegroute naar Londen vrij eenvoudig. Men volgde de spoorlijn Brussel-Gent, schakelde daarna over op de kanalen Gent-Brusse en Brugge-Oostende. Van daaruit ging de overtocht van de Noordzee naar Groot-Brittanië wasar men zich visueel richtte op de krijtrotzen van Dover of op vuurtorens in de buurt van andere havensteden.*

24 september 1915

Gisterenavond hebben wij eene verschrikkelijke ontploffing gezien en gehoord naar Gontrode. Men vertelt vandaag dat het poeder of dynamisch magazijn van Gontrode bij ongeval zoude ontploft zijn. Nadere bijzonderheden ontbreken nog. Den 22sten hebben wij hooren schieten op een vliegmachien, omtrent 15 scheuten. Men zegt ons dat het een Duitsch vliegmachien was en in Gent geland?!

Het schijnt dat de Russen goed vechten vantegenwoordig. Wij verstaan uit de gazetten dat Bulgarije tegen Servië gaat vechten en Griekenland Servië niet gaat helpen alhoewel het den verbondene ervan is.

Vandaag is er verschrikkelijk geschoten, bijzonderlijk dezen namiddag na 4 uren. Het geschut is zeer zwaar maar verder zou men zeggen, alhoewel den wind in het oosten zit, dus tegensteekt. Daardoor zou het kunnen gebeuren dat het geschut nog zwaarder is en op de zelfde plaats van vroeger, in alle geval is het nu al acht dagen dat we fel hooren schieten zonder ophouden. Het is de eerste maal dat we dat zoo langdurig hooren. Er moet dus een hevig gevecht in gang zijn.

Er is hier van de kermis goed gefeest. Elkeen heeft zich goed vermaakt en er werd eene goede pint gedronken (het bier is nu wat beter dan vroeger). Zondag was er redelijk veel volk op de Vaart, maandag kan het nog al schikken in Eesvelde en Hussevelde. Dinsdag waren er nog al beesten op de markt en zeer veel volk aangezien het eene mis was voor Jan Janssens⁹⁸ gesneuveld aan den IJzer over omtrent een jaar en nu maar gekend. Nog nooit had er zooveel volk in de kerk geweest, des namiddaags zeer veel volk op den Kruissen en werd gezongen van de zakskenmakers zijn, mondharmonibus gespeeld, gedanst in de ronde en op straat. 't Schijnt dat de zakskenmakers gevolg geven aan het concerto van dinsdag.

25 september 1915

Nu is het geschut verschrikkelijk. Vluchtelingen van Brugge en omstreken zeggen dat ze bezig zijn met de omstreken plat te leggen. Vandaag schrijven ze in de Landwacht dat de Belgische soldaten niet meer moeten vechten. Daaruit besluit ik dat ze België in gruis gaan schieten om zoo de vijanden te verdrijven, wat slecht uitvoerbaar zoude zijn voor onze soldaten. We mogen ons dus verwachten dat de Vlaanders plat gelegd zullen worden.

26 september 1915 – zondag

Geschut.

⁹⁸ Joannes Henricus Janssen (°Kalken, 1886) is de zoon van Romanus en Francisca De Waele.

27 september 1915 – maandag

Geschut.

28 september 1915 – dinsdag

Geschut. Tusschen den zater- en zondag waren er 's nachts aan en in de Zomerstraat 50 à 60 Duitsche soldaten. We vernemen dat er rond Lokeren ook zooveel op den loop waren en niemand kent de oorzaak.

29 september 1915

Vandaag vernemen wij dat de verbondene doorgebroken zijn rond Rijsel. Dat heeft de oorzaak geweest van het geloop. Men had naar Gent, Lokeren, Wetteren, enz getelephoneert dat ze bezig waren met doorbreken en onmiddellijk werden autos, voituren en paarden buiten gebracht om te vluchten. De simpele liepen er te voet achter. In Lokeren zijn ze om 3 uren in den morgend teruggekeerd.

30 september 1915

Kanongeschut, zelfde richting.

1 oktober 1915

Weinig geschut. Men leest in Hollandse bladen dat den Duitsch (duts) door den slag van over acht dagen 17.000 valide mannen krijgsgevangen genomen is en rond de 80.000 mannen samen verliest van aan Nieuwpoort tot in Argonne. St. Mihiel zou ook al moeten in handen der Franschen zijn. Den 25 à 26sten zouden de verbondene het offensief moeten genomen hebben op al de fronten. Duitschland zou hier aan het westelijk front slechts 700.000 mannen meer beschikbaar hebben. Den keizer heeft nog 15 miljard samen gekregen maar op erbarmelijke wijze. Hij stoeft op zijn geld en rijkdom van 't land, maar hij heeft den ganschen handel van Duitschland reeds ondermijnd door geldstorting te vergen van al de handelaars.

2 oktober 1915

Gisteren is er weinig geschoten, maar het was slecht weder deze laatste dagen. Vandaag is het weder vaster en de barometer verbetert. Men schrijft nog in de Hollandsche Vaderland dat binnen twee maand de slag zal geleverd worden aan den Rhijn. Afwachten dus of het waar zal zijn.

3 oktober 1915

Zondag. Weinig of geen geschut. Naar Smetlede geweest. Dinsdag laatst naar Wichelen geweest.

4 oktober 1915

Weinig geschut.

5 oktober 1915

Geschut enkel in het zuiden.

6 oktober 1915

Zwaar geschut in het zuiden.

7 oktober 1915

Van tijd tot tijd zware doffe slagen in het zuiden (bezijden de kerk van Schellebelle), dat moet dus in Champagne zijn, naar de kanten van Reims. Aangezien we dat zoover hooren, moet het een wrede slag zijn met zware kanonnen.

Vandaag zijn de paarden naar Wetteren gemoeten, er zijn er nog veel genomen en aan zeer hoge prijzen betaald. Sommige paarden zijn het dubbel hunner waarde betaald.

9 oktober 1915

Men vertelt ons dat werkvolk in Lokeren, Eecloo en Harelbeke gevangen zit om te weigeren voor den Duitsch te gaan werken naar het front. De vrouwen zouden ook gestraft zijn. Men schiet in het zuiden. Er wordt verteld dat de Franschen in Champagne doorgebroken zijn tot in de 3de lijn.

Bulgarië gaat vechten tegen Servië. Rusland zendt een ultimatum. Franschen ontschepen in Salonique⁹⁹. Griekenland en Roemenië zullen partij trekken voor Servië. Dit volgens den Rotterdamschen Courant, alsook in de Landwacht. Holland beschimt in zijn Courant Frankrijk en Engeland en verheft dagelijks den Duitsch. Ze mogen hem hebben en samen naar de duivel gaan.

10 oktober 1915

Zondag. Geschut den ganschen dag van het zuiden tot het westen. Na den middag tot tegen den avond heb ik 6 vliegmachienen gezien. Twee zijn er van beschoten in Gontrode. Er zijn er minstens drie die naar Berchem Brussel gevlogen zijn waar ze erg beschoten werden alwaar ze, waarschijnlijk te hooren naar de groote ontploffingen, bommen geworpen hebben. Des avonds rond 6 uren hoorden we nog altijd vliegers, maar het was te donker om ze te onderscheiden. Op hun terugtocht zijn er wel 200 [dat aantal werd later aangepast] scheuten met kanonnen op geschoten van Wetteren tot Gent St.-Denijs.

⁹⁹ Wikipedia. Thessaloniki (520 km ten noorden van Athene) is de tweede grootste stad van Griekenland.

Van in den avond, gansch den nacht tot in den voormiddag van den maandag 11sten zijn er standvastig treins gereden in Wetteren – Schellebelle. We weten nog niet of ze op of af reden.

11 oktober 1915

Boombosch kermis. De koeien moesten aangeboden worden aan de Duitschers en zijn geteekend om later te leveren. Nogal veel volk in den Boombosch. Nog standvastig schieten van het zuiden tot het westen. Er rijden nog veel treins. Men heeft 2 vliegers gezien.

12 oktober 1915

Geschut in de verte. Van 1 tot 4 uren buitengewoon zwaar geschut zonder tusschenpoos. Wij hopen dat ze binnen 14 dagen zullen weg zijn.

18 oktober 1915

Sedert acht dagen hebben we weinig of niet meer hooren schieten. Me dunkt dat de voorspelling der Engelschen weeral een fiasco gaat zijn. We waren nu vast beloofd door gazetten en strooibriefkens uit vliegmachienen geworpen dat we met Allerheiligen gingen bevrijd zijn in de Vlaanders ?!! Die mannen houden wat de zot met ons. Ik geloof dat het spel nu al lang genoeg duurt en het hoog tijd wordt dat ze ons vrijmaken. Waar is nu al hun macht en al hun soldaten. We hooren daar zoo weinig van, of beter gezegd niets van.

Den 16sten hebben Calcken en Overmeire rogge moeten leveren naar Wetteren. In Gent zijn zeer veel paarden gepakt en zooveel te slecht betaald als ze hier te duur betaald zijn.

28 oktober 1915

Er is geweldig geschoten rond Quatrecht, van 4 tot 6 uren 's avonds. Men zegt dat het schietoefeningen waren. Gisteren waren er oneindig veel soldaten in Gent. Mr. Jos De Hemptinne en eenige andere zijn ter dood gebracht voor spionneering, zeggen ze!!

Den 26 of 27sten is De Greef¹⁰⁰ aangehouden, facteur van René Hanselaer voor brievenbestellingen. Hanselaer is, na gekwetst te zijn, gevlucht.

29 oktober 1915

Men hoort schieten in de verte. Bulgarië is al eenige dagen aan het vechten en we vrezen dat Griekenland ook zal aanvallen.

¹⁰⁰ Werkman-slachter Richard De Greef (°Kalken, 1894) is de zoon van Augustin (°Kalken, 1863) en Clementia Vereecken (°Kalken, 1873). Hij woonde Vromondstraat 48. Vermelding als "spion" in register Tienjaarlijkse bevolkingstelling Kalken, 1911-1920.

Ons soldaten hebben natuurlijk hun land niet kunnen verdedigen tegen de overmacht maar ze hebben toch zoolang gevochten en den vijand verhinderd tot dat de verbondenen tijd gehad hebben te mobiliseeren. Dus hebben ze nog niet gevochten dan voor de andere landen Frankrijk en Engeland. Waarom vechten ze nu niet eens voor ons, om ons vrij te maken?? Ik vind dat maar heel logique (logiek). Dat is hun plicht waar ze maar al te zeer aan te kort komen.

5 november 1915

Men hoort schieten in het zuid-westen. 't Is al lang geleden dat we dat gehoord hebben. Men zegt dat er Duitsche soldaten zullen komen in onze gemeente logeeren.

6 november 1915

Het schijnt dat de Verbodene weer aan het doorbreken zijn?? Zoo vertelt men ten minste gelijk of het al dikwijls gezegd is. We zijn nieuwsgierig of dat van ons leven nog zal gebeuren. Al de menschen die komen te sterven, zeggen spijt te hebben van te moeten scheiden vooralleer den uitslag van den oorlog te kennen. Het volk moet dus wel zeer onder den indruck van den oorlog zijn dat stervende, lijdende menschen nog van den oorlog spreken.

10 november 1915

In den namiddag zeer zwaar geschut waarschijnlijk van de zee komende maar eenige zware slagen gedurende een half uur.

12 november 1915

Zwaar geschut rond den middag, waarschijnlijk zeegeschut.

16 november 1915

14, 15 en 16sten geschut in het westen, soms van in den zuiden tot den westen.

17 november 1915

Er moet rogge geleverd worden voor de tweede maal.

24 november 1915

Zeer zwaar geschut van zuid naar zuidwest. Men vertelt dat er veel treins versterking opgereden zijn deze laatste dagen in de richting van het front. Er moet dus nog een vreeselijken Duitschen offensief genomen zijn.

25 november 1915

Geschut.

26 november 1915

Geschut zelfde richting.

Men vertelt mij dat de Baltische zee gesloten is voor de Duitsche. Dat Leopold van Beieren¹⁰¹ hem overgegeven heeft omsingeld en op verhongeren, dat von Hindenburg¹⁰² zich zelfmoord heeft, dat er ongeveer 6000 Belgische soldaten dood zijn van het eerste, tweede linie en 7de chasseurs. Er moet dus wreed gevochten zijn.

Nu kan men van tegenwoordig bijkans geene paspoorten meer bekomen. Ze zijn nog viezer en wreeder dan tijgers. Een paspoort voor 14 dagen kost 2 frs. Geeft men twee mark, men krijgt niets terug. Met goud geld gaat men voren en bekomt men vanalles tot zelfs tegen het front.

27, 28 en 29 november 1915

Zwaar geschut in de richting van den IJzer en zelfs naar het zuiden ook. Er rijden oneindig veel treins.

2 december 1915

Sedert 2 maand heeft men geen nieuws meer van Leop[old] van Beieren. Men vertelt dat hij omsingeld zit in een moeras en hem moet overgeven van den honger?

3 en 4 december 1915

Geschut naar den IJzer.

5 december 1915. Zondag.

Den ganschen dag van 's morgens tot laat in den avond zeer zwaar geschut zonder tusschenpozen aan den IJzerkant. We hebben nog nooit zoo hooren schieten zoals vandaag, den ganschen dag zonder ophouden.

De bloem geldt 160 frs % kilos, de gerst 125 fr % kilos, rogge 60 frs % kilos en tarwe 85 frs % kilos. Tarwe en rogge zijn niet te krijgen.

De varkens gelden 2,40 à 2,50 fr de kilo. De boeren kunnen de rogge niet meer leveren die gevraagd wordt. Het schijnt dat ze zullen gevangen genomen worden. In Laerne zijn er al 30 à 40 boeren opgesloten.

¹⁰¹ Wikipedia. Leopold Maximiliaan Jozef Maria Arnulf (München, 1846–1930), de tweede zoon van prins-regent Luitpold van Beieren, kreeg tijdens de Eerste Wereldoorlog in april 1915 het bevel over het Negende Duitse Leger in Polen. In september 1916 werd hij opperbevelhebber aan het oostfront.

¹⁰² Wikipedia. Paul Ludwig Hans von Beneckendorf und von Hindenburg (Posen, 1847–Gut Neudeck, 1934), de latere rijkspresident van Duitsland, was tijdens de Eerste Wereldoorlog een van de opperbevelhebbers van het Duitse leger.

11 december 1915

We hooren zwaar geschut. Van dees week hebben we op een morgend en eens op een avond het vuur gezien van het kanongeschut in de richting van den IJzer. We moeten al den katoen opgeven. Eenige boeren zijn gehaald om geen levering van rogge te doen of te kort te leveren.

12 december 1915

Geschut naar den IJzerkant.

13 december 1915

Zwaar geschut van den nacht. Dezen voormiddag rond 9 uren buitengewoon zwaar geschut.

Inschrijving der weerbare [mannen] en burgerwacht. Groote beweging onder de mannen. Geroep, getier, geschuiffel, lawaai. Een jongen heeft slagen gehad, Emiel Van Nieuwenhuyse en Remi Van Themsche (onverdiend)¹⁰³. Anderen werden gestraft om te klappen en werden in den hoek gesteld zooals kinders. Ze waren wel met dertig Duitschers.

Voortdurend geschut.

We hebben lezing gehad van den Rijksdag? 't Is fraai van leugens en bespreking over den vrede. Onderbrekingen van Liebknecht, socialist. Kapitaal? Belang? Veroveringsplannen?? Uns faterland mut grosser sein!??

14 december 1915

Den 14 schouwing der weerbare en burgerwacht in Overmeire. Men heeft er erg gevochten, verscheidene Duitschers gekwetst alsook burgers. 5 zijn er medegedaan naar Duitschland waarschijnlijk.

13, 14 en 15 december 1915

Buitengewoon zwaar geschut. Het geschut is vast en zeker luider dan vroeger, zoowel in het westen als in het zuiden. Ik veronderstel op het gerucht van het kanon dat het dichterbij moet zijn.

¹⁰³ Zie ook VAN DE SOMPEL A., Onderwijzer Frederic Van Steen verhaalt over de gebeurtenissen tijdens de Eerste Wereldoorlog te Kalken, in *Castellum*, jg. XXX, nr. 4, december 2013, p. 53-58, pp. 59-60. Rond dat verhaal ontving ik van Rolande Van Heden in januari 2016 twee afschriften van een Pro Justitia, opgemaakt door de Kalkense politiecommissaris Alfons Vergaelen op 7 april 1919. Emiel Van Nieuwenhuyse (°Kalken, 1895 – wonende tijdens WO I Vaartstraat 44) en Remi Van Themsche (°ca. 1899 – wonende ten tijde van het Pro Justitia in de Vromondstraat) dienden klacht in wegens slagen tegen de Duitse officier en onderofficier die de eerste controlevergadering van de weerbare mannen van Kalken in goede banen moesten leiden. (Bron: RABeveren, Dossiers Oorlogsmisdaden in WO I gepleegd door Duitsers).

Wij hebben vandaag 15sten bijzondere zware slagen gehoord, bijzonderlijk om 9 uren voormiddag.

16 en 17 december 1915

Weinig geschut te hooren.

18 december 1915

Geschut zuidelijk en noordwestelijk en west. Calcken heeft 100.000 kilos patatten moeten leveren aan de stad Gent, er waren er maar 40.000 kilos. Er is boter verkocht aan 5,00 frs de kilo. De gerst slaat af en staat maar 100 frs. De boeren die 1,20 kunnen krijgen hebben, zitten nu te stinken. Cesar Peerts¹⁰⁴ heeft er nog 1500 kilos.

19 december 1915

Geschut zelfde richting. In den avond buitengewoon geschut.

20 en 21 december 1915

Geschut zooals gewoonte.

22 december 1915

Er heeft 1 of 2 vliegmachienen over de gemeente geweest, maer men kan ze niet onderscheiden door het mistig weder. Men heeft buitengewone groote kloppen gehoord in de nabijheid, waarschijnlijk bommen uitgeworpen door die vliegers. Het was rond 2½ uren namiddag.

Het geschut maakt niet veel indruk meer op het volk aangezien we dat dagelijks hooren. Men leeft bijna overschillig en er wordt niet meer gesproken van de verlossing. De menschen zijn al zoo dikwijls teleurgesteld dat men op geene verlossing meer hoopt in korten tijd. Dat zal misschien nog wel eens komen, maar ... wanneer??

Er wordt verteld dat Lemberg zou ontruimd worden door de Oostenrijkers? Dat is maar slecht geloofbaar alhoewel het gelezen is in Hollandsche bladen. Dat ware 110 à 115 kilometers vooruit gekomen door de Russen. Indien het waar is, zou Lemberg voor de 3de maal ontruimd zijn in dezen oorlog.

23 december 1915

Buitengewoon geschut.

De weerbare mannen van 16 jaar zijn zich moeten gaan aangeven naar Wetteren.

¹⁰⁴ Landbouwer Cesar Peerts (°Kalken, 1860) woonde Schriekstraat 17.

24 december 1915

Zwaar geschut in den namiddag. Van deze week moest er 100.000 kilos rogge geleverd worden aan den Duitsch. Er waren er slechts 1400 kilos?

25 en 26 december 1915

Zwaar geschut.

27 december 1915

Zwaar geschut en groote ontploffingen.

28 december 1915

Zwaar geschut, buitengewoon geschut. Des avonds zoeklichten en lichtteekens (télégrammen).

29 december 1915

Geschut van in den vroegen morgen van het zuiden tot het westen.

1 januari 1916

Min geschut.

2 en 3 januari 1916

Weinig of geen geschut te horen.

4 januari 1916

De weerbare manne van 16-35 jaar zijn zich moeten gaan toonen naar Wetteren en bezit nemen van hunne identiteitkaart. Er waren nog verscheidene gemeenten. Alles is rustig afgeloopen. (Scala aan de statie).

5 januari 1916

De burgerwacht van Calcken is zich moeten gaan vertoonen naar Wetteren, in de Scala aan de statie.

Weinig geschut.

Men vertelt dat er soldaten gaan komen in Calcken, waarschijnlijk die van Laerne. Den eenen klapt van 200, andere maar van een 40-tal.

Men zegt dat er in Oudenaerde 40.000 soldaten zijn.

Zooals ik gezegd heb na lezing te hebben gekregen van den Reichstag van dec(ember) l[aatst] l[eden] heeft het een comédiespel geweest. Ze willen absoluut den vrede maar durven hem niet vragen uit blinden hoogmoed. Von Bethmann Hollweg¹⁰⁵, den rijkskanselier, zal overeengekomen zijn met

¹⁰⁵ Wikipedia. Theobald Theodor Friedrich Alfred von Bethmann Hollweg (Hohenfinow 1856-1921) was een Duits politicus ten tijde van het Duitse Keizerrijk. Van 1909 tot 1917 was hij de Rijkskanselier.

*Scheideman*¹⁰⁶, demokraat. Deze heeft den vrede gevraagd in name van het volk en von Bethmann sprak hem tegen. Liebknecht¹⁰⁷ vooral heeft nu natuurlijk troef in zijn kaart, en sprak over de belangen van den oorlog en van de veroveringsplannen die ze gesmeed hadden. Verders over de resultaten. Waar zijn ze nu?? De resultaten zijn versmolten in oorlogskrediet. Uns Vaterland mut grosser sein zal nu misschien veel kleiner worden. En de belangen van den oorlog? Veel geld verkwist, veel schoone kloeke ingenieuze jongens kapot gemaakt die de toekomst waren van hun land en armland worden? Zoveel te beter. Ze moesten allen dood liggen. Den besten Pruis is nog te slecht om te blijven leven.

Wat moeten de mannen van Lebbeke, Quatrecht en zelfs van Calcken en Overmeire er van denken die voor de legers moesten staan als er geschoten werd? Degene welke hun huis en goed hebben zien in brand steken, hun vrouw en kinders laffelijk zien vermoorden hebben; ze moesten die mannen hun gedacht vragen over den vrede en meester laten over den laatsten Pruis. Hij zou gauw naar 't pierenland trekken.

Het schijnt dat er nu over den vrede gesproken word onder de mogendheden nu dat Duitschland bezig is met verhongeren. Ze zullen zeker nu vrede maken al ras om niet te verhongeren, maar ik zou ze eerst een jaar laten kwellen en laten omkomen. Dan zouden ze nog op het 1000ste part niet genoeg hebben voor hun lafhartigheid en wreedheden in België en Frankrijk en in het bij zonder in de Walen.

6 januari 1916

Ik geloof dat het vandaag weer zitting was in den Reichstag. Ik ben nieuwsgierig om er iets van te horen.

We hebben in langen tijd niet meer gehoord van opeischingen van paarden noch runders noch varkens. Eenige boeren zijn in het gevang om te weinig of niets rogge geleverd te hebben.

8 januari 1916

Buitengewoon geschut.

¹⁰⁶ Wikipedia. Philipp Scheidemann was vanaf 1886 fulltime medewerker bij de Sozialdemokratische Partei Deutschlands (SPD). Van 1903 tot 1933 was hij Rijksdagafgevaardigde.

¹⁰⁷ Wikipedia. Karl Liebknecht (Leipzig, 1871 – Berlijn, 1919) was een van de leidinggevende figuren van de Sozialdemokratische Partei Deutschlands (SPD), tot hij met deze partij brak en zich bij de veel radicalere Spartacusbond aansloot. In 1912 werd hij verkozen in de Rijksdag.

9 januari 1916

Zondag. Zwaar geschut. Geen nieuws te vernemen, geene Hollandsche bladen.

13 januari 1916

Weinig geschut. In het zuiden hooren we ver zwaar dof geschut van tijd tot tijd.

In Lokeren zijn al de soldaten vertrokken en vervangen door Duitsche burgers die daar in soldatenkleederen gestoken zijn om de wacht te doen.

14 januari 1916

Het was gisteren avond een buitengewoon vreeslijk weder, nog nooit heb ik het zoo weten waaien. We hebben van het weder geprofiteerd om de stukken uit het magazijn te verwijderen. We konden geene "scheins"¹⁰⁸ krijgen om de verzendingen te doen. We liggen juist stil van zaterdag bij gebrek aan kolen die slechts toekomende week zullen aankomen. Dieven hebben ook van het boos weder geprofiteerd om bij Ach[illes] Luycks [onleesbaar woord] in te breken. Ze zijn verjaagd door den knecht Theofiel [De Maesschalck]. De dieven van de fabriek zijn al lang gekend door de politie op gezicht van Zele, Lokeren, Wetteren en in de handen gegeven van die van Calcken, waar ze nog in zitten om er nooit iets verder van te komen. Ze hebben dus vrij spel. Ze moeten niet bang zijn van geschut nog van het gevang. Het verwondert mij dat er niet meer gestolen en ingebroken wordt.

17 januari 1916

Gisteren gewoon geschut. Vandaag buitengewoon geschut. In den voormiddag rond 9 uren is er hier een vliegmachien overgevlogen. Het was geweldig hoog en vloog van het noorden naar het zuiden.

18 januari 1916

Men vertelt dat de verliezen der Duitschers met kerstdag en over acht dagen onschatbaar zijn, dat ze het geldelijk maar 3 maand hoogstens meer kunnen volhouden.

19 januari 1916

Weinig geschut dan in de verte. Men zegt dat Rijsel en Lens plat liggen, dat de troepen een weinig achteruit zijn.

¹⁰⁸ *Scheins* zijn documenten afgeleverd door de Duitse bezetter, in dit geval vervoerdocumenten.

23 en 24 januari 1916

Kanongeschut. Men heeft den 23sten 2 vliegmachienen gehoord. Den 24sten heeft er een vliegmachien geweest. Bijzonder hevig kanongeschut IJzerkant. Verleden week, 20sten januari, is er een Duitsch vliegmachien gedaald in den Ouden Bosch. De directie was kapot. Het was hier om 9½ overgevlogen nauwelijks boven de boomen.

31 januari 1916

Er heeft verleden week een zeegevecht plaats gehad in de Noordzee. Men vertelt dat er 7 Duitsche en 3 Engelsche booten omgekomen zijn.

Het is bewezen dat Amsterdam en Rotterdam twee Duitsche havens zijn. Amerika is hiervan verwittigd. Engelsche booten blokkeeren Rotterdam en Flissinghen. Niet kan men in noch uit Holland. We lezen in "Vooruit" dat Holland eene leening van ½ miljard moet aangaan en er niet kan aangeraken. [Niet leesbare naam], minister van Oorlog, legt de portefeuille neer, de koningin is ongesteld? Zouden ze nu eindelijk de straf krijgen die ze al zoolang verdienden??

Duitsche versterken tot in Vynck tegen Deynze. Hevig kanongeschut den namiddag naar den westkant.

1 februari 1916

Hevig kanongeschut dieper in het zuiden.

Petrolie aan 3,00 frs de liter en 3,20 frs, carbure aan 2,75 frs de kilo, bruine zeep aan 3,50 frs de kilo, lijnolie aan 8,50 frs de liter.

2 februari 1916

Zwaar geschut naar IJzerkant. Er wordt gezegd dat 1700 Engelsche douaniers in Holland zijn om alles gade te slaan en te onderzoeken.

Van dees week zijn de paarden van Calcken naar Wetteren gemoeten. Verscheidene zijn gekocht. Roland van Cremers is genomen voor 1700 frs. Hij was wel 3 à 4000 frs waard in vreedestijd en misschien nog meer voor de courses.

7 februari 1916

Weerbare [mannen] naar Wetteren per uur en per 100-tal.

Al de runddieren moesten in Calcken dorp zijn. Er waren er maar 700 en het getal wordt op 1500 geschat. Calle's willen geen graan leveren¹⁰⁹, willen naar het onderzoek niet komen en hebben gisteren met geen runders willen komen. Wij zijn nieuwsgierig hoe dat zal aflopen.

¹⁰⁹ Leden van de Kalkense landbouwersfamilie Calle woonden vooral in de Brugstraat, het Holeinde en de Heistraat.

Al de boeren moeten per straat naar het onderzoek komen (biechten, zegt men). Er komen dagelijks 4 Uhlanen te paard van 8 tot 11 uren en nemen alles op: hoeveel elk zaait, de opbrengst, wat geleverd is, wat nog in het bezit is, wat er verbruikt is in het huishouden, enz. Zoo alles niet overeenkomt, zullen de boeren gestraft worden zooals in Laerne. Het schijnt dat ze meestal geloochen hebben.

Verleden week woensdag werden geen paspoorten voor Brussel nog voor Antwerpen gegeven. Al de paspoorten geldig voor Brussel werden te huis afgehaald. Leop[old] Baeten van Overmeire was reeds weg naar Brussel, is onderweg aangehouden en te Gent in het gevang gestoken. Waarom weet men niet. Des avonds van 8½ tot 11½ uren in den nacht hebben ze met 6 man gansch het huis doorzocht?? Nu worden er maar paspoorten voor 7 dagen gegeven geldig voor den omtrek aan 1,90 frs.

14 februari 1916

Een honderdtal beesten zijn geleverd naar Lokeren.

15 februari 1916

Des avonds en des nachts geschut. 't Was lang geleden dat we zwaar geschut hoorden. Vandaag komen 6 Uhlanen naar Calcken bij den burgemeester, notaris en onderpastoor Strybol.

Slechts dezen voormiddag aangekomen en den onderofficier komt reeds inlichtingen vragen naar de fabriek: over voortbrengst en arbeidsuur.

Er is vandaag fel geschoten. Men verzekert ons dat de weerbare mannen toekomende maand voor de laatste maal zich moeten gaan aanbieden naar Dendermonde (tegen de deur dus) en daarna naar Zwitserland zullen overgebracht worden!? Het ziet er lief uit!!! Eene kostelooze reis naar het schoone Zwitserland.

18 februari 1916

Wij vernemen den val van Erzérum¹¹⁰, in Turkije (asie mineure).

20 en 21 februari 1916

Geschut naar den IJzer.

22 februari 1916

Fel geschut. Het hooi dat opgeischt was en ingeladen was, is opgezegd.

De Uhlanen zijn vertrokken in Calcken van gisteren, maar zullen misschien nog terug keeren.

¹¹⁰ Wikipedia. Erzurum is de grootste stad van Oost-Anatolië (Turkije) en de hoofdstad van de gelijknamige provincie Erzurum.

26 februari 1916

Wij vernemen dat de Duitschers grooten vooruitgang gemaakt hebben aan Verdun. Het schijnt dat ze een groot getal krijgsgevangenen genomen hebben. De gazetten spreken van 10.000, maar zeggen niets ten koste van hoeveel slachtoffers. Als het waar is wat ze schrijven, hebben ze een fort van Verdun ingenomen en kunnen nu de andere versterkingen beschieten. 't Ziet er hem lief uit. Er moet eene buitengewone macht samengetrokken geweest zijn en onverwachts aangevallen hebben ofwel zijn de Fransche maar flauwe gasten en wat doen de vliegers dan? Daar versta ik mij niet aan. En waar zitten en blijven dan die versterkingen der onzen; die zitten zeker vast gelijk standbeelden.

27 februari 1916

Ik lees vandaag uit de jaren 1749. Dan waren we aan Oostenrijk en bezet door de Franschen en het heeft er dan gegaan juist zooals nu: de schoone boerderijen waren vervallen, de landen lagen vage, de vette meerschen waren vermagerd. De kooplieden moesten dan ook paspoorten hebben aan hooge prijzen afgeleverd. Soldaten kwamen zich invetten bij boeren en burgers en de menschen schrik aanjagen. Altijd heeft België den duts geweest en het oorlogstheater.

28 februari 1916

Gisterenavond, van den nacht en dezen morgen nog, fel geschut. Nu gaan ze aan den IJzer ook doorbreken zeker?

29 februari 1916

Zwaar geschut. Men heeft 1 of 2 vliegmachienen gezien.

1 maart 1916

Zwaar kanongeschut, 135° zuiderbreedte, dus Arras.

We vernemen dat de Franschen rond Verdun bijna al het verlorene terug genomen hebben. Vandaag hebben de boeren hunne straf ontvanen om te weinig graan te leveren of liever om te liegen. Het schijnt dat ze gestraft zijn naarmate hunne leugens niet overeenkwamen met het opgegevene. De boeten zijn zeer onregelmatig. Groote boeren hebben maar 20 marks, andere kleine boeren hebben tot 250 marks.

Er werden 13 karren (3-wielkarren) opgeëischt.

3 maart 1916

Gisteren hevig geschut naar Arras. Vandaag buitengewoon hevig geschut. Gisterenavond heb ik op stil weder met kleinen smokkelregen hooren

schieten in het zuiden op 90 à 100° zuiderbreedte. Dit ware dus Reims à Soissons of 198 à 186 kilometer ver?

Men spreekt van een offensief der Verbondene van aan de Zee tot aan Belfort¹¹¹ t.t.z. op gansch het westelijk front.

4 maart 1916

Zwaar geschut, min hevig dan gisteren.

5 maart 1916

Zwaar geschut. (Er worden beesten gekocht van Van Ruyteghem, Osselaere en Calle's)¹¹².

6 maart 1916

Zelfde geschut.

7 maart 1916

De Weerbare [mannen] moeten nog eens naar Wetteren, naar het Meldeambt. De sneeuw ligt er een voet dik. Plezierige speelreis.

8, 9 en 10 maart 1916

Weinig geschut te hooren.

11 maart 1916

Dezen nacht hebben we hooren schieten.

De fabriek is stil gevallen.

12 maart 1916

Zeer zwaar geschut.

13 maart 1916

Zeer zwaar geschut. (Geschut in Gontrode naar een vlieger. Men zegt dat den hangar zoude met bommen in brand geworpen zijn).

14 maart 1916

De geiten moeten in het dorp komen. Er zijn er 3 gepakt.

15 en 16 maart 1916

Geschut.

¹¹¹ Wikipedia. Belfort is een plaats in het Franse departement Territoire de Belfort (regio Bourgogne-Franche-Comté).

¹¹² De landbouwersfamilies Van Ruyteghem, Osselaere en Calle behoorden tot de meest kapitaalkrachtige Kalkense landbouwersfamilies. Leden van die families bewoonden onder andere de Kapellestraat, het Holeinde, de Brugstraat en de Heistraat.

17 maart 1916

Om 11 uren trekt een vliegmachien over, komende van Lokeren naar Brussel. Het was zeer laag.

Gisteren hebben we naar Zele geweest, M[aurits] Cremers¹¹³, A[lfred] Braeckman¹¹⁴ en ik. Er waren veel soldaten op zoek? Sommigen zeggen achter weggelopen soldaten, anderen achter een vliegmachien dat zou moeten gevallen zijn en nog anderen achter een bestuurder van Dendermonde die zou gaan vliegen zijn??

18 maart 1916

Buitengewoon geschut: Artois en de zee. Wij hebben een vliegmachien gezien.

19 maart 1916

Zelfde geschut den ganschen dag en nacht. Twee vliegers gezien.

20 en 21 maart 1916

Gewoon geschut. Men zegt nu dat er goe nieuws op handen is en binnenkort. Veel menschen worden ziek van het slechte meel. Het rantsoen vermindert voor serre 3 – 4, enz¹¹⁵.

27 maart 1916

Buitengewoon geschut rond Arras. Ik geloof dat er een buitengewone aanval moet zijn gelijk rond Verdun geweest is.

2 april 1916

Men vertelt dat Holland nu eindelijk in den oorlog gaat geraken. Waarschijnlijk zullen de Engelschen den vrijen doorgang gevraagd hebben. Maar eigenlijk weten we niets meer aangezien er geen vreemde bladen meer komen.

3 april 1916

Van dezen avond zijn er 5 zeppelin's gevlogen altijd in dezelfde richting van oost naar west. Sommigen beweren dat er maar eenen was die altijd rond dwaalde, wat slecht onaanneembaar is, volgens ik er twee gezien heb. Den 30 en 31 maart zijn er 3 zeppelin's gevlogen, vertrokken telkenmale 9½ à kwart voor 10 en teruggekeerd rond 2 uren in den morgen.

¹¹³ Brouwer Maurits Paul Cremers (°Kalken, 1878) was gehuwd met Heekhout Gabriëlle (°Schoonaarde, 1886) en woonde Vromondstraat 5.

¹¹⁴ Alfred Henri Maria Braeckman (°Kalken, 1890), zoon van koster Polydore Braeckman (Kalken, 1848) en Marie Mathilde Verstraeten, woonde Dorp 2.

¹¹⁵ Uitleg bij die omschrijving moeten we schuldig blijven.

Wetteren moet hier nu ook patatten hebben en ons comiteit der gemeente heeft er zelf nog niet genoeg.

De Duitschers moeten hier op de gemeente 5000 eiers hebben per week en 1000 in Uytbergen enz. Aangeraken??

In Gent is er geen vleesch nog boter, eiers of patatten te krijgen. Men geeft tot 25,00 frs voor de patatten. Er is groote armoede. Wat we hier binnenkort ook mogen verwachten. Men verzekert ons dat den oorlog niet lang meer zal duren maar 't is hoog tijd dat er een einde aan kome!

Er sterven oneindig veel menschen en er zijn er veel ziek wat meestal voortspruit uit den schrik voor den oorlog. Ze lijden meestal aan het hart: hartkloppingen of bevangenheid aan den adem of nog gejaagdheden aan het hart.

14 april 1916

Er wordt niet meer of toch weinig geschoten.

Papa Matthijs is dinsdag laatst gegraven [sic]¹¹⁶.

We vreezen hier ook voor gebrek aan eten. De patatten gelden in Gent en Brussel als 35,00 à 40.00 frs % kilos.

De arme menschen hebben hier geen vet meer en moeten droog brood eten.

20 april 1916

Men hoort niet meer schieten. Dezen nacht is er in gebroken in de Weefschool¹¹⁷. Eenige m[eter]s [geweven stof] ter onzen nadeele zijn verdwenen. Men mag zich aan grote dieften verwachten. De dieven hebben geen vrees meer. Wapens zijn er niet of mogen niet gebuikt worden en de dieven blijven toch loopen.

Vandaag heb ik de citatie ontvangen voor de eerste diefte in de fabriek. Het verhoor zal donderdag 27 dezer plaats hebben.

Niemand weet eenig nieuws over den oorlog. Den Duitsche gaat toch traagzaam vooruit aan Verdun en zal het waarschijnlijk nog innemen. Als hij er iets ziet mede te winnen, zal hij het nemen, al kostte het nog meer volk, al ware het maar om nog eene leening te kunnen aangaan.

21 april 1916

Er wordt geschoten en wij hebben dezen voormiddag twee vliegmachienen gezien. Het is den eersten schoone voormiddag sedert eenige dagen. De

¹¹⁶ Verzekeringsagent Joannes Matthijs (Laarne, 1838 - Kalken, 1916), gehuwd met Philomena De Greef (°Kalken, 1846), woonde aanvankelijk Vaartstraat 1, later 9.

¹¹⁷ De "Weefschool" is een gebouw in de Vromondstraat (pare huisnummerkant) waar sinds het midden van de jaren vijftig van de negentiende eeuw de Weef- en beroepsschool gevestigd was. Die instelling geldt als een van de voorlopers van de Tissage Mécanique de Calcken S.A.

petrolie is afgeslagen nu aan 2,90 frs de liter, koffieboonen 7,00 frs de kilo, rijst niet te bekomen, vleesch 3,50 à 3,80 frs de kilo, bruine zeep 5½ frs de kilo, suiker in klonten 3,00 frs de kilo, suikeripeeën 1,50 frs de kilo, boter (melkerij = 4,80 frs; boeren 6,00 frs) de kilo, patatten 14 tot 20 frs % kilos (Gent tot 35,00 frs, in Brussel tot 45 à 50 frs), bloem 150 frs % kilos, tarwe 100 frs, rogge 70 à 75 frs. De Duitsche plantpatatten worden hier 9,00 frs verkocht.

24 april 1916 (2de Paaschdag)

Om 8¾ [uur] Belgische tijd is er een zeppelin overgetrokken, zelfde richting naar Engeland zooals vroeger.

25 april 1916

Zijn er 5 zeppelins vertrokken.

26 april 1916

Zijn er 3 zeppelins vertrokken. Waarschijnlijk allen teruggekeerd. De merriën die niet ingeschreven waren in den stootboek¹¹⁸ moeten zich naar Dendermonde gaan laten zien of zij mogen gedekt worden.

We zijn van tegenwoordig volkomen zonder nieuws. We hooren weinig of niet schieten. Veel dagen dat er niets te hooren is. Van tegenwoordig komen er nogal veel vliegmachienen over Gent, bijna dagelijksch. We weten dus van den toestand niets. Het volk is mistroostig en voorzien nog eenen langen duur alhoewel het er in Duitschland vreeselijk moet zijn van den honger.

27 april 1916

De herbergen worden verboden drank te geven aan de Duitsche soldaten. Op de trams hangt er uitgeplakt: dat de soldaten zich moeten mijden van gesprekken aan te knoopen met de burgers, dit om alle verraad te vermijden?

Het schijnt dat het van tegenwoordig zeer moeilijk is om een paspoort te bekomen. De aanpalende gemeenten moeten te voet gedaan worden, zelfs Gent.

28 april 1916

Gisteren is er geschoten.

1 mei 1916

De Duitsche soldaten worden verboden in de herbergen te komen met de burgers¹¹⁹. Op iedere gemeente dicht tegen het dorp moet er eene herberg

¹¹⁸ Moet zijn: "Studboek" of paardenstamboek.

zijn slechts voor de Duitschers. In iedere herberg hangt er een plakje zoowel op den buiten als in de stad: für deutsche heeresangehörige verboten.

2 mei 1916

Er is vandaag geschoten naar het westen of noord-westelijk.

11 mei 1916

Vandaag is er geschoten naar het westen.

Wij hebben ook horen schieten naar het NW en het ZW. Dit hebben we nog niet gehoord. De schouw van de mouterij Cremers is doen vallen¹²⁰. Er waren vele toeschouwers.

12 mei 1916

We horen schieten in zuidelijke richting. Er zijn vliegmachienen geweest.

We vernemen dat de zoon van Fr. Visschers¹²¹ van Beirvelde sedert januari l[aatst] l[leden] krijgsgevangen in Duitschland, bij het sterfbed van zijn vader is mogen komen voor 5 dagen vergezeld van een Duitsch soldaat.

Men zegt dat er veel krijgsgevangenen in Duitschland ontvluchten in burgerkleedij hun door de Duitschers verschaft of van 't huis ontvangen. Ze trekken naar Zwitserland.

Er zouden moeten 30.000 soldaten geweigerd hebben te vechten. Dit verwondert mij niet. Het moet wel zijn zoals altijd mijn gedacht geweest is dat de Engelschen niet handelen zoals het behoort en dat ze ons hier aan den vijand overlaten zonder meedogen.

Nu moeten ze al de boter 2545 kilos hebben per week. Dus geen vet of geen melk meer. Arme dutsen die met kleine kinders zitten, en het drinken zoo duur zijn. Een stukje sunlichtzeep kost 1,20 frs. Aardappels, konden ze in Gent gebracht worden, tot 40, 50, 80 frs zelfs. De hongersnood staat voor de deur en niemand die zich der aliés om ons bekommert. Dat zal eindigen met eene revolutie van wege het volk, wat slechte, zeer slechte gevolgen zal

¹¹⁹ Misschien werden met het oog op die richtlijn de Kalkense café's geïnventariseerd: de herbergen werden hernomen op twee lijsten respectievelijk gedateerd 26 september 1916 en 3 oktober 1916.

¹²⁰ Dit gegeven opent vragen over het uitzicht van het dak van de mouterij van de brouwerij Cremers. Gaat het om een schouw die, na decennia van activiteit, overbodig nodig was omdat ook de stoomketel geen dienst meer deed in een gebouw dat sinds het einde van de negentiende eeuw was omgebouwd van brouwerij tot mouterij?

¹²¹ Vermoedelijk gaat het om Franciscus De Visscher, 72 jaar oud, die op 8 mei 1916 te Beervelde, bestuurlijk Destelbergen, gestorven is. Hij was weduwnaar van Ursula Scheire en Nathalia Van Theemsche, en echtgenoot van Elodia Penninck. Hij is de zoon van Julianus en Angelina Stevens.

Met dank aan Luc De Ruyver voor de gegevens, parochieregisters begrafenissen Beervelde.

hebben. Het volk is den oorlog zoo moede dat het tot het uiterste is en geen verandering te zien noch in het verschiet noch werkelijk. Ik heb me vandaag gewogen en weeg nu nog 77½ kilo (vroeger 95) dus 17½ kilo verlicht. Al de menschen vermageren geweldig, dit is de onrust en de slechten kost.

16 mei 1916

Naar Gent geweest met Maurice [Cremers] en Alfr[ed] Braeckman. Er wordt geschoten. Vliegmachienen.

Het gedacht van de menschen is dat het van de zomer nog niet gaat gedaan zijn. Absoluut geen verandering. Anderen zeggen dat de Duitsche burgers het niet meer kunnen uithouden van den honger. De socialist Liebknecht zit in het gevang. Men spreekt van revolutie in Duitschland.

De soldaten mogen op de trams tegen de burgers niet meer klappen. Er hangt geafficheerd: "Vorsicht in gesprächen fur spionen".

19 mei 1916

De gemeente Calcken moest alle weken 1900 kilos boter leveren aan den Duitsch. Er waren er de eerste week slechts 45 kilos. 1° De burgemeester wordt aangehouden en in het gevang te Dendermonde geplaatst.

2° de gemeente heeft 1000 M[ark] boete.

3° alle in en uitvoer van boter is verboden.

Dus geene melkboeren meer naar Wetteren noch naar Gent. Al de boeren moeten in de melkerij. De melkerij moet aanzienlijk vergroot worden¹²².

22 mei 1916

Nu sedert eenige dagen schrijft men in de gazetten niets meer dan van vrede en vredesonderhandelingen. Het zal er maar moeilijk van komen in deze omstandigheden denk ik. Zoolang den vijand hier België en Frankrijk en Rusland bezet, heeft hij nog voorwaarden te stellen en mij dunkt dat er geene voorwaarden van zijnen kant zullen aanvaard worden.

Men zegt dat er veel gebrek is in Duitschland, dat er reeds verscheidene opstanden plaats grepen. Dat er al in geschoten is in de vrouwen die manifesteerden voor den vrede en dat de Landsturm geweigerd had van er in te schieten in Berlijn.

¹²² Vermoedelijk gaat het om de landbouwmelkerij Sint-Dionisius, een coöperatieve melkerij die sinds midden 1900 werkzaam was op de wijk Hussevelde. Zie VAN DE SOMPEL A., Bijdrage tot de geschiedenis van de Landelijke Gilden van Laarne en Kalken. Resultaat van een beginstudie ter gelegenheid van honderd jaar aansluiting van de Landelijke Gilde Laarne bij de Dienst voor Toezicht van de Belgische Boerenbond (1911), in *Castellum*, jg. XXIX, nrs. 1 & 2, maart-juni 2012, p. 5-147, pp. 29-31.

24 mei 1916

Sedert eenige dagen hooren we fel schieten naar het Z.-Z.O., dat moet dus tusschen Verdun en Reims zijn? Het volk is van gedacht dat den oorlog naar het einde gaat. De ellende schijnt groot te zijn in Duitschland. Onze burgemeester is nog niet thuis.

26 mei 1916

Onze burgemeester is thuis gekomen.

29 mei 1916

Gansche dagen geschut naar het zuiden met noordenwind. Er moet dus vreeselijk gevochten worden. Wij vernemen tot ons groot spijt dat de Italianen eene groote klopping hebben gehad in Tirol van de Oostenrijkers.

30 mei 1916

Alle dagen zelfde geschut in het zuiden, niets meer te hooren naar het westen.

We zien van tegenwoordig op tijd een vlieger. Men zegt dat er misschien wel 500 vliegers in Gent zijn op St.-Denijsplein¹²³.

Wij voorzien dat de oorlog van dit jaar nog niet zal eindigen, niettegenstaande de ellende vreeselijk is in Duitschland, hetgeen ons naar alle waarschijnlijkheid ook te wachten staat. Duitschland vraagt alle dagen in de gazet de vrede, maar volgens mijn gedacht is het nu nog geen moment op daarvan te spreken. Duitschland is nog altijd den overwinner in België, Frankrijk en Rusland, Servië enz. Rusland doet goeden vooruitgang in [onleesbare plaatsnaam]. Kon Rusland de Duitschers achteruit slaan, en konden ze ook uit Frankrijk en België verdreven worden, dan zoude men aan den vrede kunnen beginnen. We mogen ons dus nog aan een vreeselijken winter voorbereiden.

2 juni 1916

Hevig geschut naar den IJzer of de zee ganschen dag en den volgenden nacht.

Sommigen zeggen dat het binnen 3 maand vrede zal zijn, wat mij zeer onwaarschijnlijk voorkomt. Al het land, zelfs de hoven worden opgenomen: zooveel rogge, tarwe, aardappels, haver, klaver, beeten enz. Totaal zoveel hektaren. Tabak wordt ook opgenomen.

¹²³ Dat aantal is misschien wel fel overdreven, zie DEBAILLIE F., o.c., p. 89: Woensdag 24 mei 1916. (...) De vliegers van St.-Denijs waren rond de 50 en zijn naar Berchem vertrokken (bij Antwerpen of bij Brussel?).

7 juni 1916

Vier of vijf soldaten te paard zijn naar Calcken gekomen voor de levering van boter. Het schijnt dat ze bij Calle geweest zijn alsook bij andere nalatige boeren in het leveren. We vernemen dat er een groote zeeslag plaats gehad heeft op 31 mei en 1 juni.

8 juni 1916

Buitengewoon zwaar geschut aan de IJzer tot in den nacht. Men zegt dat de Oostenrijkers slagen krijgen van de Russen. Wel become het hun!

9 en 10 juni 1916

Geschut naar den IJzer en la Bassée¹²⁴. Er valt een Duitsch vliegmachien in Broeckmeersch met twee personen. De hélice is geschonden. Het schijnt dat de moteur beschadigt is door geschut. De ingezetene meenden in Meenen of Kortrijk te zijn. Des anderdaags 1ste sinxendag zijn er twee autowagens gekomen met veel personen allen mecaniciens en hebben het vliegtuig herstelt en is dan weggevlogen naar Gent toe. Des nachts hielden er veel soldaten de wacht in de meersch en op de straat. Het regent van tegenwoordig alle dagen. Den oogst die slecht staat, verslecht nog van dag tot dag en de patatten worden allen ziek. Er mogen geen patatten ingevoerd worden van Moerzeke. Alles in aangeslagen, zelfs hooi en oogst en tabak die allen nog te velde staan te groeien. Het vooruitzicht ziet er lief uit, dezen winter zullen er velen verhongeren want den oorlog zal nog niet gedaan zijn. Wij lezen nog eens dat de Duitschen het fort van aan Verdun gepakt hebben, maar de Rus gaat goed vooruit, in Oostenrijk ook. Den Italiaan werkt nu beter, anders geen de minste verandering.

20 juni 1916

Zwaar buitengewoon geschut naar het zuiden (Verdun). Er komen zich 6 Uhlanan of Husaars in Calcken vestigen, waarschijnlijk om het smokkelen van vleesch te vermijden ofwel voor het leveren van boter of misschien ook wel om het hout te doen kappen. De boeren willen geen boter genoeg leveren en ze willen ook hun hout niet kappen in het veld. Nu zou het moeten afgekapt worden door de werkloozen maar deze willen ook niet. Dit wordt aanzien even zoo slecht tegen het Vaderland als zakskens maken. Het schijnt dat er oneindig veel vleesch naar Gent gesmokkeld wordt. Vroeger was het per steekkar, maar nu allen te voet.

¹²⁴ Wikipedia. Het Noord-Franse stadje Bassée behoort tot het arrondissement Lille.

De Russen gaan dapper vooruit. Ze hebben Cernowits, Lemberg, Vladimir-Voluwsky, Rolki bezijden Luzk¹²⁵.

Von Moltke¹²⁶ is dood (zelfmoord, zegt men), de keizerin zou moeten zot geworden zijn? Onlusten hebben er plaats gehad in Holland voor het eten: de patatten gelden 30 à 36 frs. In Gent hebben er ook wat moeilijkheden plaats gehad onder de vrouwen voor het eten.

In Calcken zijn ook al veel boeren die geen patatten meer hebben. Den oogst staat hier maar slecht en de patatten ook. Het heeft wel 3 weken geregend. Er mogen nog geen patatten van Moerzeke in gebracht worden.

28 juni 1916

Men schrijft in de gazetten dat de Engelschen op 10 plaatsen door de vijandelijke lijnen gedrongen zijn.

29 juni 1916

De colonne bestaande uit omtrent 50 wagens is hier komen vernachten. Ze kwamen van Lovendegem en trekken naar Grembergen, zeggen ze. Er wordt verteld dat er op de baan van Seveneecken ook zoveel soldaten afreizen alsook op de baan van Oordegem en langs den ijzeren weg. Als dat al waar is, zal het achteruit trekken zijn.

30 juni 1916

Gisterenavond hebben we het zoo fel hooren schieten dat bij ieder schot de lampetkan daverde op de slaapkamer. Zou dat geschut van dichterbij komen? Zouden we eindelijk van die soort van volk verlost geraken?? Om 6 uren N.T. (N.T. = nieuwen tijd of zomerruur) zijn ze vertrokken¹²⁷.

Müscot, onderoff[icier] bij mijn vader, kwam maar van over 2 à 3 dagen uit den slag van Fransch Vlaanderen. Hij had ook in West-Vlaanderen gevochten en ook tegen Parijs.

¹²⁵ Wikipedia. Cernowitz is een stad in westelijk Oekraïne. Lemberg is de Duitse benaming voor de stad Lviv/Lvov in Oekraïne. Rolki maakte vóór 1945 deel uit van Oost-Pruisen. Luzk is een stad in het noordwesten van Oekraïne. Vladimir-Voluwsky, op voorwaarde dat dit een juiste lezing is van het handschrift, kon niet verder geïdentificeerd worden.

¹²⁶ Wikipedia. Helmuth Johannes Ludwig von Moltke, *de Jonge* genoemd, (Gersdorff, 1848 - Berlijn, 18 juni 1916) was een Duitse kolonel-generaal en een neef van Helmuth Karl Bernhard von Moltke (*de Oude*), naar wie hij vernoemd werd.

¹²⁷ De Duitsers voerden het zomerruur in op 1 mei 1916. Reeds eerder in de bezettingsperiode voerde de Duitse bezetter een (tijdelijke) uurverandering door, waardoor het Duitse uur een uur voorliep op het Belgische uur: BT = Belgische Tijd, DT = NT = Duitse Tijd.

1 juli 1916

Sedert eenige dagen buitengewoon geschut. Vandaag geschut zonder ophouden naar den IJzerkant, ook naar den zeekant. Zwaarder geschut dan naar gewoonte. Van tegenwoordig hooren we geen geschut naar Verdun toe. De wind steekt toch af ook. Het regent bijna dagelijksch sedert eenige weken zoodanig dat we den afkoeler niet kunnen teeren (goudronneren) dan met moeite van tijd tot tijd een halven dag. De patatten verslechteren dan verbeteren. Den oogst staat ook zeer gemeen.

2 juli 1916

Buitengewoon geschut naar den IJzerkant gansche dagen. Als het schoon weder is, hooren we vliegmachienen boven Gent. Van tijd tot tijd komt er een hierover. Over 2 dagen is er een beschoten geweest boven Gent of Oostacker.

8 juli 1916

Buitengewoon geschut naar den IJzer.

9 juli 1916

Buitengewoon geschut naar den IJzer. Zoo heb ik nog niet hooren schieten, de grond davert.

Men zegt dat bijna al de Duitschers naar den slag moeten. Van Wetteren, Laerne, Lokeren, Calcken, allen moeten weg en zullen door een kleiner getal vervangen worden. Van Gent-Bassevelde moeten er morgen 4 speciale trams naar Brugge met troepen die zich allen moeten gaan laten dooden? Mens! De Russen gaan buitengewoon goed vooruit in Oostenrijk. De Verbondene vechten ook met goed gevolg tegen de Duitschers alsook den Italiaan. Mij dunkt dat het spel goed vordert van tegenwoordig en dat we, zoo het mag voortgaan, nog verandering gaan hebben vóór den winter.

20 juli 1916

We hooren maar weinig meer schieten.

21 juli 1916

Naar de Donck geweest met eenige mannen. In het naar huis keeren zijn er twee gepakt door de Duitsche patrouille om te laat op straat te loopen (of liever te vroeg, het was 3½ uren en om 4 uur NT, t.t.z. 5 uren DT mag men op straat komen). Casimir Vermeiren en Benoit Middernacht¹²⁸ elk 8 mark boet.

¹²⁸ Timmerman-herbergier Benoit Middernacht (°Kalken, 1855) woonde Kruisen 45.

24 juli 1916

Geen geschut te hooren. Alhoewel het schijnt dat de Fr[anschen en de] Eng[elschen] met goede gevolgen vechten alhoewel ze geen grooten vooruitgang maken. De Russen gaan bijzonder goed. Als de Fr[anschen en de] Eng[elschen] zoo blijven werken, is er nog hoop ze kwijt te geraken dezen zomer, maar ... als het van de Eng[elschen] moet komen, is het gevaarlijk!

29 juli 1916

Geen geschut meer te hooren. Geen vliegers. De boter geldt al 7,00 frs de kilogram. De nieuwe aardappels nu nog 30,00 frs % kilos. Gansch den oogst is aangeslagen en mag niet gekocht noch verkocht worden tot zelfs de gerste van de brouwers.

Men zegt dat er toch verandering te zien is in Gent en dat ze op hun gemak niet zijn. Van de zes soldaten in Calcken zijn er 3 naar den slag (zich moeten laten dood doen?!).

31 juli 1916

Men zegt dat er den 28, 29 en 30 juli een zeppelin gezien is. Er zouden den 28[sten] bommen geworpen zijn op Antwerpen door vliegmachienen. Wij hebben dat gehoord, maar dachten dat het donderen was, aangezien er juist eene vlaag hing en het werkelijk gedonderd heeft ook.

Illustratie 7. Melkbedeling door het PBC Kalken, in de Vaartstraat.
Verzameling Rebecca De Meyer, gepubliceerd in DUQUET F., *Zo was Kalken*, Schellebelle, 1984, p. 99.

2 augustus 1916

Ik heb voor de tweede maal in het nationale comiteit de bons voor het meel gegeven en het geld ontvangen (1970,00 frs) van meel alleen aan 0,50 of 0,75 frs per rantsoen.

Men vertelt dat er vandaag 14 of 17 vliegmachienen boven Gent geweest zijn en bommen geworpen hebben op het arsenaal. Er schijnt groote verandering te zijn. De zes soldaten die hier vroeger waren, zijn ook naar den slag vertrokken, of een dag of twee. Nu vandaag zijn er twee andere gekomen. In Gent zijn veel nieuwe autos toegekomen. In Lokeren waren er gisteren rond de 1200 der cavalerie en er moesten er heden 2000 logeren? Gent wordt afgezet met pindraad en al de bruggen worden gedraaid. In Wetteren gaat den pasbureau terug naar Dendermonde? (als 't maar waar is allemaal?!).

4 augustus 1916

Niets meer te hooren. Controol in Wetteren? Geen geschut of niets meer.

17 augustus 1916

Ik ben aangesteld door de gemeente om de gerst op te schrijven en boek te houden voor de gerstzentrale. De eerste aflevering is geschied. Er moesten over de 300 boeren gerst brengen en er zijn er maar een twintigtal gekomen, omtrent 2000 kilos (prijs 45 [frs] % [kilos]).

Wij hooren weinig schieten en nooit zoo geweldig niet meer dan vroeger. De Russen gaan nogal goed vooruit en de Italianen hebben ook een schoonen zegenpraal behaald. Engelschen, waar zit ge? Wat hebt Gij zoo allemaal al gedaan?? Ge slaapt zeker!

De patatten zijn mishukt, er hangen er zoo weinig aan en er worden er schrikkelijk veel gesmokkeld naar Gent. Men verkoopt ze hier aan 30 frs % kilos, in Gent al 45 à 50 frs.

Nu is er een politie voor het smokkelen ingericht: Alf[red] Feys, Ivo Vereecken, Gust Tondeleir, Remi Buyle en Mathieu met den champêtre¹²⁹, geloof ik.

¹²⁹ Identificatie van die personen: Gareelmaker Alfred Feys (°Kalken, 1879) woonde Dorp 12. Werkman Ivo Vereecken (°Kalken, 1871) woonde Uitbergsestraat 4. Wever Gustaaf Tondeleir (°Kalken, 1882) woonde Koffiestraat 11. We vermoeden dat Remi Buyle een landbouwer is die Peperstraat 11 woonde (°Kalken, 1878). Over "Mathieu" hebben we geen verdere informatie. Met "den champêtre" werd waarschijnlijk Oscar Francies Onselaere (°Kalken, 1878), gehuwd met Marie Louise Van De Sompel, bedoeld die sinds 1911 in dienst was. Wie men bedoelt met "Mathieu" kon niet achterhaald worden.

23 augustus 1916

Dezen avond is er een zeppelin nieuw stelsel tweemaal naar Gent en terug gevlogen van Brussel komende. Geen geschut meer te hooren. Er worden bijna geen paspoorten meer gegeven. Ik had er om eenen geweest om ons Martha te gaan bezoeken in de Refuge te Gent, maar wierd ook geweigerd. Er is spraak dat er geen velos meer zullen mogen rijden, zelfs op de gemeente niet meer, noch zelfs de politie.

De boter geldt 7,00 frs. De oorzaak der duurte is het smokkelen van vleesch, boter, eiers en aardappels. Nu is er wacht voor het smokkelen dag en nacht.

25 augustus 1916

Gisteren was er weer een zeppelin en zoo laag dat ze in Beirvelde alles konden onderscheiden. Hij was nauwelijks boven de boomen.

Dezen morgend waren er vliegmachienen boven Gent. Er is zoo geweldig geschoten in Gent dat alleman op straat kwam om te zien wat er gaande was. De scheuten waren zoo rap dat men ze niet zou kunnen tellen hebben, misschien wel 60 à 70 op ¼ minuut.

1 september 1916

Gisterenavond zijn er 2 zepelins overgevlogen, waarschijnlijk naar Engeland.

4, 5 en 6 september 1916

Inlevering der rogge. 1° levering ingekomen 109.380 kilos, er moest er 180.00 kilos inkomen.

9 september 1916

Heden morgend zijn er rond de 40 ammunitiewagens voorbij gereden (zwaar geladen). Men zegt dat Holland ook zal gaan vechten en waarschijnlijk Spanje en Zweden ook. Het schijnt dat de Franschen goed vechten van tegenwoordig. Roemanië vecht ook goed. Er wordt verteld dat Bulgarië de Russische troepen laat doortrekken, wat maar slecht aanneembaar is.

Gisteren zijn er nog 75 beesten geleverd aan den Duitsch in Wetteren. Zij moeten er nog hebben tegen laters geteekend.

Heden avond zijn er troepen toegekomen met 4 kanonnen, XI mitrailleuse, ongeveer 150 man. Ze hebben een telephoon geplaatst naar Lokeren en denken dus niet van gauw te vertrekken. Het zijn allen mannen in het nieuw gansche nieuw en hebben nog in België nog niet geweest.

12 september 1916

Een dorsmachien is toegekomen, een lokomobiel (32 HP¹³⁰). Een dorsmachien slechts 150 c[enti]m[eter]s breed (dus te smal) en een bindmachien welke zij niet kunnen doen werken. In 5/6 minuten dorschen zij eene kar graan. Het geeft 1°, 2°, 3° en 4° kwaliteit graan met krikte¹³¹. Verders zijn er wel 4 à 5 verschillende zeeften die allen afzonderlijk uitschudden. Wij werken er met 30 man aan en een machinist, een smeerder, een aantekenaar, een strooiverdeler en een Feldweibel naziener. Wij hebben eens in 4 uren over de 8.000 kilos rogge (granen) afgedorschen.

15 september 1916

Wij hebben 12.785 kilos graan gedorschen op 10 uren. De soldaten zijn hier al goed thuis.

22 september 1916

Er vliegt hedenavond een zeppelin.

23 september 1916

Wij vernemen dat er opnieuw bommen geworpen zijn in Gent/Sint-Denijs met goed gevolg. Over eenige dagen hadden ze ook bommen geworpen en het schijnt dat er veel grijze¹³² dood zijn alsook 2 burgers.

23 september 1916

Heden avond 3 zeppelins.

24 september 1916

Wij hebben een dokter Rood Kruis in ons huis sedert den 11 september. Een brave jongen die ons alles vertelt, ook weten we groote dingen van Calcken, over dames die met Pruisen leven?!¹³³

25 september 1916

Ze zijn vertrokken, onze gasten die hier 15 à 16 dagen tegen onze goesting op onzen rug zaten. Ik heb een uurwerk gekocht om op den arm te dragen met radium, zoodat men bij donker ziet hoe laat het is.

¹³⁰ HP = Horse Power = Paardekracht (PK).

¹³¹ Krikte = ?

¹³² Grijze = Duitse soldaten.

¹³³ Eugeen Bogaert getuigde meermaals aan André Van De Sompel dat zijn vader hem verplichtte een “ganse hoop” glazen clichés met beeltenissen uit het leven van de Kalkense burgerij met betrekking tot de Duitse bezetter, uit de erfenis van amateurfotograaf Uyttersprot te vernietigen, onder het voorwendsel: “Dat zal u later veel miserie besparen”.

26 september 1916

Er zijn bommen geworpen in de richting van Brussel.

28 september 1916

Mr. de pastoor, Mr. Ach[illes] Luyckx en Mr. Cas[imir] Vermeiren komen uit het gevang¹³⁴, sedert zaterdag gevangen genomen omdat het comiteit de lijst der werklozen niet afgegeven had.

Th[eophiel] De Nooze¹³⁵ en Aline Van Acker¹³⁶ zitten ook in Gent gevangen om zonder paspoort naar Gent te gaan (te voet).

We vernemen dat de bommen van den 26sten in Aalst en Audegem afgeworpen zijn.

De gazet schrijft veel nieuws. De Duitschers bekennen hunne groote verliezen. Er zouden moeten briefkens uit vliegmachienen geworpen zijn meldende dat er tusschen 12 en 4 uren den 30sten roode streepen of groene zullen te zien zijn en dat er vliegescaders bommen zullen werpen op al de groote verkeren van treins en booten. Het volk is verzocht zich van die gevaarlijke plaatsen te verwijderen rond die dag en uren.

De verlossing is nabij, zoo hoop ik toch tenminste?!!

2 oktober 1916

De toestand is verslecht. Roemenië krijgt veel slagen. Het front aan de Somme dat merkelyk door de onzen ingedrukt was, ligt stil? Men hoort niet veel meer schieten. In een woord: er is geen hoop meer om voor den winter verlost te zijn.

6 oktober 1916

Wij hebben al veel hooren spreken van werklozen die gedwongen worden voor de Duitschers te werken. Men heeft nog de juiste waarheid daarvan niet. In Lokeren, Melle, Heusden, Gendbrugge zouden er reeds werklozen genomen zijn.

12 oktober 1916

Men vertelt dat er in Gent oneindig veel werklozen opgeëischt zijn.

¹³⁴ Pastoor Ivo Botteldooren (1854-1944 – woonde Dorp 4), bloemist-winkelier Achilles Luyckx (1881-1960 – woonde in de Molenstraat) en Casimir Vermeiren (°Kalken, 1874 – verbleef tijdelijk bij zijn schoonouders in de Koffiestraat) werden van 23 tot 28 september 1916 in Dendermonde opgesloten. Zie VAN DE SOMPEL A., *o.c.*, september 2013, p. 13.

¹³⁵ Smid Theophiel De Nooze (°Kalken, 1880) woonde Molenstraat 13.

¹³⁶ Aline Van Acker is de ongehuwde dochter van schrijnwerker Petrus Camiel en Cordula Van De Weghe, Dorp 3. Aline is een van de “Inzamelaarsters voor onze Calckensche Krijgsgevangenen”, zie DUQUET F., *o.c.*, p. 103 en VAN DE SOMPEL A., *o.c.*, september 2013, p. 33.

13 oktober 1916

De werkloozen zijn gedeeltelijk losgelaten, het zijn de afgekeurde voor den dienst.

14 oktober 1916

Het bevel komt in Calcken dat er 74 werkloozen maandag 16 om 9 uren BT in Dendermonde moeten zijn, voorzien van een paar goede schoenen, muts of hoed, een pardessus of impermeable, lakens, kousen, eene sargie, onderbroek enz op de kosten der gemeente.

15 oktober 1916

In de gazet schrijven ze dat de werkloozen niet naar het front moeten noch naar Duitschland, dat ze 30 pfenningen zullen winnen, als ze straf werken 50 pfenningen en als ze zich aangeven als vrije werker en teekenden groot loon. Ik denk dat ze eerst de weerbare werkloozen zullen nemen en dan al de andere weerbare mannen tot 35 jaar en misschien tot 40 of 45 jaar en allen naar Duitschland zullen zenden om uit de voeten te zijn ofwel om de soldaten in fabrieken werkende te gaan vervangen en zoo nog een leger te kunnen vormen. Ofwel als ze het te kwaad hebben in het aftrekken, zullen ze wel van armoede zoowel als dat ze het in het begin van den oorlog uit weelde en wreedheid gedaan hebben die weerbare mannen bij hun leger voegen om zoo gemakkelijker af te trekken en hun te vrijwaren der vijandelijke kogels. Men mag van dat volk van alles verwachten.

16 oktober 1916

Men vertelt dat er in Gent eene tweede lijst gereed ligt van de weerbare mannen, dat in Wetteren de garde civique opgeroepen is om zich aan te bieden.

Ik ga maar al mijne preparatieven maken om te vertrekken. 'k Geloof dat het niet meer te vroeg is. Een Duitsch soldaat in Wetteren, van de Somme komende, zegt dat zij het niet langer meer kunnen volhouden aan de Somme en dat de doorbraak nabij moet zijn. Mochten ze overvallen worden dat de tijd hun ontbreekt om ons mede te nemen.

Zijn we nu nog Belgen?? Of wat zijn we nu? Ons vaderland en gouvernement is gevlucht en laat ons aan ons lot over. Waar zijn nu die miljoenen Engelschen om ons te verlossen? Wat hebben ze al gedaan van den oorlog? Nog niets dan voor hun zelven gewerkt en voor ons nog niets. Het Engelsche front is maar zoo groot dan het Belgisch. Waarom geen vliegmacchien zenden en briefkens uitwerpen om ons te zeggen welke houding we moeten aannemen? Moeten we zoo maar ons huis, werk en familie verlaten en als slaven gaan dienen in een vijandig land waar geen eten is??

Bekommeren ze zich niet om ons dan? Wat er ook van ons mag geworden? En zal er niet eens een dag aanbreken van wraak opdat we ons kunnen wreken op den overweldiger, op de Engelschen die ons in de steek laten en dan rekenschap vragen aan ons gouvernement?

Men zou moeten veronderstellen dat in tijd van oorlog niets dan soldaten gerekend worden, maar na den oorlog moeten ze dan ook op de burgers overblijvenden niet rekenen om de kosten te helpen betalen.

Gisteren is er geweldig geschoten naar de streek van Arras en wat meer zuidwaarts.

Illustratie 8. Twee Duitse militairen, blijkbaar van de gezondheidsdienst. Op het bordje aan de voeten van de zittende militair staat: *San. Untffz. – I Abtl. F.A.R. 267 – keine Arbeit*. Gaat het hier om de twee Duitse militairen waarover Victor De Meyer het in het oorlogsdagboek heeft? Fotografie door Kalkense fotograaf, mogelijk Oscar Uyttersprot¹³⁷. Verzameling glasplaten Vereniging voor Lokale Geschiedenis van Kalken en Laarne.

17 oktober 1916

Heden nacht is er fel geschoten. We zien geen vliegmachienen sedert eenige dagen, aangezien het fel waait en veel regent.

¹³⁷ Oscar Uyttersprot (°Kalken, 1876) was bediende van de Burgerlijke Stand van de gemeente Kalken. Hij woonde Dorp 16.

Ik ga vandaag de kasboek der fabriek in orde brengen, mijn bilan uitrekenen en verder de rogge oogstboeken inschrijven, dan staat alles in regel. Zoo kan ik op mijn gemak alles in gereedheid brengen in de wrede wanhoop welhaast te moeten vertrekken. We zien geen vliegers noch zeppelins meer, weinig geschut.

1 november 1916

Allerheiligen. Dezelfde batterie komt naar Calcken. Het zijn meestal dezelfde mannen. Ze hebben rond Dixmuide, Clercken en Zarren geweest. Ze hebben niet veel gedaan en zeggen dat de Belgen niet schieten dan als wanneer zij hunne batterie in werking stellen. Ze lijden daar slechts van de vliegers. Een bom door een vlieger geworpen maakte een hol (loch) zoo groot als ons keuken en doodde 5 man en 72 paarden. Wij hebben dezelfde Sanität (Rood Kruis) en veel het bezoek van den smid (veterinair).

12 november 1916

Er had een feest plaats gehad te Cam(iel) Hanselaers¹³⁸. Deze had konijnen ten beste gegeven (slechts voor onderofficieren). Ze hadden den ganschen nacht gedronken zoodat den onzen des zondaags morgens om 6 uren binnen kwam en zat natuurlijk. In den voormiddag was er een ander onderofficier die sprong in volle vitesse op den tram in de Vromondstraat en af op den Gaver in volle gang aan Eug[een] Verstraeten¹³⁹. Den dommerik sprong eraf in tegenovergestelde richting en bleef roerloos liggen. Ze hebben hem dan bij mij gebracht, daarna verzonden met den tram naar Gent. De man die geen wonden had, bloedde uit mond en ooren en had eene inwendige schedelbreuk.

19 november 1916

De mannen vertrekken en schikken terug te keeren om kerstdag te komen vieren. Ze schikken naar Ieperen te moeten of ook misschien wel naar de Somme. Van dezen keer heb ik nog al veel gepraat met onzen dokter en zijn makker, den smid veterinaire. Het waren beiden goede harten maar den smid was een echte militair en dan nog een Pruisische. Ik [heb] veel in strijd gelegen met dien jongen over: schending van België, schieten van burgers, branden der huizen, winnen van den oorlog, afloopen en einde van den oorlog, enz., enz. Hij heeft toch altijd moeten eindigen met hem te overtuigen dat ze ongelijk hadden tegenover België op alle punten.

¹³⁸ Slachter-beenhouwer Camiel Hanselaer (°Kalken, 1867) en zijn vrouw Nathalie Neyt (°Laarne, 1862) baatten een beenhouwerij annex herberg in Kalkendorp uit. Tijdens de periode 1911-1920 bewoonden ze achtereenvolgens de woningen Dorp 33 en Dorp 79.

¹³⁹ Landbouwer Eugeen Verstraeten (°Kalken, 1864) woonde Gaver(straat) 3.

23 november 1916

Sedert drie nachten en twee dagen onophoudend geschut naar Arras of de Somme. Er moet een verwoed gevecht plaatshebben.

De oversten der Duitschers hadden toch veel geld, want de wachtmeester alleen kocht bij mij¹⁴⁰ om 336 frs stoffen die hij naar zijn vrouw in Posen stuurde.

Onnodig te zeggen dat er in mijn huis oneindig veel bezoek was van soldaten. De gekwetsten moesten zich bij mij laten verzorgen. Ze zijn eens allen bij mij ingeënt tegen cholera en typhus en dan zijn ze nog eens allen bij mij onderzocht geworden. Naar we vernemen van de Duitschers is er ginder niet veel meer te bekomen. Want een wachtmeester ging in verlof (zijn vrouw was bevallen van een dochter) en hij droeg 10 flesschen wijn mede. Dan moeten de rijken daar ook niet veel meer hebben.

4 december 1916

Over eenige weken zijn er rond de honderd werklozen vertrokken. Nu laatst zaterdag 2den dezer, zijn er 37 werklozen ingevraagd, meest allen getrouwden. In Gent zijn er al weerbaren ook weggestuurd, het schijnt dat ze er al moeten komen, dus onzen toer is nabij. Elk zorgt voor kleeren, ik ook heb al veel in gereedheid. Ik heb reeds eene nieuwe velouren broek, een reiszak in den maak en een chasseur vest. Zij zullen binnen enkele dagen in gereedheid zijn. De sekretaris zegt dat er hoop is voor mij van 't huis te kunnen blijven als onmisbaren gemeentebediende voor de opeischingen der granen. In alle geval heb ik daar niet veel trouw in en breng maar alles in gereedheid om niet verrast te zijn.

Wat er nu gebeurt, weet men niet. Er wordt geschoten van in het zuiden tot in het westen. Zoo geweldig dat de grond daverd en dit gedurende 2 dagen en 2 nachten met noordenwind. Het geschut heeft nog nooit zo hevig te hooren geweest voor ons.

16 december 1916

Mijn vader is nu al 14 dagen in stervensgevaar. Alle nachten moet ik een halve nacht waken in den voornacht. Het geschut [was] verschrikkelijk, dag en nacht. Nu dezen nacht van 8 tot 11 uren was het zoo geweldig dat deuren en vensters daverden. Het geschut moet van dichterbij komen want we hooren de ontploffing van iedeem slag.

De winkel van voeding is ingericht sedert eenige dagen. Ik ben aangesteld als schrijver-kashouder¹⁴¹.

¹⁴⁰ Victor schrijft dat de aankoop bij hem gebeurde omdat de aandeelhouders van de Tissage Mécanique de Calcken S.A. een deel van de geproduceerde stukken opkochten om die dan als kleinhandelaar verder te verkopen.

18 december 1916

Dezen middag is mijn vader overleden.

28 december 1916

Sedert eenige dagen is er niet te veel geschoten. We hooren zeggen, maar vinden niets in de gazet, dat de Duitsche 30 schepen verloren hebben en 5 zeppelins in een zeeslag tegen 5 schepen der onzen. Proficiat!!!

Voor de eerste maal boter verkocht in onze winkel aan 4,90 frs de kilo, 100 gram per hoofd. Bij de boeren verkoopen ze de boter 7, 8 à 9,00 frs de kilo in stulte. Want al de melk moet naar de melkerijen en de karns zijn allen toegezegeld.

De pétrool aan 6-7,00 frs, de carbure 3,50 frs niet te vinden, benzole 3,00 frs. Het meeste deel der bevolking heeft weinig of geen licht meer.

29 december 1916

Tweedden dag boter. De gansche bevolking 1084 huisgezinnen zijn besteld in 1½ dagen (4 + 7 = 11 uren).

We krijgen bevel dat de gemeente Calcken soldaten moet logeeren. Al de scholen moeten ledig zijn. De bevolking moet opblijven tot 8 uren 's avonds. Misschien komen ze nog des nachts.

30 december 1916

In den voormiddag nog niets gewaar geworden van soldaten (het is slecht regenachtig weer).

Het gemeentebestuur heeft moeten opgeven het maximum dat ze kunnen bergen van soldaten, paarden en officieren?? Wat mag dat beduiden. 't Schijnt dat er hier versterking gaat komen tegen Holland (wat vreezen ze nu, zou Holland misschien weeral beginnen vechten)?? Voor de 10de maal? Gisteren en eergisteren zijn er hier reeds eenige soldaten te paard (10 omtrent) voorbij gereden. Zijn dat misschien de voorposten?

1 januari 1917

Op nieuwjaarsdag zijn er hier zeer veel soldaten voorbijgereden naar Zele toe. Weinig nieuws van tegenwoordig. 't Is immers altijd het zelfde. Wat

¹⁴¹ VAN DE SOMPEL A., o.c., september 2013, p. 30. Mogelijk om het hoofd te bieden aan de geruchtenstroom die de werking van het private Steun- en Voedingscomiteit parten speelde, en om de bevoorrading in andere voedingsproducten te verzekeren, werden op aansporen van het overkoepelend kantonnaal of Gewestelijk Komiteit van Wetteren, op 13 december 1916 Victor De Meyer, olieslager Joseph Roels, rentenier Emiel De Lausnay, landbouwer Achiel van Rijsselberghe en Alphons Van Gyseghem als leden van het vijfkoppig gemeentelijk comiteit voor het spijzen der ingezetenen benoemd.

verandering of liever verslechting en al het nieuws is zoo onwaarschijnlijk dat men bijna mag zeggen al leugens.

Van die vredes notas van Wilson, president van Amerika, komt volgens mij niets van, noch van de bewerkingen van den Paus. Elk trekt zijn plan in oorlogstijd en speelt comedie op zijn manier en volgens zijn profijt. Dit is ook wel het geval voor Amerika, denk ik. Allen met vrede paaien en verders geld smeden met amunitie te fabrikeeren en levensmiddelen te verkoopen of beter gezegd af te geven aan vreeselijke hooge prijzen.

februari 1917

Begin februari is men het koper uit de fabriek komen uitbreken.

Sedert eenige dagen verkoopen we melk in den gemeentewinkel. ½ liter voor kinders onder de 6 jaren en ouderlingen boven de 60 jaren alsook ½ liter aan de overige personen mits een certificaat van den geneesheer. Voor meer dan ½ liter een bijzonder certificaat af te geven dat moet onderworpen worden in Dendermonde.

Wij hooren niet meer schieten, geen vliegmachienen te zien of te hooren.

Het ijs heeft verschillige weken sterk gelegen en of we gereden hebben. Ongelukkiglijk was ik alle dagen gebonden in dien gemeentewinkel en had ik weinig of geen tijd. Maar enfin, 't is Krieg en ik word er voor betaald.

13 februari 1917

Er zijn hier soldaten toegekomen (artillerie). Wurtembergers, vuile versleten afgematte jongens van het Servische front naar den IJzer gesukkeld en zoo hier afgezakt om uit te rusten en ze hebben het noodig.

Wij verkoopen ook aardappelen in onzen winkel aan 11,50 frs % kilos, mits goedkeuring van het gemeentebestuur, men moet ook in nood zijn. Suikerij hebben we ook al 3 x verkocht. De boeren vragen 25 à 30 frs en nog meer van de patatten. Aan de Duitsche moeten ze afleveren aan 8,00 frs.

26 februari 1917

Zijn de Wurtembergers vertrokken, waarschijnlijk naar Ieperen.

28 februari 1917

Komt de voorpost van andere. Eenige dagen nadien komen er drie batterieën. 1° en 2° liggen in Calcken, 3° in Overmeire met de staf.

18 maart 1917

Rond dezen tijd hooren we zeggen dat de Franschen en de Engelschen voort komen. Twee, drie dagen nadien lezen we in onze gazetten dat ze goed vooruit rukken. 1° dag 60 gemeenten genomen tusschen Arras en Noyon. 2° dag 40 gemeenten, 3° dag 40 gemeenten tussen Arras en Soissons. De

Duitschers die we logeeren, zeggen ons dat hunne stelling kapot geschoten was wanneer ze naar hier komen en die ze verlaten hadden toen ze naar hier kwamen. Dus het nieuws was omtrent 14 dagen ten achter.

27 maart 1917

De soldaten moeten waarschijnlijk vandaag vertrekken.

De boeren verkoopen de patatten tot 75 à 80 [frs % kilos], in Gent 1,00 frs de kilo. We zitten zonder kolen. Slechts die welke soldaten ingekwartierd hebben, bekomen kolen door de Duitschers of door de gemeente.

Over 2 dagen hebben ze op de Cruissen door een voerman van Zele kolen verkocht aan 14 frs de 100 kilos kolen of 7,00 frs de 50 kilos, en nagewogen hebben ze er maar 40 kilos. Dat maakt in ronde cijfers 17,00 frs de 100 kilos.

De winter heeft het gevrozen dat het van menschen weten nog zoo koud niet geweest heeft. Tot over 8 dagen was het ijs sterk op de grachten in twee dagen. Nu is het ook aan het sneeuwen en het is alle dagen zoo koud en buiten zulken snijdenden wind dat het kouder is dan in een gewone winter. 70% der bevolking heeft geen kolen. De arme zielen huizen tesamen en branden hout. Al de bomen, kanten, struiken, hekkens en al wat te vinden is, wordt gestolen tot branding.

Gisteren vertelde men dat Engeland de vrede aangeboden had? Zou dat waar zijn? Ik kan het slecht gelooven. In Rusland is er een groote oproer onder de bevolking en zelfs onder de soldaten. De tsaar is afgesteld.

We zien geen zeppelins meer en weinig of geen vliegers. Sometijds een Duitse van Gent die hier zoo eenige malen rond vliegt. We hooren niet veel schieten. Dan over 2-3 dagen hebben we fel geschut gehoord zuid-zuidwest en dichterbij, zou men gezegd hebben.

Eergisteren leesden wij dat ze al St-Quentin hadden en dat de Duitschers de stad in branden gesteken hadden vooraleer ze te verlaten. De weerbare zijn ook medegenomen.

Aangezien den grooten vooruitgang der onzen hebben ook de werkloozen moeten vluchten rond Laôn. Sommigen zijn overgelopen bij de Franschen, andere zijn naar huis gevlucht en houden zich verscholen.

3 april 1917

Den ganschen dag zijn er soldaten gepasseerd naar Overmeire toe. De twee vorige dagen zijn er dag en nacht over Eesvelde gereden langs de Colmanstraat en komende van Wetteren af. Er waren verscheide boeren bij

met hunne wagen en paarden die opgeëischt waren door de troepen. Ze kwamen uit het land van Aalst, uit de streek van Letterhoutem.

Des avonds komt hier eene batterie toe, omtrent 130 à 150 man met verscheidene kanonnen. We lezen grooten vooruitgang der onzen. Al de Duitsche soldaten spreken van niets meer dan van de vrede die ze zoo zeer verlangen. Winnen of niet, zeggen ze, als ze maar naar huis kunnen gaan.

Ik heb een wachtmeester (Otto Richter), Saxers, ingekwartierd (1° wachter). Alle dagen zien we vliegers. We hooren bijna alle dagen schieten naar Arras toe. De soldaten zeggen dat Arras een tweede Somme is, ook zijn ze zeer vervaard er naar toe te moeten.

10 april 1917

Onze ingekwartierde soldaten die dachten nog 3 à 4 weken in rust te mogen blijven in Calcken, krijgen in den voormiddag orders seffens te vertrekken en om 3 uren waren allen weg.

17 mei 1917

Tot nu toe hadden we immer artillerie gehad die ons zeer bang maakten van infanteristen, maar nu krijgen we twee compagniën infanterie. We hebben een Feldwebel met zijn ordonnance (oneindig beter dan artillerie), untoff[izier] vize-Feldwebel Woetzel, van Bremerrvoorde bei Bremen [en] musketier Christian Spilles [uit] Düsseldorf Rhein. Feldwebel bij infant[erie] is het zelfde als wachtmeister bij artillerie. Deze zijn hier 14 dagen omtrent gebleven en er waren reeds anderen hier aangekomen van daags te voren. Den eerste infanteristen kwamen 's avonds bij donkeren toe. Den eersten nacht sliepen er in onze keuken 8 à 10 op den blooten vloer.

Den 1 juni zijn er twee kompaniën inf[anterie] toegekomen.

Feldwebel der schreibstube Arthur Fischer, Zwickau (Sachsen). Dezen heeft alles en we deelen mede vleesch, koffie, rijst, suiker, enz., enz. (Desen hebben hier ontrent 15 dagen ingekwartierd geweest).

Die V[ize] Feldwebel Woetzel, van hier vertrokken naar de stormschool, dat was een echt student. Die klapte niet dan van drinken, spelen, enz. Hij ging buiten langs het venster en ging op straat langs over den muur, hij kon springen gelijk een kat. Hij droeg een bril. Zijn ordonnance Spilles was de braafste jongen van de wereld om in huis te hebben. Hij gaf mij een schoon duitsche pijp van 12 mark. Hij was fakteur in paarden bij zijn vader te Düsseldorf. Hij kon goed koken. Hij diende ons tafel op en af en toen ik in huis kwam, stond er immer een stoel voor mij gereed gehouden.

25 juni 1917

Den 25 juni worden al de weerbare tot 35 jaar naar Wetteren geroepen. Elk denkt dat we weg moeten. Ik word ook opgeroepen aangezien ik bij de lijst

staat van onder de 35 jaar. Ze vroegen niets dan vrijwilligers aan 7,00 frs per dag. Den tram wordt uitgebrouwen van Calcken naar Zele.

Den oorlog staat nog altijd gelijk, geen verandering. De soldaten vreezen voor Holland alsook voor Denemarken, maar er komt toch geen verbetering. Gansche dagen fel geschut maar den vooruitgang is bitter klein. Nu voeren de Duitsche oorlog met ons geld: ze moeten 60 millioen hebben, vroeger was het maar 50 millioen.

Ze geven in de Kommandantuur van Dendermonde op 14 dagen 60.000 mark boete. Ze nemen de boeren hun koeien aan het front en stellen ze hier aan zeer hooge prijzen te koop aan de gemeenten die ze moeten afnemen en om te kunnen verkoopen er aan verliezen en al dat geld gaat in den zak, niet van den armen bestolen boer, maar in dien van de gekende spitsboeven.

De kolen worden nu 17,00 frs % kilos verkocht en staan aan de mijn 22,50 frs per duizend kilos. Het zijn slechts schipkens van 60 à 100 ton die de kolen vervoeren. Nemen we een schip van 80 ton: $17,00 - 2,25 = 14,75 \times 80 = 11.800,00$ frs te verdeelen onder schipper, handelaar, voortverkoper, laders en lossers. Er is dus met een kapitaal van $22,5 \times 80 \text{ ton} = 1800$ frs eene brutto winst van 11.800 frs. Ik denk dat die schippers zelf handelaar spelen en een briefken aan den kommandant of iets dergelijks geven van 1000 of nog meer geven. Die spitsboeven leven op de ellende der arme bezette. Wrake er over!! en vloek erbij!!

29 juni 1917

Een roggenbrood kost 6,00 frs. Het brood van het comiteit is niet etelijk. Moesten de menschen brood genoeg hebben, ze atten zich allen dood. Velen worden ziek van die mengeling van gemalen eikels, boonen, maïs, strooi, hout, enz. De volkssoep is in gang voor iedereen. Maar wij, die er geene van hebben, zijn de slechtste. Er is in het comiteit geen smout, geen spek, nog céréaline, noch rijst, niets meer te bekomen. Alles voor de soep voor de arme drommels die niets te kort hebben, maar veel vloeken, verwenschen en verwijten en waar ze bang voor zijn.

13 augustus 1917

Minstens 25 à 30 vliegers in de lucht. Er wordt op 2 plaatsen in de lucht gevochten. In Gent en Melle en Wetteren wordt er naar geschoten door afweerkanonnen.

Een vliegmachien valt beneden in Uytbergen. Fransche nationaliteit en Engelschen en een Amerikaan¹⁴² zijn de ingezetene. In Uytbergen begraven. 2 dagen nadien ontgraven en naar Dendermonde overgebracht. Al de

¹⁴² De Verenigde Staten van Amerika hadden Duitsland de oorlog verklaard op 6 april 1917.

menschen willen er Duitschers van maken omdat dit hun wensch is, ongelukkiglijk zijn het van de onzen. Van tegenwoordig alle dagen vreeselijk geschut en trommelvuur. Op een nacht zijn er veel bommen geworpen op Gent. De Engelschen komen vooruit aan den IJzer. Vluchtelingen van Roeselare en omstreken komen in Wetteren gansch het Land van Aelst is reeds bezet door vluchtelingen¹⁴³.

Er is hoop dat we binnenkort bevrijd zijn. Er is ook spraak van de vrijmaking der Schelde voor België. Als het vrij vaarwater wordt voor België, verwacht ik troepen langs de Schelde.

De kusten vrij, ware reeds een groot verlies voor Duitschland.

22 augustus 1917

Van nacht zware slagen, gisterenavond geschut, vandaag gansch den dag zonder oponthoud geschut dat de grond davert en de ruiten klinken.

12 april 1918

Einde februari moesten al de soldaten in verlof in Duitschland terug in België aan het front zijn in hunne inkwartiering. Geene brieven mochten noch naar Duitschland noch naar hier komen. Zelfs hier den post was versperd en geene pasports werden gegeven buiten de kommandantuur (men mocht dus naar Gent noch naar Dendermonde noch naar Lokeren). Er moest dus iets bijzonders ophanden zijn. Het was den grooten offensief in het westen die moest uitbreken met 1 maart. Rusland had vrede gemaakt en al de soldaten die ginder al konden gemist worden, moesten naar hier aan het westfront komen vechten. Dien grooten offensief is slechts in gang gegaan half maart. De Duitschers hebben 95 divisies x 40.000 = 3.900.000 man in het vuur gebracht (mannen, t.t.z. dat zijn nu geen soldaten meer, aangezien alles gebruikt wordt van tegenwoordig, blinde, zieke, kreupele, bulten, alles is soldaat als er maar een kop op staat). Ze hebben een vreeselijken aanval gedaan die op zero is uitgelopen. Eenigen vooruitgang maar kolossale verliezen. Hij heeft dezen keer nog geen volk gespaard (enfin die dood zijn, moeten niet meer eten en zullen toch na den oorlog geen revolutie meer kunnen maken in het lief vaderland. Dus nog een voordeel voor den Lieben Kaiser). Dezen offensief was gericht op Amiens om zoo naar Abbeville te trekken en de legers te kunnen splitsen, het Fransche van het Engelsche te kunnen afscheiden. Den roep was ook in geval van doorbraak Parijs te nemen. Tot hiertoe hebben ze nog niets en 't is te hopen dat ze niets bekomen zullen dan veel slachtoffers.

¹⁴³ Zie DELBECKE J. (projectleider), *Vluchtroute. De evacuatie van Roeselare in 1917 en 1918, Roeselare, 1917.*

Gisteren den 11 april 1918 is er ook geweldig geschoten naar den IJzer toe. 't Schijnt dat er nu een offensief der Duitschers in gang is met mikpunt Armentière, St.-Omer, Calais. 't Is te wenschen dat het nog maar niet lukt. Want de S.H.¹⁴⁴ leven toch maar met verraad en lafheden en wie weet of er geen uitkoperij mogelijk is. Want mijn gedacht is: de Duitschers dezen offensief verliezen is vrede binnen maand en moesten ze Calais kunnen bemachtigen, 't kan nog 2 jaar oorlog zijn.

andere datum, niet vermeld, 1918

Dees jaar is er zoveel honger niet dan verleden jaar. Er zijn meer patatten en het brood is beter dan verleden jaar. Misschien ook wel hebben de menschen zich wat beter voorzien ook.

Eenige prijzen: de boter geldt hier in Calcken 30 à 35 frs de kilo, 1 ei kost 0,65 frs. Petrool 14,00 frs, maar moeilijk om krijgen, kolen 25,00 frs de 100 kilos, patatten hier 50 à 55 frs % in Brussel 270,00 frs de 100 kilos. Chicoré 7,00 frs de kilo in de PBC¹⁴⁵ 1,00 de kilo en boter in de PBC 6,50 frs, een klein roggenbrood 8,00 frs.

andere datum, niet vermeld, 1918

We hebben hier nog maar weinig zonder soldaten geweest sedert de laatste annotering van oogst 17. Wij hebben meest altijd den wachtmeester der kolonne ofwel een leutnant der artillerie met ordonnance. Den wachtmeester der kolonne Beiersche die we einde februari hadden, heeft ons gezworen dat het binnen 2 à 3 maanden vrede zoude zijn, dat ware dus voor april, mei. We zijn er dus niet verre meer van. 't Zal nu te zien zijn of hij profeet was ja of neen, maar indien dezen offensief geen uitslag geeft voor de Duitschers, is hij vast en zeker kapot. De soldaten hebben bijna geen eten meer en in hun land is het nog slechter gesteld. Den luitnant Stizybny der artillerie, bij mij einde februari en begin van maart had, zulken kost en zoo weinig dat ik er geen 14 dagen het leven zoude kunnen mede houden.

Den helft der weerbare mannen moeten al gaan werken naar het front naar Meirelbeke of naar Quatrecht.

Maurice Cremers en Valère Vermeirsch¹⁴⁶ zijn al 2 maal opgeroepen geweest maar er toch van tusschen geraakt. Miel Van de Velde¹⁴⁷, Joseph Bracke (Boele)¹⁴⁸, Miel Ridders¹⁴⁹, enz. hebben al opgeroepen geweest. 't

¹⁴⁴ S.H. = nog niet achterhaalde afkorting of zinspeling.

¹⁴⁵ PBC = Provinciale Bevoorrading Commissie.

¹⁴⁶ Bloemist Valère Van der Meirsch (°Kalken, 1880) woonde Molenstraat 3.

¹⁴⁷ Het gaat hier waarschijnlijk om drukker Eduard Emiel Jan Van De Velde (°Kalken, 1879), de toenmalige overbuur van Victor De Meyer, wonende Dorp 24.

¹⁴⁸ Landbouwer-slachter Joseph Bracke (°Kalken, 1896) woonde Dorp 63.

Ware te wenschen dat de bedienden der PBC er zich konden vanaf houden. Wij zijn immers toch staatsbedienden en werken voor het Belgisch Duitsch of Duitsch Belgisch gouvernement? Zoo zijn we toch bij Mr. Van Schoor¹⁵⁰ betiteld?

Bronnen

Niet-gepubliceerde bronnen.

Kalken/Laarne.

Archief Vereniging voor Lokale Geschiedenis van Kalken en Laarne.

- Register *Personnel* Tissage Mécanique de Calcken S.A.
- *Memento journalier ou Agenda de comptoir 1914*.
- Verzameling gedigitaliseerde glasplaten.

Verzameling André Van De Sompel: prentkaarten.

Verzameling familie De Meyer: familiefoto's.

Gemeente Laarne, Gemeentelijk Archief, Kalken vóór de fusie.

- Registers Tienjaarlijkse Bevolkingstellingen, periode 1891-1920.
- Kiezerslijsten periode 1900-1935.
- Militielijsten periode 1890-1914.

Rijksarchief Beveren.

- Dossiers Oorlogsmisdaden in WO I gepleegd door Duitsers (geraadpleegd door Rolande Van Heeden).

E-mailberichten van Luc De Ruyver en Patrick Goossens en Lieve Meiresonne.

Gepubliceerde bronnen.

- COUCHE H., De opgeëisten van Kalken en Laarne tijdens de Eerste Wereldoorlog, resultaten van een verkennend onderzoek, in *Castellum*, jg. XXVIII, nr. 4, december 2011, p. 5-55.
- DEBAILLIE F., *Bommen op Gent. Het oorlogsdagboek van een Gentenaar in een bewerking van Filip Debaillie*, Gent, 2016.
- DE LANDTSHEER C., Van een wijnkelder, voedselschaarste en Duitse soldaten, in *De Nieuwe Scheldegalm, vierde uitgave ter gelegenheid van de Nacht van de Geschiedenis*, 25 maart 2014, p. 2-3.
- DELBECKE J. (projectleider), *Vluchtroute. De evacuatie van Roeselare in 1917 en 1918*, Roeselare, 1917.
- DE VOS L., *De Eerste Wereldoorlog*, Leuven, 1996.
- D'HAENE J.F., *Gesmokkelde brieven werden oorlogskroniek. De oorlogsbelevissen van Arthur Ladon-Julia Leirens en Jean Baptiste Impens – Irène Ladon, Wetteren, 1914-1918*, Wetteren, 2017.
- DUQUET F., *Zo was Kalken*, Schellebelle, 1984.
- GEHEUGEN COLLECTIEF EN ERFGOEDCEL LAND VAN DENDERMONDE, *Tegen-strijd. De beleving van de Eerste Wereldoorlog in het Land van Dendermonde*, Leuven, 2014.

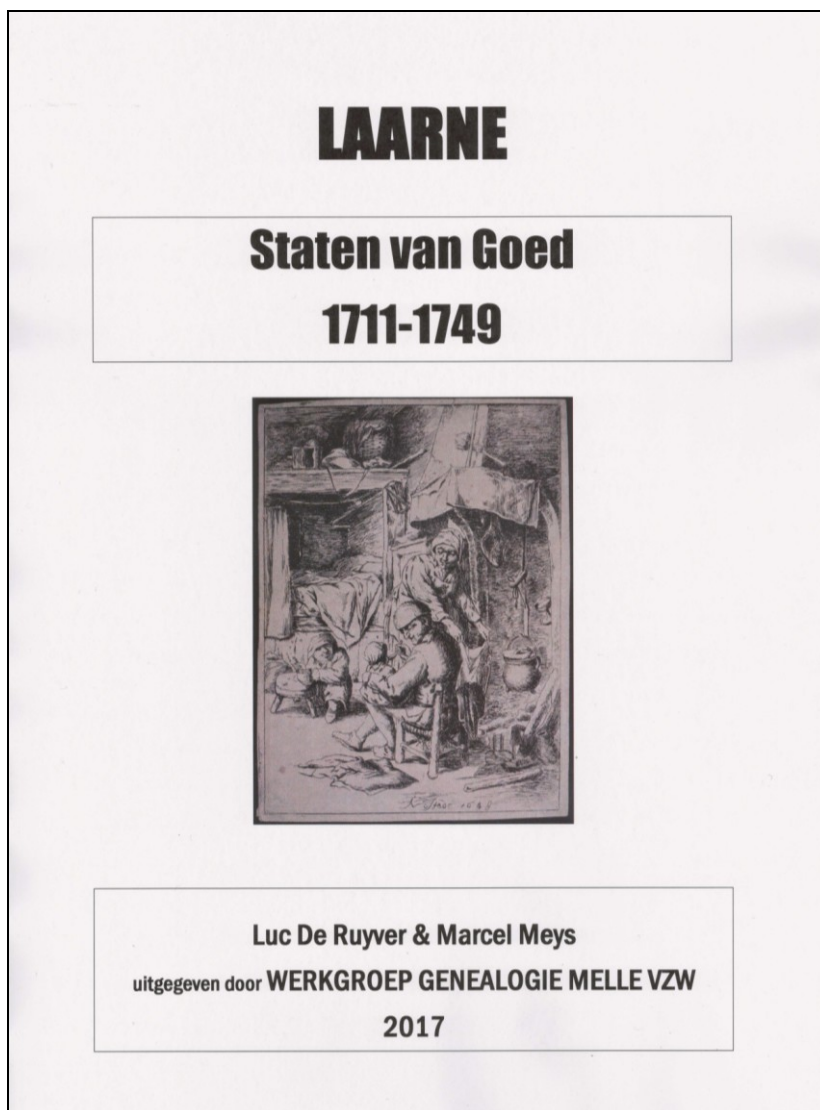
¹⁴⁹ Pasteibakker Emiel Valère De Ridder (°Kalken, 1886) woonde Dorp 20.

¹⁵⁰ Van Schoor: geen verdere informatie bekomen. Journalist, politiker, ambtenaar?

- GOOSSENS P., MEIRESONNE L., *Vlaanderen Niemandslaan 1914. Van gendarmen, vrijwilligers en burgerwachten tijdens de eerste oorlogsmaanden*, Leuven, 2009.
- MARCHANT H., *Historique des Troupes Territoriales en Belgique en 1914, Groupement Clooten (Gardes civiques, Gendarmerie, Corps de Volontaires)*, Elsene, s.d.
- MEIRESONNE L., Burgerwacht aan de Schelde, 1914, in *Castellum*, jg. XXXI, nr. 4, december 2014, p. 5-25.
- PUTTEMAN P., Bange Septemberdagen. De militaire activiteiten en de wandaden van het Duitse leger tegen de burgerbevolking in Dendermonde in de periode van 4 september tot 8 oktober 1914, in *Gedenkschriften van de Oudheidkundige Kring van het Land van Dendermonde*, Vierde reeks, deel 31, jaarboek 2013, p. 7-413.
- STERCKSHOF, PROVINCIAAL MUSEUM VOOR KUNSTAMBACHTEN, DEURNE, *Textieldruk. Evolutie en techniek, catalogus tenoonstelling 24 juni – 1 oktober 1978*, Schoten, 1978
- VAN ACKER M., Overmeire in den grooten Oorlog, in *HK Overmere*, jg. 34, nr. 4, okt-nov-dec 2016, p. 117-134.
- VANDER STRAETEN F., DHANENS P., *Luchtschip ontploft boven Gent*, Gent, 2011.
- VAN DE SOMPEL A., Enkele gegevens over een Kalkense dorpsweverij eind 19de eeuw-begin 20ste eeuw: van de Tissage Ed. Rassaert tot de Tissage Mécanique de Calcken S.A., in *Castellum*, jg. XVI, 1999, nr. 3-4, p. 86-105.
- VAN DE SOMPEL A., Bijdrage tot de geschiedenis van de Landelijke Gilden van Laarne en Kalken. Resultaat van een beginstudie ter gelegenheid van honderd jaar aansluiting van de Landelijke Gilde Laarne bij de Dienst voor Toezicht van de Belgische Boerenbond (1911), in *Castellum*, jg. XXIX, nrs. 1 & 2, maart-juni 2012, p. 5-147.
- VAN DE SOMPEL A., Casimir Vermeiren (Kalken, 1874-Zele, 1956) berichtte over gebeurtenissen te Kalken tijdens WO I, in *Castellum*, jg. XXX, nr. 3, september 2013, p. 5-63.
- VAN DE SOMPEL A., AFSCHRIFT A, Hoofdonderwijzer Joseph Plaetinck verhaalt over de gebeurtenissen tijdens de Eerste Wereldoorlog te Laarne, in *Castellum*, jg. XXX, nr. 4, december 2013, p. 15-52.
- VAN DE SOMPEL A., Onderwijzer Frederic Van Steen verhaalt over de gebeurtenissen tijdens de Eerste Wereldoorlog te Kalken, in *Castellum*, jg. XXX, nr. 4, december 2013, p. 53-58.
- VAN DE SOMPEL A., De eerste oorlogsdagen. Enkele algemene inlichtingen verspreid door de burgemeesters, in *De Nieuwe Scheldegalm, vierde uitgave ter gelegenheid van de Nacht van de Geschiedenis 25 maart 2014*, p. 5.
- VAN DE SOMPEL A., Controlevergaderingen voor de Kalkense weerbare mannen tijdens Wereldoorlog I, in *Castellum*, jg. XXXII, nr. 4, december 2015, p. 40-44.
- VAN DE SOMPEL A., Kalkense dokter vlucht naar Nice, in *De Oorlogskrant, een uitgave van de Erfgoedcel Land van Dendermonde, editie 10*, juli 2017, p. 5.
- VAN HEDEN R., *De Eerste Wereldoorlog op grondgebied Quatrecht*, Wetteren, 2014.
- Wikipedia.
- www.bunkergordel.be, *Korte geschiedenis van de Duitse militaire WO I luchthavens in de directe omgeving van Gent*.
- www.forumeerstewereldoorlog.nl/viewtopic.php?t=8697&highlight=turpin.

NIEUWE PUBLICATIE.**LAARNE. STATEN VAN GOED VAN 1711-1749.**

Dit werk van Luc De Ruyver en Marcel Meys is het laatste deel in de verwerking van de staten van goed, augmentaties en verkavelingen van de parochie en baronie Laarne (1584-1795).

Illustratie 1. Omslag van de publicatie *Laarne, Staten van Goed, 1711-1749*.

Luc De Ruyver stelt in het voorwoord:

Marcel Meys verwerkte reeds de periode 1584 tot 1711 en nam nu 1711 tot 1722 voor zijn rekening. Ik voltooid de periode 1723 tot 1749. De in totaal meer dan 1550 stukken oud archief zullen menig vorser kunnen helpen met het vervolledigen en inkleuren van hun stamboom en heemkundigen tot meer inzicht verschaffen in de lokale leefsituatie van de bevolking in de feodale periode.

Ik wil bij deze Marcel Meys bedanken voor de inzichten die hij me bijbracht in deze materie. Staten van goed verschaffen immers informatie dan de bevestiging van de gezinsstructuur op de onvolledige parochieregisters. We kunnen hier meestal exact terugvinden waar onze voorouders woonden, hoe groot hun veestapel en inboedel was, hoeveel schulden zij hadden en in sommige gevallen werd ook verwezen naar de doodsoorzaak.

Om de vorser te helpen bij zijn opzoekingen werd achteraan een alfabetische namenlijst toegevoegd, zowel op naam van de man als de vrouw. Er werd ook een glossarium bijgevoegd met de verklaring van het lokale oud-Nederlands.

Hier volgt een uittreksel uit de nieuwe publicatie.

Staat van goed, sterfhuis Lieven Verman, 28/01/1713 (717).

“Staedt bevonden ten sterfhuijse van meester **Lieven Verman** filius Gillis overleden te Laerne op 4 novembre 1711, welcken staet overgheeft **Adriane Scherre** filia Pieters, hauderighe ghebleven ten versoecke van Jooducus Verman filius Gillis, vaderlicken voocht ende Neclaijs Walrave moederlicken voocht van de twee onderjariche weesen : Pieter 15 jaer, Jan 13 jaer, erfghenamen van haerlieder overleden vader, desen 28 januwaer 1712.”

“Desen overledenen heeft geen gronden van erfven of huijsen achter ghelaeten.”

“Conquesten: alvooren eene behuijsde hofstede mette lande daermede gaende ghelegghen binnen Laerne ter Plaetsen (*Dorpplaats*), oost Lieven Ackerman, coster in Laerne, zijt tsheerendreve, west ten deele sieur Neclaijs Tuerluer ende ten deele de weduwe meester Gilliamme Clays ende dese hauderegghe met haer woonhuijs, noort de plaetse, groot ontrent -, de hofstede is belast met eene rente van 2-0-0 tsaers, den penninck 16^c, in proffijte van den coster Seles Kerst tot Gendt in huwelijck hebbende Caterina Scherer filia Pieters, ende noch belast in de rente van Jacques De Verman ten 4-0-0 tsaers.”

“Bate meubelaer: den lantprijs op den pallaersacker: 1-16-9; item op dhelft van den Dijsterghem: 0-21-7; het ackerken met den lochtijnck: 0-16-4; in de keucken is bevonden, alvooren 21 pont tenewerck ghepresen: 0-24-0; alle het ijswerck: brandel, hangheijser, rooster, strijckijzers, scherfmes, tanghe, vierschuppe tsamen: 0-14-2; alle ketels, aecker, suijspepanne: 0-21-8; een rebbanck met het cannereck: 0-9-4; alle het gelijert werck, biercannen, 4 stoelen: 0-10-10; het schaucleet, handtborstel: 0-5-0; in de camere is bevonden: het verckenvlees met de vleescuijpe: 2-12-0 ende smoutpot; eenen spiesschen coffer: 0-16-2; een casse: 0-20-0; een kerremelckcupe, een halve tonne, twee braseemers: 0-7-0; een pluimbedde met sijn toebehoorten: 3-12-0; een streckkoetsse, cleeren mande, kuipken: 0-5-8; ontrent drij meutkens roomsche boonen, een meutken erten: 0-14-6; ontrent thien meutkens taerwe: 0-33-6; het lijwaet, groot en cleen: 6-0-0; alle de alem dienende tot het maecken van houten schoenen (*klompen*): 0-27-4; den wijnckele met al sijne toebehoorten: 13-0-0; wat kloppers in den wynckele: 0-6-0; alle het branthaudt: 3-0-0; alle het stroot in de schuere: 0-20-0; een eckele, drij iseren weggen met dhelft van het ghewant metten reep (*om bomen te vellen*): 0-20-0; vier hoenderen met de haene: 0-5-8; men vynt goed aen 8 personen over verkoop en levering van lijwaet: 0-18-0; Somma baete: 46-2-3.”

“Schulden: aen Jan De Geest van verhaelde waeren: 3-16-4; an den brauwer Haut Meuleken van leverynghe bier: 0-7-0; an den bailliu van Laerne op rest van den coop van een boom: 0-16-8; item aen Jacques Michiels van eenen boom: 0-16-8; aen Jan Dauwe van weedepacht: 0-8-0; aen Jacques Van Rysselberghe over prochieoncosten: 2-10-0; aen N: Smet tot Ghendt over leverijnghe van divers lijwaet: 12-0-0; item an de weduwe Kriekman tot Ghendt leverijnghe van lijwaet: 0-30-0; item tot Gendt in den Keijssere leverynghe van lijwaet: 2-10-0; tot Ghendt in den Stuer leverijnghe van lijwaet: 4-10-0; aen Jaecques De Verman filius Gillis over 4 jaeren crois van eene rente van 4-0-0 tsaers, beset op dese haudereghens gronden van erfven: 16-0-0; an den coster Seles Kerst tot Ghendt over 12 jaeren en 6 maenden crois van de rente van 2-0-0 tsaers beset op de gheconquesteerde hofstede: 26-12-6; aen Neclaijs Walrave over gheleende ghelde: 3-6-3; Somma schulden: 77-11-10.”

“Actum in extraordinaire vergaderynge 28 januarij 1713.”

Hoe het werk bestellen ?

Het werk, met alfabetische index op naam, bevat 398 pagina's en is zowel in boekvorm als op CD verkrijgbaar aan de prijs van €28,00.

Interesse? Na een mailtje aan lucderuyver@skynet.be krijg je alle modaliteiten toegestuurd.

LIJST VAN BESCHERMHEREN OF -VROUWEN, ERELEDEN EN STEUNENDE LEDEN, 2017.

Bijzonder beschermende leden

Dhr. Meys M., Kalken

Beschermende leden

Dhr. Baetens P., Laarne

Dhr. De Smet A., Kalken

Dhr. Janssens L., Kalken

Ereleden

Dhr. Abraham – Afschrift, Kalken

Dhr. Cornelis Y., Laarne

Dhr. Daelman I., Laarne

Dhr. Dauwe C. - Ring, Brussel

Dhr. De Baerdemaeker I., Laarne

Mevr. De Landtsheer C., Kalken

Dhr. De Meyer P.-Waeghemans, Kalken

Jhr. de Pessemier 's Gravendries P., Laarne

Dhr. De Rycke A.- Blancquaert, Kalken

Dhr. De Ruyver L., Kalken

Dhr. De Wilde D. – Van Damme, Laarne

Dhr. De Wilde A., Lochristi

Dhr. De Wilde R. - Bogaert, Kalken

Dhr. Debacker J., Laarne

Mevr. Heirman – Delausnay, Laarne

Dhr. Janssens F. – Declercq, Laarne

Dhr. Lammens E. - Van Herreweghe, Meise

Mevr. Peerts L., Laarne

Dhr. Raman J. , Laarne

Dhr. Raman – Strobbe, Laarne

Dhr. Sorensen J., Kalken

Dhr. Tibbaut P., Kalken

Dhr. Valcke E., Laarne

Dhr. Van Damme I., Bellem

Dhr. Van De Weghe R., Kalken

Dhr. Van Eeckhoute M. - Poppe, Laarne

Dhr. Veirman J.-P., Aalst
 Dhr. Vervaet – De Visscher A., Laarne
 Dhr. Waldack F., Kalken

Steunende leden

Dhr. Arons E. – Ostyn, Laarne
 Dhr. Baert A., Zaffelare
 Dhr. Balliu G. – Kok, Laarne
 Mevr. Bockstael G., Dendermonde
 Mevr. Bracke B., Heusden
 Dhr. Bracke J. – Praet, Kalken
 Dhr. Bracke P. – Dauwe M., Kalken
 Dhr. Braye H. - Lebon, Destelbergen
 Dhr. Buysse F. – Raman, Wetteren
 Dhr. Clerick D. - Rogiers, Kalken
 Dhr. Cocquyt E. – Matthijs M., Kalken
 Mevr. De Baets S., Zaffelare
 Mevr. De Geest M., Laarne
 Dhr. De Moor A., Wetteren
 De Vijlder M. – Heyse, Laarne
 Dhr. De Vos D., Kalken
 Dhr. De Wilde D. – Van Acker, Kalken
 Dhr. De Wilde M. – De Clercq, Gijzegem
 Dhr. D'hooghe W., Overmere
 Dhr. Fack E. , Laarne
 Dhr. Hanselaer L., Kalken
 Dhr. Holemans I., Laarne
 Dhr. Kuys A., Kalken
 Mevr. Lekens H., Kalken
 Mevr. Loquet R., Kalken
 Dhr. Nuytinck M., Lochristi
 Mevr. Jacobs G. , Laarne
 Mevr. Poppe G., Laarne
 Dhr. Praet L. – Van Rysselberghe M., Kalken
 Prolog, Kalken
 Dhr. Roels G. - Goossens, Kalken
 Dhr. Rooms Ph., Kalken
 Dhr. Schelstraete G., Laarne
 Dhr. Seghers – Roosendans, Kalken
 Mevr. Seghers C., Wetteren

Dhr. Valcke M. - Neels, Heusden
Mevr. Van Goethem - Reyniers, Kehlen
Dhr. Van Verdeghe E., Gent
Dhr. Vanwezer - Van Caelenberg, Laarne
Mevr. Verhoeyen, Destelbergen
Dhr. Verschraegen A. – Buyle, Kalken
Dhr. Vincqueer A. – Grillaert,
Dhr. Vlaeminck E. – De Wilde., Laarne

Castellum

Driemaandelijks tijdschrift van de VERENIGING VOOR LOKALE
GESCHIEDENIS VAN KALKEN EN LAARNE.

Dienst Wettelijk Depot nr. B.D. 40.652.

Oplage: 230 exemplaren.

Omslagillustratie: Prentkaart Dorp Kalken,
verstuurd op 26 september 1903,
verzameling André Van De Sompel....

Inhoud.

Editoriaal.		
	Félix Waldack	3
Schenken van de Geschied- en Heemkundige Kring Jan Broeckaert Wetteren vzw.		
	Het bestuur	7
De Groote Oorlog. Het oorlogsnotitieboek van Kalkenaar Victor De Meyer.		
	Tekst oorlogsnotitieboek: Victor De Meyer (†) Duiding: André Van De Sompel	9
Nieuwe publicatie. Laarne: Staten van Goed van 1711-1749.		
	Luc De Ruyver en Marcel Meys	116
Lijst van beschermheren of -vrouwen, ereleden en steunende leden, 2017		119
Inhoud.		122